POLIROM

Paweł Huelle

Mercedes-Benz

BIBLIOTECA POLIROM

Paweł Huelle

Mercedes-Benz

Din scrisorile către Hrabal

Ediţia a II-a

Traducere din limba polonă şi note
de Radosława Janowska-Lascar
şi Mihaela Cornelia Fiscutean

POLIROM
2014

Paweł Huelle, *Mercedes-Benz. Z listów do Hrabala*
© 2004, 2014 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română
This translation is published by arrangement with Społeczny Instytut Wydawniczy Znak Sp. z.o.o., Kraków, Poland

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-4724-8
ISBN PDF: 978-973-46-4725-5
ISBN print: 978-973-46-4531-2

Coperta: Carmen Parii
Foto copertă: din arhiva autorului

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

PAWEŁ HUELLE, unul dintre cei mai cunoscuţi prozatori polonezi contemporani, s-a născut în 1957, la Gdańsk, unde a urmat studii filologice. A lucrat ca jurnalist, a fost angajat al federaţiei Solidaritatea, a predat literatură, filosofie şi istorie. A fost director al televiziunii din Gdańsk din 1994 pînă în 1999. Cărţile sale, mai ales primul roman, *Weiser Dawidek* (1987), au fost traduse în numeroase limbi.

„mergi pe aici până ce nu-ţi
încetează bătăile inimii“

Jósef Czechowicz,
elegia regretului

Milý pane Bohušku, a tak zase život udělal mimořadnou smyčku, Dragă domnule Bohumil, iată că, după o buclă extraordinară, viaţa s-a întors în acelaşi punct, spun asta referindu-mă la prima seară de mai, când, înspăimântat şi tulburat de-a binelea, m-am aşezat pentru prima dată la volanul fieţelului domnişoarei Ciwle, unica instructoare de la firma Corrado – garantăm permis de conducere la cele mai mici preţuri din oraş –, unica femeie în cercul acestor masculi plini de sine: foşti şoferi de raliuri şi maeştri ai volanului; aşadar, punându-mi centura şi potrivind oglinda retrovizoare după indicaţiile ei, am pornit pe o străduţă îngustă cu a-ntâia, urmând ca imediat după patruzeci de metri să mă opresc la o intersecţie, în care doar un fir subţire de aer ca un culoar aviatic invizibil între tramvaie şi huruitul accelerat al camioanelor ducea undeva, în partea cealaltă a iadului din centrul oraşului; prin urmare, am pornit în prima mea călătorie automobilistică simţind, ca de obicei, că totul este lipsit de sens, pentru că vine prea târziu, mult prea târziu, aşadar, chiar în mijlocul intersecţiei, între tramvaiul treisprezece, care suna întruna şi a frânat brusc, şi un tir uriaş, care a reuşit ca prin minune să evite la mustaţă fieţelul domnişoarei Ciwle, claxonând cu un sunet gros, puternic, precum acela al unei sirene de vapor; într-un cuvânt, când m-am împotmolit exact în mijlocul acestei intersecţii, imediat m-am gândit la dumneavoastră şi la acele minunate, pline de farmec şi uşoare lecţii de conducere a motocicletei, descrise de dumneavoastră, în cadrul cărora, având în spate instructorul, iar în faţă şinele şi pavajul umed, goneaţi cu jawa 250,

ţâşneaţi pe străzile şi intersecţiile Pragăi mai întâi în sus, spre Hradczany şi apoi în jos, spre Vltava şi neîncetat, mânat parcă de un daimon motorizat, îi povesteaţi instructorului despre formidabilele vehicule de odinioară cu care tatăl dumneavoastră vitreg avusese atâtea răsturnări senzaţionale, tamponări şi accidente; cum spuneam, când şoferul tirului şi-a oprit brusc balaurul care cântărea câteva zeci de tone şi, lăsându-l în mijlocul drumului, a sărit din cabină, după care, apropiindu-se de fieţelul domnişoarei Ciwle ne-a arătat pumnul, şi, de fapt, gata să se automutileze de mânie, îşi dădea cu pumnul în cap, aşadar, când i-am văzut faţa roşie de furie şi durere, lipită de geamul fieţelului domnişoarei Ciwle, alături de o altă faţă, a vatmanului tramvaiului treisprezece, care, ca şi şoferul de tir, îşi abandonase vehiculul cu tot cu pasagerii presaţi din cauza frânării bruşte, deci, când, de după geamul fiatului închis precaut de domnişoara Ciwle, am văzut cele două feţe în spatele cărora se iţeau altele, întrucât şoferii maşinilor blocate de tramvaiul staţionat şi de tirul oprit îşi abandonau de asemenea vehiculele şi alergau spre noi pentru a-şi vărsa asupra fieţelului toată furia provocată de şoselele aglomerate, de podurile nereparate, de benzina tot mai scumpă şi de toate chestiile care i-au afectat o dată cu prăbuşirea comunismului, aşadar, când acele feţe ieşite parcă din picturile lui Bosch aproape că ne-au îmbrâncit pe domnişoara instructor şi pe mine în fotoliile fieţelului care nici în ruptul capului nu vroia să pornească, i-am spus domnişoarei Ciwle cu o voce deosebit de calmă – ştiţi, bunica mea Maria, când învăţa să conducă un citroën, prin o mie nouă sute douăzeci şi cinci, a trăit o întâmplare asemănătoare, numai că citroënul se oprise într-o haltă şi din dreapta maşinii, adică dinspre locul unde stătea domnul instructor Czarzasty, venea de după o curbă acceleratul Vilnius-Baranowicze-Lvov, iar domnul Czarzasty, dându-şi seama imediat cum stau lucrurile, a zis – domnişoară Maria, ori sărim rapid, ori murim – deci au sărit – am continuat – şi acceleratul, deşi frânase aruncând snopi de scântei de sub roţi, a izbit puternic în cele din

urmă superba maşină, iar bunica Maria şi domnul instructor Czarzasty, rămaşi lângă halta din mijlocul câmpului, se uitau la ochii mari, din ce în ce mai mari ai mecanicului de locomotivă, care, în toată grămada de bucăţi de tablă, nichel, crom, pluş, vinilin şi sticlă spartă, nu reuşea cu nici un chip să zărească vreun cap zdrobit, ceva picioare retezate, vreo şapcă de şofer sau măcar o pată de sânge şi, abia când s-a uitat puţin mai încolo, a văzut cum bunica mea, Maria, şi domnul instructor Czarzasty îi fac din mână cu prietenie, ce să vă spun, era o scenă tare drăguţă – mă apropiam de final – căci în spatele lor, lângă drumul de şes, era o capelă mică ce adăpostea statuia Maicii Domnului Veşnic Binefăcătoare, în jurul căreia ţărănci şi copii aşezaţi în cerc tocmai îşi făceau rugăciunea, şi astfel primul plan cu citroënul făcut zob şi cu locomotiva gâfâind glisa în planul secund, unde mecanicul îşi pusese mâinile în cap, după care urma planul al treilea, încărcat de figuri vesele, cea a bunicii mele, Maria, şi cea a domnului instructor Czarzasty, şi toate acestea pe fundalul îndepărtat al colinelor vălurite, cu micuţa capelă a Maicii Domnului Veşnic Binefăcătoare la poalele Carpaţilor Orientali. – Doamne, ce frumos – domnişoara Ciwle tocmai se strecura cu grijă deasupra genunchilor mei, iar eu, delicat, pe sub funduleţul ei, încercam aceeaşi mişcare în direcţia opusă – Doamne, cum mai povestiţi – continua ea verificând vitezele şi contactul – dar de ce oare nu funcţionează nici sistemul meu, daaa, foarte interesant – a pornit în sfârşit motorul şi, arătând şoferilor din jur acel gest masculin indecent, necuviincios, făcut cu degetul mijlociu, a luat-o încet din loc, prin mulţime, manevrând cu măiestrie printre trupurile înghesuite ale potenţialilor noştri asasini, care vroiau să ne biciuiască în mijlocul acelei intersecţii cumplite, al primei mele golgote automobilistice. Dragă domnule Bohumil, chiar atunci când domnişoara Ciwle mi-a zis cu vocea sa nemaipomenită, uşor metalică – Doamne, cum mai povestiţi – îmi stătea pe limbă să-i spun – eu ca eu, dar să citiţi *Ora de conducere din amurg* şi abia acolo o să găsiţi poveşti pe care orice instructor ar trebui să

şi le amintească înainte de a adormi sau înainte de a porni cu elevul prin oraş, abia acolo o să întâlniţi un minunat lirism motorizat, abia acolo este exprimată ideea platonică a relaţiei dintre instructor şi elev, care nu constă doar într-o simplă exersare, într-o banală supraveghere, într-o acumulare obişnuită de deprinderi, ci în povestirea reciprocă a unor întâmplări frumoase, în acea comuniune verbală care îi apropie pe oameni făcând abstracţie de sex, de convingeri politice şi de origine – dar, din păcate, domnule Bohumil, nu i-am spus, deoarece ochii îmi ieşiseră din orbite, bătăile inimii îmi ajunseseră în gât, iar limba mi se uscase ca după cele trei zile de nuntă în regiunea Kaszuby, văzând cum domnişoara Ciwle bagă dintr-o dată viteză şi face slalom printre şoferii furioşi, cum îi îndepărtează cu boticul fieţelului, după care, în ultima clipă, sare în fâşia îngustă dintre tramvaiul care tocmai pornea şi tirul aflat deja într-o mişcare lentă; vai, ce păcat, dragă domnule Bohumil, că n-aţi putut să asistaţi la această victorie a unei tinere în fieţelul său asupra mulţimii de şoferi care urlau şi asupra celor doi teribili macho: vatmanul tramvaiului treisprezece şi şoferul tirului, care, ce să mai lungim vorba, au fost pur şi simplu năuciţi văzând acea deplasare a fieţelului pe sub nasul lor, acel salt hazardat printre Scilla tramvaiului şi Charibda tirului, ceva cu totul extraordinar, acel triumf al intelectului asupra masei, acea ironizare a unei frustrări oarbe şi surde, acea maimuţăreală a domnişoarei Ciwle şi a elevului ei adresată lor: tra la la bum bum bum, să ne pupaţi în cur, scule blege. – O, Isuse Nazarinene – am şoptit eu – în ce stil conduceţi – sunt şocat – ei, de unde – a râs domnişoara Ciwle cristalin – niciodată n-am să ajung la o asemenea măiestrie – am înghiţit eu în sec – niciodată n-am să ajung la nivelul dumneavoastră, oricât m-aş strădui– staţi liniştit – mi-a zis – am mai avut de-a face cu de-alde dumneavoastră, ape liniştite care rod malurile, aşa-i? – şi m-a fixat cu irisurile sale cenuşii – dar terminaţi-mi povestea cu bunica Maria, de fapt m-ar interesa mai mult citroënul zdrobit şi locomotiva avariată, m-ar interesa dacă maşina fusese asigurată

şi dacă acel instructor Czarzasty a primit vreo despăgubire, cât despre deteriorarea locomotivei, probabil ţinea de căile ferate, nu-i aşa? – s-a uitat la mine din nou cu o privire şi mai ieşită din comun decât numele ei – nu tocmai – i-am replicat – lucrurile au decurs cu totul altfel decât vă imaginaţi, pe vremea aceea, cel mai adesea maşinile aparţineau clienţilor, adică elevilor, am vrut să spun, iar instructorii se angajau exact ca profesorii de dans sau acordorii de piane; la o anumită oră domnul Czarzasty venea pe biciclul său acasă la client, îşi elibera cracul pantalonilor din agrafă şi trebuie să adaug că agrafa era moştenire, din argint, cu un mic diamant, după care domnul Czarzasty o înfigea imediat în cravata sa englezească, apoi îşi îndrepta şapca, uneori şi manşetele de la mâneci şi pornea spre uşa clădirii sau spre poarta grădinii respective, verificând pe ceas să nu cumva să fi ajuns cu un minut înainte de ora stabilită, şi dacă era aşa, îşi încetinea mersul, întrucât pe atunci era foarte urât să întârzii, dar şi mai urât să *devremezi*, cum se zicea la Lvov, aşadar, ajungând la miezul problemei, acest citroën îi aparţinea bunicii mele Maria, care îl primise cadou de la bunicul Karol, care pe atunci îi era doar logodnic şi îşi termina studiile de gradul al doilea la Berlin şi, deoarece bunica uitase să-şi asigure maşina, domnul Czarzasty se supărase foarte rău în acea haltă – dar cum să-i dai o asemenea veste logodnicului, domnişoară Maria, ar fi mai bine să-i scrii, însă în nici un caz o depeşă, pentru că întotdeauna depeşele aduc ghinion, iar în situaţia dată s-ar fi ajuns cu siguranţă la ruperea logodnei, iar acest domn inginer Karol este o partidă atât de bună – repeta instructorul; între timp, după ce fuseseră înlăturate rămăşiţele automobilului, mecanicul îşi cerceta cu atenţie locomotiva: mai întâi tampoanele, apoi felinarele, după care se uita pe sub roţile din faţă şi pipăia pistoanele şi nu reuşea să găsească nicăieri nici o urmă de lovire sub formă de fisură sau măcar de uşoară zgârietură, fapt pentru care era tare necăjit, întrucât nici unul dintre cei de la conducere nu-i va da crezare că o întârziere atât de mare a fost cauzată de zdrobirea

unei maşini franţuzeşti, nimeni nu-l va crede dacă nu există urme şi, chiar dacă vor depune mărturie conductorii sau vreo persoană importantă dintre călători, ei tot pe-a lor o vor ţine şi bineînţeles că îi vor tăia prima, ba chiar mai mult, îl vor transfera la o categorie inferioară de mecanici şi de-acum încolo – şi aici aproape că a izbucnit în plâns – nu va mai conduce acceleratul de la Vilnius la Lvov sau *sleeping*-ul Lvov-Varşovia-Poznań-Berlin, însă, din fericire – aşteptam cu domnişoara Ciwle la lumina roşie şi vedeam că povestea mea îi face realmente plăcere, întrucât uitase cu totul că eu eram cel care trebuia să stea la volan – însă, din fericire – mi-am continuat povestea – în acel tren, în vagonul de clasa întâi, călătorea domnul Henry Lloyd-Jones, reporter la *Times*-ul londonez, trimis în Polonia Mică de Est ca să culeagă informaţii despre huţuli; aşadar, acel Lloyd-Jones a sărit primul din vagon, începându-şi munca: – *that's terrific* – mormăia fotografiind hoitul automobilului franţuzesc – *it looks like* W*aterloo* – repeta încântat, fixându-şi obiectivul pe simbolul firmei citroën de pe mască – *absolutely amazing* – chicotea făcând clic locomotivei poloneze pe care, în corespondenţa sa ulterioară, a comparat-o cu un Wellington în variantă slavă – aşa – îi spuneam domnişoarei Ciwle – şi imaginaţi-vă că, datorită fotografiilor şi articolului din *Times* intitulat „Everyone was deeply touched" sau cam aşa ceva, mecanicul nu a primit nici o mustrare, ci, dimpotrivă, a primit un ceas de aur şi o menţiune, în timp ce bunica mea Maria, deşi, cum spuneam, nu asigurase citroënul, a primit de la domnul Rosset, directorul filialei Citroën pe întreaga Europă de Est, cheile unei maşini nou-nouţe. – Nu, e imposibil! – a exclamat domnişoara Ciwle privind în oglindă – un ceas de aur şi un citroën nou? Bine, dar o asemenea maşină trebuia să coste o groază de parale, poate mai mult decât în ziua de azi. – Aşa este – am zis eu – dar totul s-a petrecut datorită presei anglo-saxone, care pe vremea aceea era deja o putere. Dacă fotografiile cu citroënul făcut zob şi cu locomotiva poloneză intactă ar fi fost publicate, să zicem, în *Curierul de Lvov* sau în

Mesagerul Poloniei Mici de Est sau dacă s-ar fi scris despre asta în *Curierul Cotidian Ilustrat*, unde s-ar fi adăugat chiar câteva fotografii proaspete, nici cel mai amărât câine nu ar fi crezut – atâta adevăr în ştirea asta – ar fi flecărit jurnaliştii – cât păr pe broască, ca să vezi, oare prin ce minune – ar fi clănţănit ei – locomotiva nu-i nici măcar zgâriată şi de unde până unde aşa un noroc încât cei doi reuşiseră să sară din limuzină exact la timp, cunoaştem noi baliverne de-astea, cum că domnişoara şi instructorul fuseseră salvaţi de Sfânta Fecioară Maria, e inadmisibil ca în ţara noastră să amesteci religia cu senzaţionalul sau, şi mai rău, cu publicitatea! – Însă, când articolul respectiv a văzut lumina zilei la puţin timp după evenimentul relatat în *Times*, cu totul altele au fost faptele şi vorbele. Mai întâi, domnul Willman Cox din Londra a sunat la Chrzanów[1], zicând – dragă domnule director Zieliński, am vrea să comandăm la uzina dumneavoastră cincisprezece locomotive, asta pentru început, între noi fie vorba, vă spun un secret, de când conduc British Railways, nu mi-a fost dat să trăiesc aşa ceva; mă sună cetăţenii simpli şi-mi urlă în receptor – de ce n-avem şi noi asemenea locomotive, de ce în patria lui Watt şi Stephenson nu se produc asemenea bijuterii? Cerem ca trenurile noastre să funcţioneze cu astfel de motoare, şi nu cu altele. Şi asta nu-i tot – perora preşedintele British Railways – dragă domnule director Zieliński, imaginaţi-vă că ieri am primit un telefon de pe Downing Street şi secretarul personal al domnului prim-ministru a avut amabilitatea să mă informeze că asupra fotografiei cu locomotiva dumneavoastră care a spintecat urâţenia aceea franţuzească, acea conservă republicană de sardele de-a lor, asupra acestei fotografii s-au aplecat cu cea mai mare plăcere domnul prim-ministru şi moştenitorul tronului – prinţul de Wales, a cărui Alteţă a binevoit să-i adreseze domnului prim-ministru întrebări despre balanţa comercială cu ţara dumneavoastră eroică, ceea ce a fost suficient ca ministrul Transporturilor de la noi să mă întrebe despre fabrica dumneavoastră, iar eu i-am răspuns că avem de mult relaţii

cu voi şi numai taxele noastre vamale pentru locomotive cu abur, semafoare *et caetera* mă ţin cu mâinile legate, la care ministrul nostru a zis – chestia aceasta se va rezolva în şedinţa Camerei Comunelor – aşadar, *per saldo*, mă grăbesc să vă înştiinţez, dragă domnule Zieliński, că, în mod oficial, comandăm cincisprezece locomotive cu abur şi asta fără curse de probă şi, dacă dumneavoastră veţi binevoi să ne permiteţi intermedierea – ştiu, ştiu, aceasta a fost dintotdeauna o problemă delicată – deci, prin intermediul nostru, aţi putea vinde douăzeci de bucăţi în Australia, treizeci şi două în India, şapte în Ceylon, opt în Bantustane şi una în Falkland, doar una, pentru că acolo ne aflăm abia în faza de proiectare a primei linii ferate. – Încetaţi, domnule, vă implor – domnişoara Ciwle şi-a ridicat palmele de pe volan – încetaţi, că nu mai e mult şi o să bulim bordura. Şi citroënul? – a întrebat imediat, în timp ce aprindea semnalizarea din dreapta, luând-o încet din loc printre şinele tramvaiului spre poligonul de conducere – Şi citroënul cel nou? – Mai întâi ceasul – am spus eu, simţind că se apropie momentul critic – acel omega din aur al mecanicului! Imaginaţi-vă că după telefonul primit de directorul uzinei de locomotive din Chrzanów de la domnul Cox, s-a dat şfară în ţară îndată că mecanicul ar trebui să fie decorat, cum adică, un om atât de merituos să rămână nepremiat, aşa ceva numai la noi este posibil, unde contează doar pilele şi relaţiile, şi nu munca cinstită, aşadar, atunci când ordinul trimis via Varşovia a ajuns la regionala Lvov a Căilor Ferate, au vrut să-l cheme imediat pe mecanic de pe traseu, chiar telegrafic, însă întâmplarea a făcut ca în acea zi critică mecanicul Hnatiuk să-şi ia concediul de două săptămâni care i se cuvenea de mult şi dispăruse ca măgaru-n ceaţă şi l-ar fi lăsat probabil în pace dacă n-ar fi început să sune telefoanele – mai întâi de la Regionala Căilor Ferate Varşovia, apoi de la Ministerul Transporturilor, de la Ministerul Industriilor şi, în cele din urmă, de la Ministerul de Interne. Unde este acel brav mecanic? – se urla în receptoare – el a făcut pentru noi mai mult decât o duzină de consilieri

comerciali ai reprezentanţelor noastre – se striga – cum de nu sunt în stare să afle cei de la Lvov unde îşi petrece concediul angajatul firmei noastre care, vrând-nevrând, este o firmă strategică de stat? În zona Poznań[2] este inadmisibil aşa ceva – s-a pus punctul pe i – şi s-ar părea că în Polonia Mică de Est a venit vremea unor schimbări radicale pentru că se poate observa că peste tot lumea se gândeşte la interesele de stat, numai la Lvov nu, oare nu cumva voi, cei de-acolo, nu aţi aflat că s-a terminat războiul, poate că mai aveţi încă portretele lui Franz Joseph în uniforma în care a fost încoronat, poate că pe ceasurile din gările voastre timpul s-a oprit, dacă ştiţi cumva ce înseamnă timpul pentru economia noastră! – Aceasta nu mai era de-acum doar o simplă ameninţare – i-am spus domnişoarei Ciwle, care tocmai în acel moment îşi oprise fiatul între reperele dungate de cauciuc – aceasta a fost o anunţare a revoluţiei şi cred că ştiţi că revoluţiile nu erau o specialitate galiţiană, cu excepţia celei în care ţăranii dăduseră foc conacelor şi îşi tăiaseră stăpânii cu fierăstrăul, încetişor, sistematic, pentru toţi anii de mizerie şi de subjugare[3], cum spuneam, de nimic nu se temeau cei din minunatul oraş Lvov decât de anunţarea unor schimbări, căci prin schimbări se înţelegea să faci din ceva bun ceva rău şi din ceva rău ceva şi mai rău, aşa se credea la Lvov şi în împrejurimi, cel puţin în ultimii cincizeci de ani ai monarhiei austro-ungare, prin urmare, s-au pus în mişcare, pe lângă serviciile căilor ferate, agenţii secreţi, sectorişti, comisarii şi fruntaşii – dar totul a fost în zadar, întrucât în căsuţa din cartierul Zamarstynów[4] unde, printre meri, vişini şi cireşi, araci de fasole, mătase de porumb, curpeni de hamei şi viţă-de-vie, locuia împreună cu soţia şi cei doi copii mecanicul Hnatiuk, nu era nici urmă de el. – Doamne, iartă-mă, domnilor, ce să vă fac – îşi încrucişă mâinile la piept doamna Hnatiuk – păi, nu-i la lucru, tare-aş vrea să ştiu şi eu pe unde-şi face veacul, nemernicul, ce i-aş mai trage câteva peste bot, da’ na: a venit, a zis – ăsta-i sfârşitul – a luat două sute de zloţi şi dus a fost şi-i mare nenorocire, că el nu bea mai nimic şi cu necazu’ ăsta cred c-a luat de

toţi banii votcă şi salam şi s-a dus în munţi, ca pe vremea când era holtei, tare-i mai plăcea să hoinărească de unul singur pe coclauri, căutaţi-l, poate e prin vreo bodegă din Kolomya sau la Kuty – la care comisarul, domnul Lamparski, s-a încruntat cu mânie şi a întrerupt-o – Doamnă Hnatiuk, vreţi să spuneţi că nu ştiţi unde îşi petrece concediul propriul dumneavoastră soţ? Serios? Nu înţelegeţi că nu avem timp de pierdut? Că e o chestiune de stat – la care, soţia mecanicului, albă ca varul, s-a aşezat pe scaun şi a şoptit – Doamne, domnilor, el nu se bagă în politică, nu e cu ziarele, n-are de-a face cu comuniştii – şi-a ridicat deodată cu mândrie fruntea şi glasul – doar n-a făcut nici o crimă, o să vină la timp la lucru şi ce mai căutaţi la noi în casă? – Domnişoara Ciwle, deşi amuzată, a purces, în sfârşit, la obiectivul lecţiei noastre – ei bine, vă rog să vă aşezaţi la volan – a coborât din fiat – mai întâi oglinzile, apoi centura, bine şi acum pornim şi vă rog să executaţi „mâneca“[5]! – De ce o fi ales pentru primul exerciţiu cea mai dificilă manevră? Asta n-am putut s-o aflu nici până în ziua de azi. Poate că a vrut să pună cu botul pe labe un şmecher ca mine care, în loc să execute corect indicaţiile ei, o ia cu vorba, cu poveşti de acum o jumătate de secol, poate nici nu s-a gândit ea la aşa ceva, dar fapta-i faptă, eram transpirat ca un şobolan, mâinile nu mi se mai opreau din tremurat, iar numărul reperelor de cauciuc răsturnate mi-ar fi asigurat titlul de campion mondial dacă ar fi fost o partidă de popice. Nici nu vă închipuiţi, dragă domnule Bohumil, ce înseamnă s-o iei în marşarier mai bine de patruzeci de metri pe un culoar îngust şi curbat ca o elipsă, ieşind mereu din traiectorie, răsturnând reperele unul după altul, când din stânga, când din dreapta şi lăsând motorul să moară; lecţii ca ale dumneavoastră, seara, pe motocicleta jawa 250, când o zbugheaţi cu instructorul Forztik prin Winohrady şi Žižkov, în timp ce frunzele aurii ale arţarilor cădeau poetic în Vltava şi pluteau pe sub podul lui Karol, aşa lecţii pentru începători mai rar, erau adevărate clipe de relaxare lirică în comparaţie cu strada Kartuska a mea, aglomerată până la refuz, sau faţă de poligonul din

spatele magazinului cu monopol[6] unde noi, elevii, eram precum actorii care repetă o piesă de avangardă în prezenţa unor spectatori ce nu se îndurau să mai plece. Nu se poate – a zis în sfârşit domnişoara Ciwle – cum începeţi cu pălăvrăgeala, cum bulim câte un reper sau ne moare motorul, vă rog să accelerați uşor şi să ridicaţi lent piciorul de pe ambreiaj şi nu cumva să schimbaţi unghiul de direcţie, maşina va ţine singură curba, aşa, acum e bine, încet, încetişor – îmi atingea mâinile cu ale ei şi mi le apăsa cu delicateţe pe volan – şi acum vă rog să nu mai vorbiţi – bine – am şoptit eu – ce spuneţi, dacă tot avem de exersat manevra asta afurisită, n-am putea să mergem mai bine înainte decât înapoi, ce fel de şarpe e acela care se târâie numai cu spatele, aşa ceva contravine legilor naturii, dragă domnişoară Ciwle… – Dragă domnule Bohumil, nu pot să uit ce mi-aţi răspuns în penultima dumneavoastră scrisoare, şi anume că un bun cunoscător şi artist nu recunoaşte o femeie după mărimea sânilor şi a feselor, ci după aspectul mâinilor, lucru valabil şi în cazul domnişoarei Ciwle care, în pantalonii săi închişi la culoare şi în scurta de piele, nu arăta, aşa cum aţi spus dumneavoastră, ca o ţâţoasă şi cu atât mai puţin ca o curmănoasă, nu, domnişoara Ciwle era mai degrabă suplă din toate punctele de vedere şi nu aparţinea genului de fată la vederea căreia camionagiii îşi înfig nasul în claxon, aşa e, dragă domnule Bohumil, domnişoara Ciwle era, la prima vedere, genul de aşa-zisă băieţoasă neutră, în care, din fericire, factorul progresului n-a determinat modificări radicale, fapt pentru care domnişoara Ciwle avea un frumos păr castaniu prins într-o coadă de cal, şi nu ca nişte ţepi de arici, în loc de o cămaşă bărbătească în carouri, o bluză de mătase îi acoperea sânii feciorelnici, iar în picioare, în loc de tancuri grele avea nişte pantofiori finuţi de firmă, aproape tot atât de delicaţi ca şi degetele ei lungi, cu care îmi apăsa mâinile pe volanul fiatului, şi numai datorită acestui fapt am reuşit, în sfârşit, să ajung în marşarier la capătul „mânecii“ afurisite şi toţi pişăzidurile şi beţivanii care stăteau în spatele magazinului de monopol

m-au aplaudat de sub frunzele uriaşe ale unui brusture care acoperea neruşinarea nudă a containerului de gunoi puturos. – Ei şi, l-au găsit până la urmă pe mecanicul acela? – domnişoara Ciwle şi-a scos din portţigaret o răsucită, o ţigară făcută dinainte de ea – s-a ascuns pentru multă vreme? – Da’ nu s-a ascuns deloc – surprins puţin, am luat ţigara pe care mi-o întinsese şi din care apucase să tragă o dată– el a suferit pur şi simplu în singurătate, crezând că acela era sfârşitul carierei lui frumoase, sfârşitul vieţii sale profesionale, că de pe cea mai înaltă treaptă a scării lui Iacob, adică din antreul cerului feroviar, urma să cadă în fundul vreunui atelier de reparaţii şi de aceea şi-a luat o cămăruţă la etaj la Ajzensztok, care ţinea un han la Żyrawka, şi, în cămăruţa aceea din care nu ieşea deloc, mecanicul Hnatiuk îşi ţesea pânza neagră de păianjen a gândurilor sale, că nu poţi să ştii niciodată la ce să te aştepţi cu polonezii ăştia, aşa cum scria mai demult Feodor Mihailovici Dostoievski, polonezii sunt parşivi şi infideli; mai întâi te primesc în cercul lor, te bat pe umăr, îţi şoptesc vorbe dulci şi puţin mai târziu îşi bat joc de credinţa ta ortodoxă şi de accentul tău stricat – reflecta cu amărăciune mecanicul Hnatiuk în hanul lui Ajzensztok şi ar fi reflectat aşa până la sfârşitul concediului pe care îl avea de recuperat, dacă n-ar fi intervenit şeful de post Gwóźdź, care, din întâmplare, bând o limonadă la acel han, a auzit discuţia lui Hnatiuk cu Ajzensztok, purtată cu uşa crăpată, şi, ca să scurtez vorba – i-am înapoiat domnişoarei Ciwle răsucita – l-a reţinut pe cel căutat şi l-a dus la Regionala Căilor Ferate, unde i s-a înmânat ceasul de aur şi prima de o mie cinci sute de zloţi dintr-un fond special al uzinei de locomotive din Chrzanów. Aşa-i, dragă domnule Bohumil, a trebuit să-mi întrerup povestirea pentru un moment, deoarece mă luase ameţeala de la tutunul domnişoarei Ciwle, de aromat şi puternic ce era, dar după ce ne-am aşezat din nou în fiat şi am băgat a-ntâia, părăsind cu bine poligonul, m-a întrebat imediat – şi citroënul nou al bunicii dumneavoastre Maria? – vai, abia acum urmează surpriza – am reuşit ca prin minune să virez la stânga

pe strada Kartuska şi să bag fără scrâşnet în a doua – la câteva zile de la articolul din *Times*, într-o seară, a sunat telefonul în locuinţa bunicii, convorbire interurbană din Berlin, a răspuns tatăl ei, adică străbunicul meu, Tadeusz, şi imediat s-a enervat la culme pentru că a auzit în receptor vocea viitorului ginere care striga lucruri cumplite despre înmormântarea Mariei, înmormântare la care potenţialul socru nici măcar nu binevoise să-l cheme pe potenţialul ginere şi aşa, vorbind amândoi în acelaşi timp, n-au putut nici să întrerupă, dar nici să ducă până la capăt convorbirea deoarece, trebuie să ştiţi – i-am explicat eu – că logodnicul Karol, după ce citise reportajul din *Times* cumpărat din mers în Potsdamer Platz, a ajuns la cea mai sumbră concluzie, şi anume că şi-a pierdut logodnica – să adăugăm – şi din cauza reporterului, a domnului Lloyd-Jones, care, în descrierea plină de culoare a zdrobirii conservei franţuzeşti de locomotiva poloneză, nu pomenea nimic despre salvarea miraculoasă a instructorului şi a elevei sale de către Maica Domnului Veşnic Binefăcătoare. Imaginaţi-vă – am continuat trecând în viteză peste roşul de la semafor – că ei nu puteau să se înţeleagă, că, în timp ce socrul urla în receptor din Lvov – dar Maria trăieşte – ginerele ţipa în tubul telefonului din Berlin că are în faţă *Times*-ul cu fotoreportajul şi-l roagă foarte mult să nu-l păcălească, întrucât el e pregătit să primească vestea cea mai îngrozitoare. – Isuse – a râs domnişoara Ciwle – şi n-a putut s-o cheme pe bunica dumneavoastră să vină la telefon? – Asta e – fiind într-a doua am apăsat timid pe acceleraţie – bunica stătea la geam şi, auzind cearta, îi făcea semne disperate tatălui, dar nu a durat mult şi în clipa în care viitorul socru a urlat – dar Marysia trăieşte! – ea a observat cum pe strada Ujejski vine alene un citroën nou-nouţ şi opreşte în faţa porţii casei lor şi coboară din el domnul Rosset, reprezentantul firmei Citroën în sud-estul Poloniei, verificând numărul casei cu adresa notată pe o hârtiuţă. Şi când străbunicul Tadeusz a hotărât în sfârşit să taie nodul convorbirii ţipând la viitorul ginere – bine, o chem îndată pe Marysia la telefon! – ea nu mai

era în salon, plecase în cabinet să-l primească pe oaspetele neaşteptat, prin urmare, viitorul socru a zis consternat în receptor – păi, a fost, dar acum nu mai este – la care viitorul ginere a ţipat – m-am săturat de minciuni, de ce nu-mi spuneţi adevărul? – şi a trântit receptorul cu furie, condus de privirea mirată a telefonistei nemţoaice din Potsdamer Platz până la uşa de sticlă a poştei. Şi uite-aşa au stat lucrurile – am acţionat semnalizatorul din dreapta – străbunicul Tadeusz a rămas cu receptorul în mână şi nu-i venea să creadă vocea telefonistei nemţoaice, care spunea că s-a terminat convorbirea, bunica Maria stătea în cabinet în faţa domnului Rosset şi nu-i venea să creadă că firma franceză doreşte să-i ofere un automobil nou în schimbul unui scurt interviu pentru *Le Monde*, iar bunicul meu Karol stătea în mijlocul Potsdamer Platz-ului din Berlin cu *Times*-ul boţit în mână şi nu-i venea să creadă cuvintele celui despre care credea că n-o să-i mai fie socru. Acum o să stăm noi – a zis calm domnişoara Ciwle – n-aţi trecut pe banda din dreapta, trebuia să vă spun, dar oare mai putea cineva să vă întrerupă? – Într-adevăr, în faţa fiatului începea un cârd din ce în ce mai mare, iar pe banda din dreapta maşinile circulau întruna şi nici una nu binevoia să ne lase să trecem, ca să putem s-o luăm la dreapta de pe Kartuska pe strada Sowiński, unde îşi avea sediul firma Corrado, aşadar, în ciuda claxoanelor şi gesturilor evident neprietenoase de deasupra volanelor am putut să-mi termin măcar o parte din povestea despre citroënul nou pe care bunica Maria îl primise, de fapt, pe gratis, pentru că ce importanţă putea să aibă scurtul interviu dat în ziua următoare ziaristului de la *Le Monde* în care bunica afirma că, dacă s-ar fi aflat în acea haltă într-o altă maşină, evident că nu ar fi supravieţuit, întrucât nici tatra cehă, nici hurchul german, nici fiatul polonez şi cu atât mai puţin buickul american nu aveau uşile atât de uşor de deschis, permiţând ieşirea în siguranţă din maşină cu câteva secunde înainte de o ciocnire, uşi salvatoare în orice catastrofă, şi aici, la sugestia ziaristului, bunica Maria îşi povestea coşmarurile în care ardea de vie blocată în buickul american,

cum spuneam, dacă n-ar fi fost uşile proiectate special în uzina citroën de către inginerii care se gândesc la toate, povestea descrisă tendenţios de către reporterul de la *Times* ar fi luat o întorsătură de-a dreptul dramatică, prin urmare, bunica mea, Maria, stând deja lângă noul citroën, în strălucirea bliţului, putea să zâmbească şi putea să mărturisească cititorilor cu optimism că se poate călători în siguranţă cu citroënul, fără a ţine cont de denivelări, de gropi, de căruţe ţărăneşti, de inundaţii, de uragane sau de locomotive produse la Chrzanów. – Mă uitam la domnişoara Ciwle cum se chinuie să deschidă uşa fiatului său şi cum reuşeşte după eforturi disperate pentru că, deşi nu venea din dreapta cu viteză acceleratul Vilnius-Baranowicze-Lvov condus de mecanicul Hnatiuk, ci doar maşini, aveai nevoie de mult curaj: să staţionezi pe banda din dreapta, să opreşti ca un poliţist traficul şi cu un gest din mână să-mi dea semnul ca, folosindu-mă de spaţiul liber creat, s-o iau rapid la dreapta pe strada Sowiński, ceea ce am executat aproape la perfecţie, spun aproape, pentru că, atunci când fieţelul se deplasa liniştit pe străduţa îngustă spre firma Corrado, observând în oglinda retrovizoare faţa zâmbitoare a domnişoarei Ciwle, care mai avea un pic şi mă ajungea, în loc de frână am apăsat pe acceleraţie şi, până să apuc să înţeleg despre ce era vorba şi să-mi repar greşeala, fieţelul a sărit brusc în faţă şi a luat-o pe bordura din dreapta şi aşa am făcut primul meu accident, dragă domnule Bohumil, o ciocnire cu tabla coşului de gunoi din care, în afară de coji de banane s-au vărsat cartoane, cârpe, cotoare, mucuri de ţigară, cutii de conserve, sticle, ziare şi te miri de unde şi cum, o mână din ebonită, fragment odios de manechin, al cărui antebraţ, desprins de restul corpului, mai era şi împodobit cu o brăţară emailată. – Nu puteţi fi lăsat singur nici măcar o secundă – ţipa domnişoara Ciwle aplecată asupra sticlei plesnite a farului din dreapta – nu vă descurcaţi deloc – ciocănea cu degetul în tabla zgâriată – unde-s jurnaliştii de la *Times* sau de la, cum îi spune, *Le Monde* – aranja cu ambele mâini amortizorul lovit – şi, cine ştie, poate o să răsară de undeva

vreun *dealer* de la fiat şi o să-mi înlocuiască rabla cu o maşină nouă? – Până la firma Corrado mai erau vreo treizeci de metri, domnişoara Ciwle, fără să se uite la mine, a sărit în maşină şi a pornit în susul străduţei înguste, iar eu alergam în urma fiatului ei mic şi lovit, alergam cât mă ţineau puterile ca să ajung într-o parcare înainte să coboare ea din maşină, unde aş fi vrut să-i deschid portiera, să mă aplec, să-i cad în genunchi, să-i implor iertare, să-i promit repararea stricăciunilor şi să-i mai promit că niciodată, absolut niciodată, n-am să-i mai povestesc nimic despre vremurile apuse şi maşinile de altădată, dar în momentul în care ne-am oprit faţă în faţă la portiera deschisă a fiatului ei, eu – sleit după alergare, ea – iritată din cauza izbiturii, i-am zis de îndată: – Mâine aduc banu' pentru far, numai să nu fiţi supărată şi vă rog să nu mă tăiaţi de pe listă şi să nu mă daţi afară pentru că nimeni nu instruieşte atât de bine ca dumneavoastră – şi atunci domnişoara Ciwle mi-a zâmbit şi mi-a spus – păi, sigur că nimeni, dimineaţă la zece în poligon, şi vreau să vă mai întreb dacă acel instructor Czarzasty a continuat lecţiile cu bunica dumneavoastră. – O, bineînţeles – am răspuns imediat, numai că nu a mai trecut niciodată prin vreo haltă. – Dragă domnule Bohumil, dumneavoastră ştiţi cel mai bine cum arată adevărata fericire, clipa aceea scurtă pe care nu ai da-o pe toate comorile din lume, momentul acela încă netrăit, dar deja anunţat, în care simţim că soarta ţine cu noi, aceeaşi soartă nenorocită care în viaţa de zi cu zi nu este în favoarea noastră; exact aşa ceva am simţit în timp ce coboram strada Sowiński, asta şi nimic altceva, eram fericit la gândul orelor care vor urma cu domnişoara Ciwle şi mă simţeam exact ca Gaston al dumneavoastră, care, pe strada Główna din Praga, în faţa vitrinei Magazinului Universal, a întâlnit o ţigancă şi pe loc şi-a dat seama că nu era o întâlnire obişnuită, fiindcă nu te întâlneşti în fiecare zi cu o ţigancă pe strada Główna în faţa Magazinului Universal, aşadar, am luat de pe trotuar mâna cu brăţară emailată a manechinului şi am mers până la staţia de pe strada Kartuska îmbătat de fericire şi de

parfumul din părul domnişoarei Ciwle şi toate vocile oraşului, tot zgomotul îngrozitor de la camioanele în viteză, de la tramvaie şi autobuze s-a acordat într-o simfonie de mai a aşteptării şi, dacă îmi părea rău de ceva, era faptul că nu apucasem să-i depăn domnişoarei Ciwle finalul povestirii, căci bunicul Karol, în urma discuţiei cu viitorul socru, era convins de moartea logodnicei şi nu se putea împăca deloc cu gândul că fusese tratat atât de crud, mai întâi neanunţându-l de catastrofă şi de înmormântare, apoi minţindu-l la telefon; pur şi simplu, îi era greu să accepte aşa ceva, cum de un om atât de serios ca tatăl Mariei avusese un comportament atât de necorespunzător sau, la drept vorbind, necuviincios – de ce nu-i spusese adevărul, de ce-l minţise – se gândea în seara aceea şi în ziua următoare bunicul Karol, până ce, într-un sfârşit, şi-a cumpărat bilet, s-a urcat în tren copleşit de cele mai negre gânduri, iar la Varşovia, unde a schimbat trenul luând un accelerat de Lvov, şi-a cumpărat din holul gării câteva ziare, printre care şi ultimul număr din *Le Monde*, în care şi-a văzut logodnica în faţa unui citroën nou, după care a tras o fugă la poşta gării ca să comande o convorbire urgentă cu Berlinul şi l-a rugat pe prietenul său neamţ Schwarz să trimită o telegramă pe adresa din Lvov celui care urma să-i fie socru – Karol a murit stop înmormântarea poimâine stop de ridicat lucrurile personale de la consulatul polon stop cu profundă durere colegii de corporaţie stop – şi zicându-i acestea lui Schwarz a prins în ultima clipă acceleratul de Lvov, fiind pe deplin liniştit în privinţa momentului întâlnirii, întrucât reuşise să pună la punct toate detaliile cu precizie inginerească, iar dimineaţa, în timp ce mergea cu trăsura de la Gara Centrală cu cele două buchete de flori: unul de doliu şi unul normal, în timp ce îşi privea oraşul natal cu atenţie şi tandreţe, ca de obicei după o revenire, în apartamentul de pe strada Ujejski domnea deja haosul pentru că bunica Maria reuşise să leşine de câteva ori până la venirea doctorului, mătuşa Stasia îi punea comprese şi umbla după săruri, iar străbunicul Tadeusz reuşise să comande o convorbire urgentă cu

Consulatul de la Berlin, pe care o aştepta păşind nervos prin salon, când, deodată, s-a auzit soneria de la uşa în care a apărut Karol cu cele două buchete şi abia atunci a izbucnit scandalul, pentru că, în timp ce Maria ţipa la el – cum ai putut să ne faci una ca asta!? – Karol a scos mai întâi foaia *Times*-ului şi apoi pe cea a *Le Monde*-ului şi a întrebat la rândul lui – dar voi cum aţi putut să-mi faceţi una ca asta!!? – şi au ţinut-o tot aşa, nereuşind să ajungă la nici o înţelegere, fiindcă ţipau când unul, când celălalt – Tu nu mă mai iubeşti! – la care celălalt nega şi mai înverşunat – Nu, tu nu mă mai iubeşti – şi aşa se derulă fuga până când bunica Maria i-a dat cheia noului citroën, zicându-i că nu vrea să-l mai vadă, deoarece, ca orice bărbat, este interesat mai mult de soarta maşinii decât de a logodnicei, la care bunicul, mânat de orgoliu, a aruncat cele două buchete în suportul pentru umbrele şi, spunându-i – aşadar, adio pentru totdeauna! – a ieşit val-vârtej din clădire, a sărit în maşină şi a demarat în trombă şi cred că în felul acesta, dragă domnule Bohumil, s-ar fi rupt pentru totdeauna relaţia lor, lucru ce pentru mine ar fi avut o importanţă vitală, fiindcă aş fi devenit cu totul altcineva, nu aş fi rămas după ani şi ani nepotul lor, dar încă o dată în viaţa Mariei şi a lui Karol şi, implicit şi în viaţa mea, a fost decisiv factorul automobilistic, pentru că bunicul Karol a luat-o aprig din loc şi, în acelaşi moment, din poarta clădirii vecine a ieşit căruţa lăptarului, bunicul a frânat, dar frânele fiind de citroën, cu saboţi, şi nu hidraulice, aşadar minunea franţuzească a dărâmat dintr-o dată piramida de bidoane, tabla presată a scrâşnit îngrozitor, sticla spartă a bufnit şi claxonul apăsat a tras un răget, iar bunica Maria, ieşită în fugă după bunicul Karol ca să-i strige – Eu îţi spun adio pentru totdeauna! – a alergat spre locul accidentului cu părul zburlit ca să-şi scoată logodnicul din balta aceea albă şi, mângâindu-i fruntea rănită de parbriz, îi şopti – dragul meu Karolek, numai pe tine te iubesc pe lumea asta! – la care el, târându-şi piciorul drept fracturat şi sprijinindu-se pe umărul ei, şopti că nu se îndoise niciodată de asta şi el, de asemenea, o iubeşte cel mai mult

pe lume, după care a adăugat că niciodată nu se vor mai urca, nici împreună şi nici separat, în citroën şi nici în altă maşină franţuzească, fiindcă ingineria franţuzească, la fel ca şi politica franţuzească, este o babilonie, o curată fanfaronadă, lucru dovedit prin simplul fapt că la tracţiunea de pe faţă, modernă de altfel, citroënul avea frâne arhaice, care te lăsau când îţi era lumea mai dragă, nu ca la un horch, bentley sau Mercedes-Benz.

Dragă domnule Bohumil, întâmplarea a făcut ca la câteva zile după aceea să nu coboare din Ujeścisko nici un autobuz, fiindcă lângă iaz se prăbuşise o cisternă şi pompierii împreună cu poliţia blocaseră drumul, prin urmare am luat-o pe câmp ca să nu întârzii la a doua lecţie cu domnişoara Ciwle, sus, deasupra mea, se auzeau ciocârlii, iar din iarbă îmi ţâşneau de sub tălpi, la tot pasul, potârnichi care forfoteau ca nişte fierăstraie; în rucsac aveam cartea cu povestirile dumneavoastră, dintre care voiam să-i recomand una instructoarei mele, şi anume pe cea despre lecţiile nocturne de conducere, şi îmi propusesem să n-o mai trag de limbă pe domnişoara Ciwle, să-i dau numai cartea dumneavoastră şi să-i spun – iată povestitorul în faţa căruia eu trebuie să tac – îmi stabilisem acest plan şi o disciplină corespunzătoare, însă atunci când am ajuns în poligon, cu un minut după ora zece, domnişoara Ciwle mi-a zâmbit misterios şi, înainte de a mă apuca de exersarea parcării cu spatele, mi-a întins un exemplar din aceleaşi povestiri ale dumneavoastră şi m-a întrebat – Îl citiţi pe Hrabal? Tatăl său vitreg, Francin, are ceva din bunicul dumneavoastră, bineînţeles, dacă nu cumva aţi inventat totul. – Executam comenzile rapid, chiar şi „mâneca“ îmi ieşise neaşteptat de corect din prima, însă ea nu mi-a spus nici măcar o dată – bine – până când m-a întrebat, în sfârşit: – Nu cumva dumneavoastră v-aţi supărat din cauza acelei comparaţii? Stăteam amândoi fumând o ţigară din foi răsucite, într-o baltă de lumină solară care împărţea poligonul în două, în partea cealaltă, sub un castan, în umbra unui zid de cărămidă stăteau trei bărbaţi

…dragul meu Karolek, numai pe tine te iubesc pe lumea asta…

Nunta Mariei şi a lui Karol la Lvov

obosiţi în jurul unor sticle de bere, asemenea unor dervişi care se

balansează, îşi mormăiau poveştile presărate cu cuvintele de refren – curva – şi – îmi bag pula – care se înălţau la cer ca o rugăciune fierbinte rostită fără întrerupere întru gloria unei zile călduroase de vară. – Bunicul meu Karol – am zis eu în cele din urmă – nu a demontat niciodată un motor şi nici nu avea încredere în motociclete, în plus, nu era producător de bere, ci de dinamită şi de alte materiale explozibile şi poate de aceea, asemenea lui Francin, nu credea în progres şi era refractar la noile descoperiri, cu toate că uneori, ca şi Francin, avea nişte idei de-a dreptul nebuneşti. Eram sigură – domnişoara Ciwle era gata să mă pupe – haideţi în maşină – şi-a stins mucul de ţigară de asfalt – acum vă rog să mergeţi spre strada Kartuska în dreapta, apoi un picuţ drept înainte, după care la stânga în sus până la strada Powstańców Warszawskich, iar de acolo vă mai spun după aceea! – Mă gândeam – am zis, punându-mi centura de siguranţă – că astăzi facem numai poligonul, trebuie să vă mărturisesc că am oroare de mersul pe stradă. – Vai, nu, de ce – a râs ea zgomotos după ce am pornit-o – în mod normal, omul e bodogănit, să zicem, o dată pe săptămână – îi explicam acordând prioritate tramvaiului în ultima clipă – şi când te apuci de asta – am bătut cu degetele în volan luând curba la dreapta, pe strada Kartuska – într-o oră te futizează ăştia cât toţi semenii la un loc într-un an. Niciodată nu mi-am imaginat că şoferii sunt mai răi decât cimpanzeii şi, pe cuvânt, aş fi renunţat dacă n-ar fi fost acest Hrabal, pe care l-am adus pentru dumneavoastră prin câmpurile din Ujeścisko, aş fi lăsat-o baltă, adică aş fi dezertat, pur şi simplu n-aş mai fi venit, dar dacă dumneavoastră aţi avut aceeaşi idee, dacă mi-aţi adus aceeaşi carte, poate că înseamnă ceva, poate e un semn, căci, aşa cum spune Sfânta Scriptură, unde se adună doi sunt deja trei. – Atenţie – m-a întrerupt aspru – semnalizaţi stânga şi aşteptaţi până când cei din faţă se vor opri la roşu, bun, acum e bine, şi ideile nebuneşti ale bunicului dumneavoastră? – Cea mai interesantă a fost cea cu zidul – i-am răspuns pe loc – fix la ţintă, o capodoperă a scenariului de comedie, şi totul a început de la domnul

Norbert, administratorul familiei Sanguszko, care îl invitase pe bunicul la o partidă de vânătoare, în timpul căreia tânărul inginer chimist l-a cunoscut pe tânărul prinţ Roman şi, aşteptând la linia de start, amândoi au ajuns la concluzia că mătuşile bătrâne sunt teribil de plictisitoare, căci amândoi aveau o problemă comună, cea a vizitelor frecvente ale mătuşilor, care durau câteva săptămâni, şi mătuşile nu numai că aduceau dezordine în casa princiară şi în cea a inginerului, dar adorau automobilismul în familie şi îşi asasinau gazdele cu rugăminţi insistente de a merge la plimbare şi uite-aşa discutau între ei aşteptând scroafa mistreaţă cu sztucerele încărcate, când, deodată, bunicul meu Karol i s-a confesat prinţului că, dac-ar fi avut un astfel de palat împrejmuit cu un zid solid, de mult ar fi rezolvat problema. – Ce vreţi să spuneţi cu asta? – prinţul şi-a reîncărcat sztucerul. – E foarte simplu – i-a răspuns bunicul – nu-i nevoie decât de câţiva muncitori pentru o după-amiază şi de o discreţie absolută. – Vai, nu – domnişoara Ciwle a întredeschis geamul şi şi-a aprins răsucita – doar nu vreţi să spuneţi că au zidit-o în capela familiei ca pe bietul Mazepa, doar nu mai erau vremurile acelea, chiar dacă era prinţ. – Evident – am continuat eu – că nu era vorba de capelă, ci de o plimbare sau, mai bine zis, de o ultimă plimbare a prinţesei Eufemia, acea mătuşă nesuferită a prinţului Roman; vă rog să mă ascultaţi: cu câteva zile înainte de venirea ei, amfitrionul i-a poruncit domnului administrator Norbert să aducă meseriaşi care să facă o spărtură în zid în partea de sud a parcului, cât lăţimea drumului, apoi să prelungească drumul de la curbă până la spărtură urmând ca, după aceea, să camufleze urmele lucrărilor, în locul rămas liber să pună un carton care imita perfect zidul. Şi a venit momentul plimbării, ei, şi prinţul Roman, conducând cu ochelari de protecţie şi fular bugattiul său, a luat acea ultimă curbă şi a accelerat îndreptându-se vertiginos spre zid. – Stai, stai – a ţipat mătuşa lui – pe unde-o iei!? – iar prinţul a accelerat şi mai tare şi i-a răspuns strigând – mi s-au aburit ochelarii, dar cred că aici e poarta, mătuşă! – şi

au intrat în zid, numai că acesta era din carton şi au pătruns pe aleea din parc cu o bucată mare de carton pe capotă, prinţul Roman zâmbind, iar mătuşa lui, prinţesa Eufemia, pe jumătate moartă de spaimă. Teribil de haios – mormăi domnişoara Ciwle – dacă eram în locul ei, l-aş fi bătut măr pe nenorocit în văzul tuturor ca pe un mucos; şi mătuşa bunicului dumneavoastră avea şi ea o spărtură în zid? – da' de unde? – am băgat viteza întâi – doar bunicul Karol nu avea la dispoziţie nici un palat cu parc şi nici un astfel de zid, iar de bugatti-sport, nici vorbă, umbla tot cu citroneta lui, aceeaşi care pe strada Ujejski fusese umplută cu sângele lui şi laptele ucrainean, iar casa abia îi era în construcţie. – Ceva nu-i în regulă aici – a zis tăios domnişoara Ciwle – dacă nu avea casă, atunci unde o primea pe mătuşa aia a lui îngrozitoare? Şi unde a locuit cu bunica dumneavoastră, căci presupun că pe atunci nu mai erau doar logodnici? – Păi staţi că vă spun – după a treia schimbare de semafor ne-a venit şi nouă rândul şi am putut să demarez brusc din intersecţie pe strada Powstańców Warszawy – pe atunci stătea într-o locuinţă de serviciu de pe lângă fabrică. Ei, şi fabrica nu era a lui? – se mira domnişoara Ciwle – din povestirile dumneavoastră reiese că era bogat. Atunci de unde să-i cumpere logodnicul logodnicei un citroën? – Asta e şi o dialectică – i-am răspuns – şi *Capitalul* lui Marx totodată, pentru că trebuie să vă precizez că atunci când bunicul Karol s-a întors de la Berlin la Lvov după terminarea studiilor de gradul al doilea, cu capul doldora de idei şi schiţe ale viitoarelor sale invenţii, secase singura lui sursă de existenţă, singura lui sondă micuţă de lângă Borysław îi refuza colaborarea, ceea ce era, pe de o parte destul de interesant, deoarece din toate sondele din jur se mai scurgea câte puţin ţiţei, numai a lui nu mai dădea nimic, aşadar, bunicul şi-a băgat toată agoniseala în expertize, în burghiele de ultimă generaţie şi în adâncirea extracţiei, însă totul a fost în zadar, ţiţeiul de pe petecul lui de Eldorado se epuizase definitiv şi irevocabil şi în felul acesta bunicul meu Karol, dintr-un mărunt proprietar de mijloace de producţie, s-a

transformat într-un element al forţei de producţie, adică într-un om care căuta de lucru şi de aceea, imediat după căsătorie, s-a mutat împreună cu soţia la Chorzów, apoi la Varşovia, a revenit în Lvov, de acolo, pentru un timp, în Oraşul Liber Gdańsk, pe urmă iar la Varşovia, din nou în Lvov, şi bunica mea Maria nu mai avea mult şi înnebunea, deoarece, cu cât li se diminuau veniturile, cu atât planurile lui erau mai măreţe. – Uită-te şi tu – zicea bunicul – am elaborat tehnologii noi, dacă am începe să le aplicăm aici, în Polonia, în douăzeci de ani le-am lua-o înainte nemţilor – însă bunica Maria zâmbea doar amar, fiindcă nimeni nu-i lua proiectele în serios, iar ea, care adora florile, în fiecare an le planta în altă grădină din alt oraş şi nu se poate spune că totul era roz – am frânat în spatele unui camion care scotea un nor groaznic de gaze de eşapament – abia atunci când Kwiatkowski a început construcţia fabricii din Mościce, proiectele bunicului şi-au demonstrat utilitatea şi, în fine, s-au mutat acolo, mai întâi într-o vilă de serviciu de pe lângă fabrică şi apoi în propria casă. – Nu era rău – a concluzionat domnişoara Ciwle – ei, şi mătuşa lui? Spre deosebire de doamna prinţesă, cred că îi plăceau în continuare plimbările – aşa este – de data aceasta, am schimbat viteza fluent, fără nici un scrâşnet – mătuşa Zofia venea la ei cel puţin de trei ori pe an din Borysław şi de fiecare dată începea prin a cere să fie dusă de bunic la Guminsk, la palatul prinţului Sanguszko, de fapt nu la palat, ci la zidul parcului, acolo unde spărtura fusese închisă cu un zid solid, cobora din automobil şi mergea până acolo, la locul acela, îl pipăia cu mâinile ca şi cum ar fi vrut să se convingă că nu mai e din carton şi apoi se întorcea la citroën şi, în timp ce bunicul o pornea în trombă, mătuşa Zofia izbucnea – ce nemernicie, ce mai vremuri, ce decadenţă, ce mai aristocraţie, ce mai tineret, cât bolşevism, câtă scârboşenie – iar bunicul Karol tot mai accelera, aşteptând ca mătuşa Zofia să pronunţe cu solemnitate – nu mă rog pentru biata de ea, care a ajuns la nebuni, ci pentru tinerii fără suflet, căci, după cum vezi, Karol, ei nu lipsesc nici măcar în sferele noastre cele mai înalte, lucru cu

care bunicul era de acord în mod tacit şi fără tăgăduială şi apăsa şi mai mult pe acceleraţie ştiind că mătuşa Zofia adora mersul cu viteză mare şi, între noi fie vorba, regreta că nu e prinţ Karol, că ea nu e prinţesă şi că nu gonesc prin Zbylitowska Góra, Koszyce sau Zakliczyn cu bugatti-sport, aşa cum îi plăcea lui Roman Sanguszko. Dezmembrat, abia vizibil de după un nor negru de eşapament, camionul în spatele căruia ne târâiam în sus pe strada Powstańców Warszawy a pufnit dintr-o dată şi, ca un catâr secular care, înainte de a-şi da duhul după ani şi ani de muncă, refuză să se mai supună, s-a oprit buimac, blocându-ne banda. – Super – domnişoara Ciwle s-a uitat discret la ceas – până la cină nu parcurgem nici măcar un kilometru! – Într-adevăr, domnule Bohumil, n-aveam ce să facem şi, chiar dacă instructoarea ar fi coborât din fieţel cum o mai făcuse, nu ne-ar fi fost de nici un folos. – Iar citroneta asta – am continuat eu liniştit – avea zilele numărate, căci să ştiţi că bunicul Karol, ca s-o sature pe mătuşă-sa Zofia de plimbări, a avut o idee fulminantă, şi anume îşi lua leika şi câteva filme şi realmente din zece în zece metri oprea maşina, se posta în mijlocul drumului, se întindea într-un şanţ, se căţăra într-un copac sau dispărea sub o căpiţă de fân de unde striga – uite, Zofia, ce broască superbă! – sau – ce vacă pitorească! – sau – uite ce nori, ca-ntr-un tablou de Rembrandt! – şi mătuşa alerga după el şi admira şi ea, căci n-avea încotro, iar bunicul, ca s-o dezveţe de tot, de fiecare dată când ajungeau la Mościce se uita deodată la ceas şi exclama – mai avem timp şi să ducem filmele la developat! – după care întorcea maşina şi ţâşnea pe podul de pe Biała spre Tarnów şi, cu câteva minute înainte de închiderea studioului, reuşea să-i dea domnului Bronstein filmele la developat, considerând studioul său de pe strada Krakowska cel mai bun, iar mătuşa, care nu-i agrea pe evrei, asista, vrând-nevrând, prin parbrizul maşinii şi vitrina studioului, la întâlnirea cordială a bunicului cu domnul Bronstein, vedea cum lua de la acesta din urmă plicurile cu poze, cum comentau fiecare fotografie în privinţa luminii şi a timpului de expunere şi trebuia să

aştepte în maşină uitându-se cum bunicul cumpăra alte filme şi, în fine, plătea totul şi îi strângea mâna domnului Chaskiel, mulţumindu-i nu numai pentru serviciile prestate, ci şi pentru indicaţiile de specialitate, şi toate acestea la un loc depăşeau câteodată o jumătate de oră şi, în cele din urmă, mătuşa se revolta împotriva pasiunii fotografice a bunicului şi, când acesta ieşea din maşină extaziindu-se – ia te uită, Zosia, ce părere ai, nu-i aşa că fata asta cu basma seamănă cu o huţulă?! – ea rămânea bosumflată în maşină; tot aşa a fost şi lângă Rożnów, unde s-au dus într-o după-amiază, bunicul a coborât din maşină şi făcea poze într-o veselie, pentru că deasupra văii râului Dunajec şi a barajului aflat în construcţie, tocmai trecea un avion RWD 6, exact la fel cu cel cu care domnii Żwirko şi Wigura[7] câştigaseră *Challenge*-ul, şi bunicul Karol stătea şi contempla avionul deoarece dintr-o dată toată această privelişte cu colinele, râul, avionul şi barajul i-a zguduit din temelii sufletul de inginer, întrucât avionul construit la Mielec era ultramodern, barajul care se ridica într-un ritm foarte rapid era, de asemenea, modern, şi bunicul simţea în inima sa reţinută ceva de genul mândriei inginereşti că această ladă de gunoi redobândită, biata ţară, iese totuşi din colaps, ce-i drept, prea lent, şi poate peste vreo douăzeci de ani va însemna ceva în spaţiul dintre Rusia şi Germania. – Aşa îmi imaginez – m-am uitat în ochii domnişoarei Ciwle – starea gândurilor sale euforice, în timp ce fotografia avionul care plana uşor deasupra văii cu barajul şi pădurea de macarale pe fundal, iar citroënul rămas cu frâna de mână trasă a început s-o ia la vale şi n-au folosit la nimic ţipetele şi gesturile disperate ale mătuşii Zofia; maşina se îndrepta vertiginos spre mal, prăbuşindu-se în final în apa râului Dunajec, lucru ce n-a fost remarcat de fotograful amator captivat de imaginea cerului, abia când RWD 6 a dispărut după coline, bunicul s-a întors şi a realizat gravitatea situaţiei: maşina intrase în apă până la jumătatea portierelor, însă apa nu era ca într-un iaz, ci curgea cu viteză şi cu fiecare secundă citroënul se îndepărta de mal, în timp ce mătuşa Zofia, cuprinsă

de spaimă, ba apăsa pe claxon, ba încerca fără nici o şansă să împingă portiera şi salvarea ei părea de domeniul miracolului, fiindcă atunci când apa ajunsese la geamul portierei, nici bunicul, intrat până la brâu în apă şi abia ţinându-şi echilibrul, nu reuşea să deschidă afurisita de portieră; roata din faţă a citronetei se oprise într-un bolovan de pe fundul albiei, şi acum muncitorii de la baraj, veniţi în fugă, trăgeau o frânghie peste amortizorul din spate şi, treptat-treptat, centimetru cu centimetru, încercau să smulgă maşina cu mătuşa Zofia din vâltoarea râului şi ar fi reuşit până la urmă dacă frânghia nu s-ar fi rupt, însă, din fericire, maşina se afla deja la o adâncime mult mai mică, ceea ce le-a permis s-o scoată în cele din urmă pe mătuşă din încurcătură şi s-o care pe umerii lor pe malul stâncos, de pe care salvata şi salvatorii priveau cum se scufundă citroënul pentru totdeauna în apa râului. – Păi, cum aşa, n-au încercat să-l scoată? – a întrebat domnişoara Ciwle aprinzându-şi răsucita – cât de adânc poate să fie Dunajecul în cursul său superior? – Nu în cel superior, ci în cel mediu, şi apoi, vă rog să mai aveţi în vedere şi faptul că pe atunci barajul era pe terminate şi tocmai trecuseră la acumularea apei de probă la Rożnów. Pe deasupra, bunicul nici nu voia să se gândească la aşa ceva şi, imediat ce mătuşa a plecat la Borysław, el l-a contactat pe reprezentantul firmei Citroën în zona Poloniei de sud şi l-a informat cu privire la defectele sistemului de frânare, mai ales la frâna de mână, de la automobilele produse de firma lor, însă domnul Rosset i-a răspuns amabil că cele întâmplate nu constituie o consecinţă a defectelor de fabricaţie, ci a unei exploatări incorecte şi era clar că bunicul Karol nu va avea parte la Mościce de ce i se întâmplase bunicii Maria la Lvov, pentru că citroënul se bucura deja de o desfacere mai mare, de o nouă strategie de publicitate şi, înainte de toate – i-am dat scrumiera domnişoarei Ciwle – oare se putea compara situaţia din halta feroviară cu cea de pe plaja stâncoasă a râului Dunajec, oare fotografia unei tinere domnişoare şoferiţe, *la belle polonaise*, putea fi comparată cu cea a unui domn inginer plinuţ, între

două vârste? De aceea, în încheierea discuţiei cu domnul Rosset, bunicul a conchis sec că ar prefera acum un steyr austriac, o tatră cehă sau un fiat polonez ori italian decât o maşină franţuzească, pentru că steyrul, tatra şi chiar fiatul polonez au frânele hidraulice, iar citroënul tot nu vrea să renunţe la funiile sale arhaice, ceea ce înseamnă că fiecare roată merge în legea ei şi saboţii nu apasă niciodată toţi cu aceeaşi forţă. – Şi atunci, cu ce s-au deplasat după aceea – domnişoara Ciwle mi-a dat înapoi scrumiera – cu ce marcă? – Cu un Mercedes-Benz – i-am răspuns – 170 V, o caroserie splendidă, de culoare verde-închis. – Deci nu cu un fiat polonez? – domnişoara Ciwle a râs zgomotos de data aceasta – ar fi fost prea mic sau prea scump? – Prea scump pentru o maşină atât de mică – i-am răspuns fără să stau pe gânduri – exact ca bijuterioara asta a dumneavoastră. – Şi dumneavoastră cu ce veţi umbla după examen? – Cu autobuzul, între timp o să strâng bani de o bicicletă şi apoi de o parapantă. – Atunci de ce vă mai trebuie permisul? – Tocmai – am arătat dând din cap spre oglinda retrovizoare în care cârdul de maşini din spatele nostru se reflecta ca un şarpe lung – probabil numai ca să pot medita, de exemplu, ce înseamnă această afirmaţie ciudată a lui Confucius, că dacă nu înfloresc obiceiul şi muzica, atunci pedepsele şi penalizările nu sunt juste. – Vai, ce praf mai faceţi – a râs ea cu poftă – ce, nu se putea spune mai simplu despre amenzi? – Dragă domnule Bohumil, nici nu vă închipuiţi ce emoţie m-a cuprins în acea clipă, era să scap ambreiajul de la fieţelul domnişoarei Ciwle, era să ne izbim de ţeava de eşapament a camionului nenorocit care, staţionând, ne scotea direct în nas un nor gros de gaze de eşapament, şi toate acestea pentru că domnişoara Ciwle, după ce a articulat acea propoziţie interogativă, uitându-se la ceas, a mai adăugat una – hai s-o tăiem la mine – şi n-a terminat bine de zis, că a şi început să se mute pe locul şoferului, pe deasupra genunchilor mei, iar eu, pe sub funduleţul ei, exact ca prima dată, trebuia să mă aşez pe locul instructorului şi, în sfârşit, după această rearanjare, domnişoara Ciwle a

tras fiatul în spate, la numai câţiva centimetri de amortizorul trabantului de după noi, a băgat într-a-ntâia, a răsucit volanul spre dreapta la maxim şi, încetişor, ne-a scos din învălmăşeală, a urcat cu fiatul pe trotuar lăsând cu amabilitate să treacă pietonii, apoi a sărit de pe trotuar pe gazon, unde a băgat viteză şi, depăşind în acest mod camionul, a încetinit şi iarăşi a coborât de pe trotuar sărind înapoi pe carosabil şi aceasta a fost nu doar o manevră de maestru, dragă domnule Bohumil, ci, după cum aveam să aflu după aceea, uitându-mă în oglinda retrovizoare, aceasta a fost o adevărată salvare, deoarece camionului, după cum am putut să-mi dau seama, i se defectase nu numai motorul şi cutia de viteze, ci şi frânele şi exact la câteva secunde după ce am ieşit din cârdul de maşini a început s-o ia la vale, strivind botul trabantului care, la rândul său, a buşit faţa unei ascuţitori, ascuţitoarea – unei toyote, toyota – unui opel şi tot aşa, asemenea unor piese de domino sau unor bile de biliard împinse de un deget invizibil, maşinile se ciocneau una după alta şi această mişcare rectilinie şi uniformă părea că nu se mai termină niciodată, exact aşa cum fusese descrisă de Isaak Newton cu mult timp în urmă, şi între timp domnişoara Ciwle a băgat viteză mare, iar la prima a luat-o la dreapta şi am mers iute de-a lungul forturilor din timpul lui Napoleon şi o vedeam pe instructoarea mea, din ce în ce mai agitată, uitându-se din clipă în clipă la ceas şi la vitezometru, de parcă ne aflam pe un sector special al raliului Paris-Dakar, şi după o clipă, când am făcut curba în direcţia grădinilor de pe morene, a mers tot mai tare, fieţelul ei sărea ca o minge la hopurile din drumul pietruit, iar eu mă gândeam la graba asta a ei care putea să aibă mai multe semnificaţii, însă nici una dintre presupunerile mele nu s-a adeverit, dragă domnule Bohumil, căci atunci când am năvălit într-o grădinuţă care înconjura o şandrama prelungită cu un paravan, domnişoara Ciwle mi-a zis – aşteptaţi aici, vă rog, trebuie să-i fac o injecţie fratelui meu – şi după câteva minute de aşteptare, când am zărit-o ieşind din şandrama împingând un cărucior de invalid în care stătea un

tânăr zâmbitor şi, când ne-a făcut cunoştinţă, am înţeles imediat că şandramaua din lemn cu paravan este domiciliul lor stabil şi, fără îndoială, unicul. – Vă invit la o cafea – mi-a spus ea – dar nu înăuntru, ca să nu vă speriaţi de bramburească şi Jarek – a arătat spre fratele ei – ar vrea neapărat să vă asculte povestirile despre maşinile de odinioară – când i-am spus despre citronetă şi despre haltă aproape că s-a ridicat din cărucior, el înţelege totul deşi, când vrea să spună ceva, îi iese numai – uuu şi aaaa – vin imediat, dar poate că vă grăbiţi şi atunci vă conduc până în staţie, nici o problemă, astăzi întârzie toate din cauza nenorocitului de camion. – După o clipă, s-a întors din şopron aducând pe o tavă cafeaua în ibric, două ceşti, nişte biscuiţi şi o farfurie cu lapte. – Şi Mercedesul – a întrebat ea – avea frânele mai bune decât citroneta? – Dragă domnule Bohumil, ce să ne mai ascundem după degete, eram intimidat de această situaţie deosebită: domnişoara Ciwle îl hrănea pe Jarek cu lingura, pe care din când în când o punea deoparte ca să bea câte o gură de cafea din ceaşcă, iar eu mă uitam în jur, privind cum, în spatele copacilor din grădini, dincolo de cimitirul părăsit, turnurile din cărămidă ale bisericilor hanseatice[8] conturau în aerul de primăvară un model incredibil de frumos. – Frânele erau ele bune – i-am răspuns în cele din urmă – dar nu vă imaginaţi ce complicată era pe vremea aceea manevrarea maşinii – cum aşa, ce spuneţi – a zis ea contrariată – doar nu era maneta cu trecere treptată, ci, ca şi în zilele noastre, era frână, ambreiaj şi acceleraţie – de acord – i-am răspuns înmuind o bucată de biscuit în cafea – dar în ziua de azi prima verificare tehnică trebuie făcută după cincisprezece mii de kilometri, iar pe atunci şoferul realmente nu se despărţea niciodată de instrucţiunile de utilizare a maşinii, decât dacă îşi nota totul în calendar din capul locului, de exemplu – am început enumerarea – la modelul o sută şaptezeci trebuiau verificate la fiecare cinci sute de kilometri elasticitatea curelei de transmisie a ventilatorului, apoi nivelul uleiului şi al lichidului de răcire şi, în sfârşit, frâna de la fiecare roată, iar la fiecare o

mie cinci sute de kilometri trebuia schimbat uleiul la motor, curăţată sita filtrului de aer, unse cu vaselină manetele ambreiajului, frânei, acceleraţiei şi demarorului, completat uleiul de la rezervorul ungerii centrale şi, la fiecare patru mii cinci sute de kilometri, trebuia demontat şi curăţat filtrul de combustibil, verificate elementele de la clapeta carburatorului şi a aspirării, verificat jocul de la supapele motorului, la fiecare şapte mii cinci sute de kilometri trebuia schimbat uleiul de la cutia de viteze, filtrul de ulei, unse cu vaselină scuturile lagărelor de la roţile din faţă, iar la fiecare cincisprezece mii de kilometri trebuia spălat sistemul de răcire, trebuiau unse arcurile de la suspensiile din faţă şi reglat jocul de la saboţii de frână, fără a mai adăuga că la fiecare o sută de mii de kilometri cilindrii trebuiau şlefuiţi. – Gata – m-a întrerupt domnişoara Ciwle, punând pe masă lingura şi farfuria, gest însoţit de murmurul lui Jarek – el mai vroia să asculte – ea s-a întors spre mine – nu vă mai chinuim, am terminat cu injecţia şi cu hrănitul, imediat coborâm în staţie – nu, vă rog să rămâneţi – i-am zis – nu e aşa departe, mă duc şi singur – aţi plătit o oră de conducere – a protestat răspicat – trebuie să terminăm lecţia – numai un pic, să-l instalez la citit pe fratele meu şi mergem – am putea să prelungim lecţia de data viitoare – nu vroiam deloc să mai urc la volan – cu douăzeci de minute şi mă duc acum pe jos – bine, atunci o să cobor cu dumneavoastră până la magazin – s-a dat ea bătută – numai să-i pregătesc cartea. – Şi, dragă domnule Bohumil, după câteva minute mărşăluiam cu domnişoara Ciwle în josul morenei pe aleea dintre grădini, turnurile hanseatice ale bisericilor se diminuau treptat, până ce ne-au dispărut din faţa ochilor, dar nu-mi stătea gândul la ele, coborând de-a lungul gardului cimitirului şi de-a lungul şandramalelor şi căsuţelor care, după cum arătau antenele de televizor, hornurile de tablă, coteţele de găini şi magaziile, nu erau deloc căsuţe de vară, ci pur şi simplu locuinţe permanente, cum spuneam, nu la turnurile bisericilor din Oraşul Vechi îmi stătea gândul, ci la oamenii cărora iarna le îngheţau robinetele, le scoteau sobiţele fum în casă, le curgea din tavan şi

li se ardeau siguranţele, la oamenii care îşi duceau zilele acolo, printre copaci şi verdeaţă, ca pe un acoperiş al oraşului nostru, deşi nici pe departe ca olimpienii. – De ce tăceţi aşa? – a întrebat domnişoara Ciwle – pietonul nu are nimic de zis? – ba da – am dat din umeri – dar acum aş prefera să ascult, şi nu să vorbesc – v-a pierit piuitul – a conchis – asemenea cartiere nu sunt prezentate de televiziunea noastră şi apoi, la ce am putea să facem reclamă, poate la aer, dar deocamdată aerul nu se vinde – şi-a zâmbit ca pentru sine – şi când vor începe să-l vândă, vor construi aici case pentru barosani. – Şi acesta a fost, dragă domnule Bohumil, sfârşitul plimbării şi al discuţiei noastre, domnişoara Ciwle a intrat în magazin, iar eu mi-am continuat drumul până în strada Powstańców Warszawy, unde pompierii tăiau tabla celor câteva maşini încleştate, în felul acesta lungindu-se şi mai mult cârdul de maşini, dar vă spun, erau superbe snopurile de scântei ieşite de sub discurile care se învârteau precum cosiţele constelaţiei Berenika, atât de superbe, încât mi-am încetinit mersul şi, contrar convingerilor mele, m-am băgat în mulţimea de gură-cască ce gemea de încântare de fiecare dată când venea salvarea să-l ia pe următorul şofer scos din hăţişul de tablă şi nu reuşeam să-mi vin în fire, nu puteam să mă liniştesc, dar nu din cauza sărmanilor duşi pe targă la spital, ci din cauza scenei pe care o văzusem din grădina domnişoarei Ciwle, prin geamul şopronului: a apropiat căruciorul fratelui de geam şi, pe un suport ca al muzicienilor pentru note, a deschis cartea şi a potrivit-o exact la înălţimea ochilor lui, după care a agăţat în jurul gâtului lui Jarek ceva ca o zgardă cu o labă atârnată de un arc şi m-a înfiorat când am văzut cum fratele ei geamăn invalid a săltat puţin capul, prindea cu gura laba de metal şi cu această unealtă întorcea filele cărţii într-o parte şi în alta, căutând pagina la care îşi întrerupsese ultima lectură, a fost cumplit să privesc cum s-a gândit o clipă – aici am citit sau nu? – şi cum a întors cu acel arătător paginile povestirii dumneavoastră, dragă domnule Bohumil, până când a găsit fragmentul respectiv, după care a dat drumul arătătorului

din gură şi a început lectura cu un zâmbet larg cât toată faţa, în timp ce domnişoara Ciwle se pregătea să iasă aranjându-şi machiajul discret în faţa unei oglinjoare atârnate de perete întrucât – aşa cum v-am mai scris – urma să coboare cu mine până la magazinul de la poalele coloniei de grădini. Cum vă spuneam, a fost ceva ieşit din comun să asist la o clipă intimă din viaţa lor, obişnuită şi repetabilă pentru ei şi, la fel de ieşit din comun, să mă dau de la fereastră când îşi termina machiajul domnişoara Ciwle şi să calc fără să vreau pe vrejuleţul unei plăntuţe verzi, al unei buruieni răşchirate, ascunse între o iederă şi un agriş şi uite-aşa, dându-mă tulburat îndărăt, am putut observa şi alte buruieni de acelaşi fel plantate intenţionat în locuri însorite, însă foarte bine ascunse de privirile din grădinile învecinate, în desişuri de coacăz, în poieniţe, printre ierburi sălbatice, precum şi printre mănunchiuri de gladiole şi bujori; într-un cuvânt, am observat o plantaţie de iarbă sfântă adusă la noi din India şi care este prigonită la fel ca Dionisos în Grecia de odinioară. Pompierii tocmai terminaseră de tăiat ultima maşină, eliberând, de data aceasta, un şofer nevătămat, mulţimea de gură-cască privea scena cu resemnare şi dezamăgire, iar eu am pornit mai departe spre staţie ca să mă duc în Ujeścisko şi să caut îndată ce ajung acasă cele două-trei fotografii din trecut, tot ce-mi mai rămăsese de la bunici pentru ca, la următoarea întâlnire, să-i arăt domnişoarei Ciwle citroneta bunicii Maria şi Mercedesul bunicului Karol şi, de fapt, nu atât ei, cât lui Jarek, pe care aceste fotografii l-ar fi interesat cu adevărat şi poate chiar l-ar fi bucurat. Dar căutam în zadar fotografiile, nu erau nicăieri, cred că se pierduseră cu mutatul, atunci când am plecat cu Anula din strada Chrzanowski în Ujeścisko, probabil fuseseră aruncate la gunoi într-unul din teancurile de maculatură, printre ziare vechi, scrisori şi facturi, probabil, mă gândeam eu, voi putea doar să-i povestesc despre ele domnişoarei Ciwle la următoarea noastră întâlnire şi îmi părea rău şi mă simţeam ca şi cum fusesem expropriat, căci nu înseamnă nimic pierderea unei case sau a unei

moşii pe lângă pierderea ultimelor fotografii de amintire, aşadar, mă duceam la următoarea lecţie profund întristat, cu hotărârea că, dacă am pierdut fotografiile alea, n-am să pomenesc nici măcar un cuvânt instructoarei mele despre vechile chestii automobilistice, nici un cuvânt, nici măcar în şoaptă, şi dintr-o dată m-am simţit ca un om prădat de tot ce avea, dar, dragă domnule Bohumil, soarta mi-a făcut următoarea surpriză: după ce am coborât din autobuz pe strada Kartuska, urcând pe străduţa Sowiński, îmi compuneam în gând prima frază pe care vroiam să i-o spun domnişoarei Ciwle – vă rog să mă iertaţi, dar, din cauza pierderii unor fotografii de familie, am căzut într-o profundă melancolie şi de aceea vă rog să nu mă mai întrebaţi nimic, nici un cuvânt, nici o silabă, nici pâs! – aşadar, când am ajuns pregătit sufleteşte la firma Corrado, din fieţelul instructorului Szkaradek s-a ivit capul acestuia, încărunţit înainte de vreme, zicându-mi – care va să zică dumneata eşti scriitorul acela? Hai cu mine, Ciwle şi-a luat liber azi, om vedea noi roadele lecţiilor ei băbeşti. – Dragă domnule Bohumil, am avut în acel moment senzaţia, ca şi la prima lecţie, că viaţa a făcut iarăşi o buclă şi m-am întors brusc într-un punct deja cunoscut. – Da’ ce faci, cum te pregăteşti, se vede, eşti tufă, nu bărbat – tuna şi fulgera instructorul Szkaradek în timp ce mă încurcam în centura prea lejeră, prea largă – şi cu o mână… păi aşa se caută găina de ou – mi-a spus ajutându-mă să-mi pun centura – hai, ia-o din loc, aici trebuie să gândeşti, nu-i politehnică – a ţipat la mine atunci când, după ce-am dat prima cheie, mi s-a stins demarorul – domnule scriitor – a chicotit el extrem de mulţumit de sine – ca să fii şofer, trebuie să fii bărbat cu ouă, nu o gumă de la chiloţi şi încă de la chiloţi de damă, ce, nu v-a dezvirginat Iron Lady a noastră, puţa-morăluţa, păpuşica asta de la volan ciupită-n fund? – Nu – am mârâit eu scos din sărite – şi ia mai taci mata din gură, Szkaradek, că mă doare undeva de opiniile matale estetice şi dacă mă mai calci pe nervi, îţi bulesc rabla la prima intersecţie – şi mă miram eu de mine însumi, dragă domnule Bohumil, de unde mi-au venit aşa nişte

vorbe şi aşa un curaj, de unde la mine dintr-o dată aşa o mârlănie nemărginită şi avântată, dar a fost o greşeală care m-a costat scump căci, imaginaţi-vă, acest Szkaradek, această creatură abominabilă, la auzul unor astfel de vorbe m-a luat drept unul de-al lui, cum s-ar spune, ce-am căutat, aia am găsit; aşa, domnule Bohumil, am păţit-o ca la armată în studenţie, era un *déjá vu* al meu, o călătorie sentimentală la izvoarele studenţiei, fiindcă, mergând acum cu fieţelul instructorului Szkaradek, care mă bătea tot timpul pe umăr şi îmi urla în urechi toate bancurile porcoase, mi-am adus aminte de dimineţile înceţoşate când mergeam pe străzile cartierului adormit Wrzeszcz spre Catedra Militară şi, la comanda drepţi, mă aşezam în linie, după care mă duceam în pas de marş în sala de curs unde maiorul Sumiwąns ne explica pe îndelete consecinţele nefaste ale purtării părului lung pentru sistemul de apărare al ţării, unde locotenentul Cacko lua atitudine în caz de atac atomic, unde colonelul Wideyko ne descifra tainele doctrinei lui Lenin şi Brejnev şi cu toţii aveau cam acelaşi stil ca şi instructorul Szkaradek, ca şi el, izbucneau în râs după propriile bancuri, la fel ca şi el, ne făceau din ochi complice atunci când în digresiunile lor apărea unul dintre cele două subiecte secundare, dar nemuritoare, şi anume băutura şi fututul, la fel încercau să fie la cataramă cu noi, deşi, pe de altă parte, desconsiderau orice mirosea de la distanţă a facultate umanistă. – Aici am lucrat cândva – instructorul Szkaradek mi-a întrerupt meditaţia cazonă arătând spre firma barului „Lida“ – închis la acea oră – aici ieşea banu’ gros odată, mereu se găsea câte un fraier care să agaţe o gagică şi-i trebuia să meargă într-o cameră la un motel ieftin ca să-şi facă numerele şi-i duceam, dar acum, dacă nenorocitul acesta şi-a adăugat un etaj şi are camere cu ora, ăştia nu mai au nevoie de transport şi, ştiţi, a trebuit să-mi vând taxiul şi acum mă chinui cu rahatul acesta, cu alde matale, da’ cică mata eşti scriitor – instructorul Szkaradek a râs cu poftă de data aceasta – şi cred că vii des pe-aici, ce subiect ar putea fi mai fain decât o curvă care te îmbârligă cu viaţa ei nenorocită, ehei, eu aş avea ce

să povestesc, dacă aţi cunoaşte un regizor, aş putea face lovele din asta; de exemplu una, Viola, întâi era o zdreanţă ordinară din port, apoi s-a mai cizelat la Monopol şi, când a apărut la bară la „Lida“, era Hollywood în toată regula aici pe Kartuska, dar imaginaţi-vă că s-a îndrăgostit de un poponar în aşa hal, că şi-a făcut operaţie şi a devenit băiat, iar în noile circumstanţe nu i-o mai suge ca Viola, ci ca Walenty, căci acesta-i noul nume din buletin, iar fazanul ei este chelner şi după ce l-au dat afară din „Lida“ a venit la „Cristal“, imaginează-ţi, să-ţi schimbi sexul din dragoste, să-mi bag picioarele, despre lucruri dintr-astea trebuie să scrieţi, şi nu despre comunism, cum scrie toată lumea, comunismul nu era deloc rău, numai oamenii au luat-o razna şi, ascultaţi-mă pe mine, cel mai rău este atunci când nu-i ţii în frâu, nu-i ţii de bot, că ce-i acum e bordel, nu libertate, uită-te la maşini, s-au cumpărat aşa de multe, că n-ai pe unde să treci, de dimineaţa până seara stai într-un cârd, dacă ar reveni listele cu repartiţii, ar fi mai puţine rable pe şosele. – Tăceam, dragă domnule Bohumil, atunci, la semaforul de lângă barul „Lida“, apoi la poligon, după care înapoi pe strada Kartuska de unde am luat-o fluent pe strada Sowiński până la firma Corrado, tăceam şi a doua zi, când iar a lipsit domnişoara Ciwle şi a trebuit să mă aşez din nou la volanul maşinii instructorului Szkaradek, tăceam, de asemenea, şi atunci când urcam colina care străjuia oraşul precum mantaua biblică a lui Elias, căptuşită cu imprimeul căsuţelor şi eşichierelor grădinilor în care înfloriseră liliacul şi cimbrişorul, în care căzile ruginite, năpădite de muşchi aşteptau apa de ploaie, în care se auzeau glasuri de copii şi, odată cu zornăitul vaselor se răspândea mirosul prânzului, cotcodăcitul leneş de amiază al păsărilor de curte, tăceam apropiindu-mă de geamul şopronului în care locuia domnişoara Ciwle împreună cu fratele ei, în care nu mai era nimeni, aşadar, în aceeaşi tăcere am scris un bileţel şi l-am pus în uşă – vă rog să mă sunaţi, sunt în ghearele instructorului Szkaradek – şi într-o tăcere şi mai adâncă am coborât apoi de-a lungul cimitirului vechi, spre oraşul

deasupra căruia norul de gaze de eşapament acoperea de-acum şi soarele, şi goticul cărămiziu al bisericilor hanseatice. Da, domnule Bohumil, chiar eram ostatecul instructorului Szkaradek şi regretam că mă înscrisesem la şcoala de şoferi pentru că, deşi ar fi fost posibilă schimbarea instructorului la cerere, aceasta însemna întotdeauna să pici de cel puţin trei ori examenul de permis şi, în cele din urmă, să repeţi şcoala, aşadar, nu-mi rămânea nimic de făcut decât să strâng din dinţi şi, la fel ca la orele de armată, simulam interesul maxim ca un şarpe care îşi amăgeşte stăpânul şi, de fiecare dată când instructorul Szkaradek spunea un banc, izbucneam în râs şi, ori de câte ori zicea o anecdotă, făceam abstracţie şi mă concentram asupra şofării, lucru ce îmi reuşea din ce în ce mai bine, şi mai adaug doar că până şi efectul cunoscut sub numele de efect post-curs Dowżenko-Down era acelaşi ca după cele opt ore de instrucţie la facultate, şi anume consta în necesitatea de a lua ceva la bord. – Vai, dragă domnule Bohumil, dacă pe-atunci am fi putut intra măcar o dată într-una dintre berăriile dumneavoastră preferate, dacă în loc de pişwaserul din Gdańsk am fi putut să bem măcar câte o gură de branik rece, de wielkopopowicki kozel, de Staropramen sau de Pilsner obişnuit, poate că am fi fost cu totul alţi oameni şi aşa, în fiecare joi, după armată, când simţeam nevoia să ne spălăm de cele opt ore de tâmpenii, porneam în periplu, începând de la „Jurek“, din colţul străzii Danusia, apoi ne mutam la „Cizmari“ pe strada Lendzion, după care treceam pe la „Agata“ pe Grundwalska, urmând să ne facem criţă la „Katolik“ pe Hübner şi dacă cineva, fiindcă fusese prea distrat, nu reuşea să ajungă la acest stadiu, mai rămânea „Lońka“ de lângă calea ferată sau „Liliput“-ul din faţa cinematografului „Znicz“, ca un ultim cerc al iadului, şi, stând la volanul fieţelului instructorului Szkaradek mi-am amintit toate bombele, toate locurile în care masculii sar la bătaie, toate zoile înfiinţate în timpul lui Bierut, înflorite în timpul lui Gomulka şi aflate în putrefacţie în epoca lui Gierek, toate opririle în calea crucii şi, cu fiecare minut care trecea, mi se

amplifica pofta pentru gustul şi mirosul de bere care, deşi era de proastă calitate şi, pe deasupra, şi botezată cu apă, avea în ea incontestabila strălucire dionisiacă, strălucirea tinereţii de care nu avem parte decât o singură dată în viaţă. Chiar aşa era, dragă domnule Bohumil, în clipa în care mă eliberam după o oră de conducere din mâinile instructorului Szkaradek, trebuia să beau şi de aceea îl rugam să mă lase undeva lângă Oraşul Central, pentru că pe Kartuska se deschiseseră câteva magazine de noapte, dar nu era nici un bar, aşadar, când îmi îndeplinea dorinţa, mă duceam ţintă la „Istra“, apoi la barul „Starówka“ de lângă magazinul de biciclete, pe urmă la „Cotton“, care se deschidea abia la ora şaisprezece, şi de fiecare dată ceream o altă marcă de bere şi verificam, aşa cum făcea şi tatăl dumneavoastră vitreg, Francin, dacă paharul este curat lacrimă, dacă berea are temperatura potrivită, dacă spuma este suficient de condensată şi după câteva probe de acest fel eram dezgustat în ultimul hal şi mă prăbuşeam într-o melancolie cruntă din cauza faptului că totul era în ordine perfectă, într-o armonie ideală, aseptic şi conform standardelor şi, deşi ar fi trebuit să mă bucure aceasta, căci doar, la urma urmei, ce-ar putea fi mai plăcut decât degustarea cu vârful limbii a primei înghiţituri de Heweliusz, apoi de Żywiec, pe urmă de Guinnes, ce-ar putea fi mai plăcut decât compararea cantităţii şi calităţii malţului folosit la aceste mărci de bere, apoi compararea solului pe care a fost cultivat orzul şi a perioadei de insolaţie a hameiului din anul precedent; aşadar, nu există o plăcere mai mare decât aceasta şi dacă, în ciuda ei, cădeam într-o melancolie cruntă, cauza era evidentă: simţeam o dată în plus, dragă domnule Bohumil, că totul venise în viaţa mea prea târziu, nu la momentul oportun, aşadar inutil şi fără sens, dar imediat îmi aminteam de munca dumneavoastră la combinatul siderurgic, de cea de scriitor în lichidare sau de nunta din Libnia şi îmi mai trecea, iar în cele din urmă reuşeam să mă scutur de melancolie, precum şi de mirosul de măsele stricate şi de cămaşa polo transpirată a instructorului Szkaradek şi, stând aşa în pragul barului

„Istra“, admirând porţile Arsenalului şi mulţimea de pensionari nemţi sau privind masa de biliard de la „Cotton“, îmi aduceam aminte de momentele în care la „Jurek“, în colţul străzii Danusia, poetul Atanazy împrumuta de la piticul nostru local un acordeon şi cânta dumki ucrainene şi czastuszki bieloruse şi, dintr-o dată, aerul cenuşiu de la tutun se făcea albastru, iar oamenii de pe stradă se opreau şi priveau cu admiraţie prin geamurile arcuite mauritane, în interiorul barului cu atmosferă smolită, între timp Atanazy, răsplătit de către clienţii fideli cu votcă turnată în halbă, se ambala şi mai tare şi o lua pe ţigăneşte – *oj ljubiat, ljubiat koni* – sau – *kiedy znowu przyjdzie bieda* – şi astfel atmosfera se încingea şi totul era pregătit pentru intonarea unor melodii legionare din toţi rărunchii de către mulţimea de beţivani melancolici şi, în acest mod, pentru câteva clipe deveneau cu toţii o familie, se îmbrăţişau, se băteau prieteneşte pe umăr, ţipau – să ne vedem la anul în Polonia liberă – şi îşi ştergeau lacrimile până când Jurek, speriat, făcea semne că e destul şi ieşeam în stradă purtându-l pe Atanazy pe braţe în timp ce recita din răsputeri versuri din Mickiewicz, atât de frumos şi de tare, încât se deschideau ferestrele şi uşile balcoanelor în stil secesionist din care lumea arunca flori, aşadar, Atanazy începea *da capo* să recite *Întoarcerea tatălui*, şi cam pe la a douăzeci şi doua întoarcere a vestitului tată nimereau la „Cizmari“, pe strada Lendzion, unde Atanazy adormea de oboseală, cel mai adesea după prima duşcă de acolo, iar noi îl provocam pe ex-generalul Niedojadło, care nu avea adăpost şi-şi făcea veacul la „Cizmari“ de la începutul până la sfârşitul programului, să ne povestească despre desantul din R.D.G. şi ascultam cu voluptate cum divizia noastră de desant marin din Gdańsk, în loc să aterizeze în cadrul manevrelor-scut pe insula Volin, a deviat spre vest şi la ora cinci şi patruzeci şi trei a început tirul şi aterizarea pe coasta R.D.G., ceea ce a stârnit panică nu doar în rândul combinerilor din Asociaţia Agricolă „Liebknecht“, care tocmai atunci se deplasau pe coasta Mării Baltice, pe câmpurile de rapiţă din apropiere, ci şi în

comandamentele Pactului de la Varşovia între Berlin, Moscova şi Varşovia – ce puneţi la cale acolo voi, polacilor – urla în receptor Nikita Sergheievici Hruşciov. – Dar, tovarăşe – trezit brusc din somn, Wiesław Gomułka nu-şi găsea ochelarii fără de care nu era în stare niciodată să vorbească – tovarăşe Nikita Sergheievici, doar voiaţi porumb, şi atunci semănăm în toate C.A.P.-urile noastre porumb şi chiar mulţi agricultori individuali încep semănatul acestuia – vă dau eu porumb individual – l-a întrerupt scos din sărite Nikita Sergheievici – să nu uitaţi de pactul Ribentrop-Molotov, ce, aţi căzut de pe un sputnik, cum puteţi să agresaţi R.D.G.-ul şi, pe deasupra, la ora cinci şi patruzeci şi cinci? – şi ex-generalul Niedojadło continua să ne povestească cu demnitate cum l-au retrogradat şi cum a cerut procurorul pedeapsa cu moartea şi asta nu atât pentru desantul acela nenorocit desfăşurat pe pământul R.D.G.-ului ca urmare a unei băute straşnice, ci mai mult pentru gura mare pe care o avusese generalul Niedojadło în faţa Parchetului Militar, unde conchisese sec că nu era vorba nici pe departe de o greşeală, ci de un răspuns propriu şi personal al unui general polonez la salvele de pe vasul blindat Schleswig-Holstein care, odată cu atacul Westerplatte-ului, îi întrerupsese copilăria şi îi secerase şaptesprezece membri din familie, împuşcaţi la Piaśnica, Stutthof şi Auschwitz. Aşadar, dragă domnule Bohumil, când povestea ex-generalului ajungea încă o dată la capăt, îl luam pe poetul Atanazy de pe scăunelul de lângă perete şi, rulat ca un covor, îl duceam la „Agata“, unde îşi revenea ascultându-l pe domnul Żakiewicz povestind despre mătuşica lui izgonită de bolşevici din Vilnius şi refugiată în Sycowa Huta din regiunea Kaszuby, o femeie atât de fermecătoare, încât până şi porcii, raţele, găinile şi câinii din ograda ei încetau să înţeleagă kaszubiana, preferând polona ei melodioasă, plină de căldură, de strălucire şi de nobleţe arhaică, vorbită în ţinuturile limitrofe din estul vechii Polonii, într-un cuvânt, o femeie atât de delicată şi de fermecătoare, încât Ryszard Stryjec, prezent şi el la masa domnului Żakiewicz, lua îndată un

şerveţel şi trasa din câteva linii portretul mătuşicii şi era de-a dreptul extraordinar să vezi cum pictorul schiţează pur şi simplu o icoană bizantină care reprezenta în acelaşi timp o femeie obişnuită dintr-o curte kaszubiană şi o Madonă în stil Caravaggio; şi când îmi aduc aminte de acele scene din barul „Agata“, când poetul Atanazy îşi revenea sub influenţa conversaţiei celor doi naufragiaţi din Atlantida, mă gândesc, dragă domnule Bohumil, că niciodată şi nicăieri n-aş fi avut ocazia să văd ceva atât de fermecător – liniile simple de pe şerveţel care făceau ca sinteza dintre est şi vest să fie ceva natural, posibil şi totodată frumos; dar imediat trebuia să continuăm drumul şi să ajungem la „Katolik“, unde se adunau toţi ceilalţi naufragiaţi din armată: poetul Pitek, care scria numai versuri despre sângele menstrual al logodnicelor sale, introvertitul poet Salim, care crea exclusiv în sanscrită, poetul von Bock, cel cu versuri matematice, precum şi agasantul epic de cursă lungă, un anume Tempy din Tempcz, care susţinea că se trage din nobilimea kaszubiană, fapt care nu ne impresiona cu nimic, deoarece ştiam foarte bine, dragă domnule Bohumil, că, aşa cum toată nobilimea cehă pierise în luptele de la Biała Góra, de asemenea toată nobilimea kaszubiană îşi vărsase sângele în bătălia de la Viena, învingându-i totuşi pe turci sub cea mai norocoasă stea a regelui Jan Sobieski; aşadar, şi despre asta pălăvrăgeam la „Katolik“, precum şi despre cauza pentru care Gűnter Grass, care pe la paisprezece ani umbla ca şi noi pe aceleaşi străzi ale cartierului Wrzeszcz, nu-şi scrisese romanul său istoric de debut despre eroii kaszubieni, şi anume, dat fiind faptul că, dacă majoritatea lor pieriseră la Viena, atunci despre ce, sau mai degrabă despre cine să scrie debutantul Gűnter de pe strada Labesweg 13, cunoscută astăzi sub numele de Lelewel, în ce mod să extragă din acest popor înţărănit în împrejurări atât de tragice scânteia samuraiană de elan belicos, însă disputele de la „Katolik“ luau repede sfârşit pentru că poetul Atanazy, odihnit şi înviorat, îşi sufla ostentativ în pumn, îşi sufleca mânecile şi, arătându-şi venele reliefate pe antebraţ, îşi

invita adversarul: când un administrator de la Combinatul Siderurgic Katowice, când un dresor de la Circul „Arena“, când un marinar de pe un vas de marfă finlandez, prilej cu care acceptam pariuri pe care nu le pierdeam niciodată pentru că Atanazy, părând la prima vedere un slăbănog, îi determina pe cei veniţi pentru prima oară să parieze zece la unu împotriva lui şi chiar cei care îi cunoşteau metoda sperau să-l vadă învins pentru prima oară, dar Atanazy era invincibil pentru că, atunci când ajungea la apogeu şi mâinile încleştate înţepeneau deasupra mesei ca secera şi ciocanul şi totul era încă posibil, Atanazy cu vocea lui răsunătoare şi metalică începea să recite – *Fenicjanin Flebas, martwy od dwu niedziel* – după care întrerupea pentru un moment şi apoi relua fixându-l pe adversar cu privirea – *Zapominał krzyku mew i morza przypływów. Zysków i strat. Głębinowy prąd obgryzał jego kości szepcąc…* – şi în acel moment câştiga deja supremaţia, cu toate că nu întotdeauna decisivă, însă era o supremaţie pentru că, deşi nici unul dintre adversarii lui Atanazy nu cunoştea poemul lui Eliot, se înspăimântau totuşi de viziunea hoitului unui oarecare fenician cu ochii mâncaţi de sare şi păstrăvi, purtat de curenţii de apă ca un balon umflat, plin de putoare, ei, şi când Atanazy tuna din tot gâtlejul – *Necredincios sau evreu. O ty – który obracasz kołem i spoglądasz w wiatr, Wspomnij Flebasa, był piękny i smukły – jak ty*[9] – mâna adversarului se înmuia şi după o clipă cădea pe masă, iar noi ne puteam lua banii pe pariuri, în plus, Atanazy îşi demonstra măiestria şi în situaţiile în care adversarul său, de exemplu un marinar finlandez, nu înţelegea nici o boabă din polonă, fiindcă atunci recita în limba originalului şi încheind textul cu uimitoarea frază – *Consider Phlebas, who was once handsome and tall as you* – pecetluia victoria în acelaşi mod decisiv ca şi fraza în limba polonă a poemului.

…din această cauză mi-am adus aminte din nou de bunicul Karol, dar de data aceasta nu ca automobilist, ci ca artilerist în imbatabila armată impero-regală austro-ungară...

Bunicul Karol, primul din dreapta

Însă cui puteam să povestesc acum toate acestea, dragă domnule Bohumil, doamnei Ewa de la „Istra“? Barmanului de la „Cotton“? Pensionarilor nemţi care se plimbau la pas de la „Arsenal“ până la „Motława“? Ce putea să le pese lor de joile noastre militare, de întâlnirile noastre dionisiace, de extazurile şi agoniile noastre din care nu mai rămăsese nimic? Prin urmare, mă afundam tot mai mult într-o melancolie cumplită şi după fiecare oră cu instructorul Szkaradek, care făcea pe dracu’n patru ca să mă determine să mă înscriu în nou-înfiinţatul al treizecilea partid politic pe care îl numea „Acu-i de noi“, cum spuneam, după fiecare asemenea oră mergeam să-mi purific sufletul şi nu-mi era uşor nu doar din cauza amintirilor apăsătoare, ci şi din cauza dorului: despre domnişoara Ciwle îmi spuseseră de la firma Corrado că îşi luase concediu fără plată nu se ştia pentru cât timp şi plecase să-şi trateze fratele, dar nu se ştia sau nu se voia să mi se spună unde, aşadar, am mai urcat o dată colinele unde

şandramaua ei zăcea în linişte, ca o corabie cufundată în timp şi în verdeaţă; urmele cauciucurilor de la fieţelul ei începuseră să se acopere cu iarbă, în geamul paravanului se ţeseau noi pânze de păianjen, apa de ploaie din cadă era acoperită de o peliculă, pe sub tufele de coacăz umblau arici şi pretutindeni luna mai explodase cu miresmele sale de liliac, cu chemările sturzului şi cu trilurile mierlei şi nici măcar oraşul îmbâcsit de gaze de eşapament nu era în stare să frâneze această expansiune care se putea observa şi în creşterea nebunească şi parcă febrilă a plantei indiene: smocurile ei răşchirate cu tupeu şi tulpinile suculente păreau că se umflă din minut în minut, că se maturizează într-o goană dementă şi supranaturală, mai repede decât taina închisă în ele de secole, aşadar, dragă domnule Bohumil, am rupt câteva tulpini sfinte, pe cele mai coapte, ca să i le dau domnişoarei Ciwle la întoarcere, pentru că ar fi fost dezamăgită fără îndoială de vegetaţia asta timpurie şi de recolta pierdută, şi am mers cu buruienile verzi în mână, mai întâi de-a lungul gardului cimitirului unde se odihneau victimele Primului Război Mondial, şi cred că din această cauză mi-am adus din nou aminte de bunicul Karol, dar de data aceasta nu ca automobilist, ci ca artilerist în imbatabila armată impero-regală austro-ungară care, după atacul cu iperită, ajunsese în spitalul de campanie şi a zăcut acolo inconştient mai bine de jumătate de zi şi, când s-a trezit, a zărit deasupra sa cornetul unei măicuţe, mai alb decât zăpada din Alpi şi a ţipat – apă, măicuţă, apă! – la care măicuţa i-a oferit o cană de apă, zicându-i – ar fi bine să vă spovediţi mai întâi – şi atunci bunicul Karol şi-a pipăit capul şi şi-a dat seama că arăta ca o mumie, întrucât din părul lui bogat nu mai rămăsese nici măcar un fir, deoarece sanitarul care îl salvase îi dăduse jos masca de gaze cu tot cu părul căzut din cauza gazului, deci, deşi rănit şi chel, bunicul Karol ţinea morţiş să trăiască şi i-a răspuns atunci măicuţei – nu am de gând să mor şi de aceea nu mă spovedesc – prin urmare, dragă domnule Bohumil, măicuţa s-a supărat pe el şi, de fiecare dată când li se administra morfina

celor grav răniţi, ca el, făcea în aşa fel încât să-l ocolească şi uite-aşa suferea dureri groaznice, necalmate deloc, dar nu s-a supus şi nu s-a spovedit, iar în cele din urmă s-a însănătoşit, fiind în stare să se întoarcă la Lvov pentru continuarea tratamentului şi până la urmă i s-a regenerat şi părul, numai că era roşu-aprins, la acestea mă gândeam când am ajuns pe strada Powstańców Warszawy făcând semne cu mănunchiul de buruieni unei maşini care era cât pe ce să mă lovească; mă gândeam că, dacă bunicul ar fi avut atunci în portţigaretul său câteva frunze uscate din grădinuţa domnişoarei Ciwle, i-ar fi fost mult mai uşor în spitalul de campanie şi, cu siguranţă, în delirul său nocturn n-ar fi avut coşmaruri cu tranşee, ci lucruri mult mai agreabile ca, de exemplu, picnicurile din mai de la Żyrawka sau schiul de la Truskawiec, unde participau studenţii şi profesorii de la politehnică, aşadar, dacă m-ar vedea acum, nu mi-ar lua-o în nume de rău că mă urc în autobuz cu mănunchiul verde de plantă indiană, că îmi compostez biletul şi mă aşez pe locul liber din spatele şoferului printre văduve cu ghivece de flori care se duc, ca în fiecare zi, să-şi viziteze soţii la cimitirul din Lostowice, da, parcă îl văd cum mi-ar zâmbi auzind cum una dintre bătrâne mă întreabă dacă chestia verde de pe genunchi este bună de gard viu sau de răsad în seră căci, deşi bunicul nu fusese niciodată anarhist, nu putea suporta totuşi nici funcţionarii şi nici interdicţiile lor, nu suporta nici politicienii proşti şi s-ar fi mirat foarte tare, cu siguranţă, că această sectă de farisei permite şi încurajează în ţara noastă oricând şi oriunde, inclusiv în forul parlamentului, cinstirea lui Dionisos şi persecutarea lui Shiwa, aşa, dragă domnule Bohumil, se face că alegerea zeilor noştri nu depinde de noi, ca şi cum cu toţii ar trebui să-l cinstim pe unicul satrap care ne-a fost impus sub trei forme: accize, T.V.A. şi monopol; aşadar, dintr-o dată, în drum spre Ujeścisko, am avut o revelaţie şi, precum lui Saul din Biblie, mi s-a luat ceaţa de pe ochi şi am zărit un nou pământ şi un nou cer şi pe mine însumi învăluit într-un nor cenuşiu, căci îndată mi l-am amintit pe de Quincey[10] şi viziunile sale,

aşadar, îndată ce am ajuns acasă, am pus buruienile verzi în cel mai însorit loc de pe balcon, ca să se usuce frumos, pentru ca după aceea să poată fi tăiate, mărunţite şi, în cele din urmă, fumate, şi, tocmai când închideam uşa balconului întrebându-mă cât va dura procesul, a sunat telefonul şi am auzit-o în receptor pe domnişoara Ciwle, care mă întreba cu vocea sa uşor metalică dacă mai sunt în ghearele instructorului Szkaradek şi dacă doresc să mă eliberez din ele, întrucât ea s-a întors şi îmi stă la dispoziţie, exact aşa a spus, dragă domnule Bohumil – sunt la dispoziţia dumneavoastră – iar mie nu-mi lipsea mult ca să-i strig în receptor despre buruienile verzi culese din faţa cocioabei ei, care acum se uscau la mine pe balcon, dar mi-am muşcat limba şi i-am zis – imediat, mă auziţi, imediat vreau să începem o lecţie! – la care ea a râs şăgalnic şi mi-a răspuns – ei bine, dar va fi o lecţie nocturnă, ce ziceţi? – şi am stabilit ora opt fără un sfert la poligon, lângă magazinul cu program prelungit, unde am ajuns exact la timp, privind siluetele boschetarilor care se mişcau extatic; pe fundalul apusului de soare nu mai păreau de data aceasta nişte dervişi, ci membrii sectei Sfântului Wit, care, văzând fieţelul şi instructoarea ce cobora din el, pur şi simplu au ajuns la apogeul trăirilor lor mistice, invocau puternic cuvintele lor magice, lipsite de înţeles, dădeau din mîini şi se tăvăleau pe jos – panaramă curată – a zis scârbită domnişoara Ciwle – nu prea avem noi ce căuta aici, hai s-o tăiem – prin urmare, am tăiat-o, dragă domnule Bohumil, foarte rapid, pentru că pe strada Kartuska nu mai era aglomeraţie la ora aceea, iar eu, după cum se părea, conduceam destul de bine. – Dar, vai, ooo – a exclamat domnişoara Ciwle atunci când din Hucisko am luat fără poticnire curba spre Wały Jagiellońskie – după cum văd, instructorul Szkaradek n-a pierdut vremea. – Mârlanul acela – am ţipat eu – transpirat mereu, nu spunea nimic altceva despre dumneavoastră decât – ştiu, ştiu – nu mă lăsă ea să termin – şi ce dacă, nu contează, atâta timp cât aţi făcut progrese, iată ce frumos intraţi într-a patra – şi, într-adevăr, dragă domnule Bohumil, cuvintele ei îmi dădeau aripi pur şi

simplu, dar nu numai cuvintele, ci şi atingerile discrete ale mâinii ei, acele atingeri discrete, involuntare, chiar întâmplătoare ale degetelor ei delicate care acţionau asupra mea ca o suflare a Sfântului Duh, ca foşnetul misterios al aripilor lui Paraclet, atât de intens, încât am zbughit-o pe lângă gară cu aproape o sută la oră şi la fel de rapid am intrat pe podul Błędnik, am accelerat şi mai mult pe Wielka Aleja şi dintr-un salt eram deja la operă – vă rog să încetiniţi imediat – domnişoara Ciwle a ridicat din sprânceană – pentru că nu vom mai apuca să vorbim; deci următoarea maşină a bunicului dumneavoastră a fost Mercedes-Benz – m-a întrebat ca şi cum am fi încheiat discuţia în seara precedentă – a fost într-adevăr mai bună decât citroneta? – Vorbind mai la obiect – am redus viteza până la şaizeci pe oră – nu următoarea, ci următoarele, pentru că firma Mercedes a avut iniţiativa de a introduce sistemul de un an conform căruia, după douăsprezece luni puteai să înapoiezi maşina folosită şi, plătind cinci sute de zloţi, să pleci din garajele lor cu o maşină nouă – garaje? – s-a mirat domnişoara Ciwle – da, aşa se chemau pe atunci – n-am lăsat-o să mă întrerupă – întrucât pe atunci cuvântul „salon“ nu însemna salon de coafură, de încălţăminte sau de curăţătorie, ca în zilele noastre, în epoca aceea cuvântul „salon“ era întrebuinţat pentru discuţii, muzică, vin, eventual o partidă de bridge; aşadar, bunicul meu Karol – am continuat eu – pleca anual din garajele Mercedes cu o maşină nouă, însă mereu de acelaşi model şi de aceeaşi culoare verde-închis a caroseriei şi, dacă bunicului i-a plăcut atât de mult modelul o sută şaptezeci, cred că s-a datorat faptului că anual câştiga cu el la goana după vulpe – nu se poate – domnişoara Ciwle mi-a indicat cu o mişcare a palmei ca la rondul Kościusko s-o iau pe strada Słowacki – ei, o înfloriţi de-acum – goana după vulpe se joacă pe cai, cum poţi să goneşti pe patru roţi pe câmpuri şi coclauri după cineva cu o coadă de vulpe-n băţ, aşa ceva nu e posibil, chiar dacă vulpea ar lua-o pe motocicletă şi tot nu s-ar putea, dacă tot trebuie să scorniţi, aveţi grijă cum o faceţi, ca să nu mă prind, ambreiaj,

reducţie – mi-a dat indicaţii – în sus mergem cu o treaptă inferioară de viteză! – Am mers pe serpentine în susul morenei spre aeroport, prin geamul întredeschis pătrundea în fieţel mireasma suburbană a liliacului, a ierburilor proaspăt cosite şi umbra răcoritoare a pădurilor de fag, melancolică până şi acum, primăvara.

…şi n-au trecut nici două luni când pe pajiştea din spatele fabricii a înflorit o sferă imensă şi colorată…

– Îmi pare rău – i-am zis – dar nu apreciaţi la justa ei valoare inventivitatea inginerilor din perioada antebelică, când la Mościce a avut

loc prima ediţie a concursului de baloane, care nu era altceva decât faza naţională a cupei Gordon Bennett, şi atunci când inginerii, fascinaţi de feeria miraculoasă a formelor sferice de pe cer, s-au adunat seara la club, unul dintre ei a dat o idee sincretică, cu adevărat wagneriană, care să îmbine sportul lor preferat, automobilismul, căruia i se dăruiau cu trup şi suflet, cu baloanele şi, în acest mod simplu – m-am uitat adânc în ochii domnişoarei Ciwle – s-a născut ideea goanei după vulpe în variantă absolut modernă, cu adevărat revoluţionară şi democrată pentru că – i-am explicat eu calm – bunicul meu Karol, ca şi colegii săi, ar fi putut fi invitat de exemplu de către prinţul Sanguśko la vânătoare sau chiar la un bal de primăvară la Gumniska – dar la o goană după vulpe nu prea, pentru că Sanguśko şi ai săi ţineau de domeniul almanahului de Gotha şi fără minimum şapte sceptre în stemă, fără panglici, buzdugane şi portrete, într-un cuvânt, fără să fii născut într-o pătură atât de înaltă a societăţii, nu erai considerat *comme il faut*, aşadar, aproape imediat bunicul meu împreună cu domnul inginer Krynicki au elaborat regulamentul jocului, imediat s-au strâns bani pentru competiţii şi mai ales pentru balonul care era pe post de vulpe şi n-au trecut nici două luni când pe pajiştea din spatele fabricii a înflorit o sferă imensă şi colorată care a zburat la cer la ora nouă şi douăzeci şi unu de minute – ora locală –, fiind dirijată din nacelă de către maestrul aeronauticii, stegarul regimentului de aviaţie, domnul Szuber din Sanok, aşadar, vă rog să vă imaginaţi – m-am uitat din nou în ochii domnişoarei Ciwle – agitaţia automobiliştilor adunaţi, atunci când după o jumătate de oră s-a dat semnalul că se pot urca în maşinile lor şi pot pleca în toate direcţiile în căutarea sferei împinse de vânt, dar înainte de pornirea maşinilor şi de desfăşurarea hărţilor de către piloţi, se stabilea contactul vizual prin binoclu, pentru că trebuia cunoscută direcţia în care o lua balonul, dacă trebuia să pleci după el în nord, la Szczecin, sau, dimpotrivă, la Zbylitowska Góra; deci cam aşa stăteau lucrurile – am continuat – domnul Mierzejewski sărea cu packardul său uriaş în care, de

obicei, îşi transporta cei opt copii ai săi, domnul Natowski trântea uşa hanzei sale, domnul Hennel o pornea în trombă cu superba sa tatră, domnul Kubiński tura din start motorul la maximum în DKW-ul său în doi timpi, Jerzy Gieorgiades, pe care toţi îl credeau armean şi de fapt era grec, gonea vulpea-balon cu splendida lui chevroletă, domnul Jasilkowski cu buickul său, inginerul Hobbler cu BMW-ul său cu două portiere, spre deosebire de inginerul Wojnarski, care gonea după balon cu opelul olimpia cu patru portiere şi, evident, aceştia nu erau toţi, ar mai trebui menţionaţi aici domnul Zbigniew Krystek cu opelul kapitan, domnul Żaba cu fiatul 504, domnul Murowiec cu fiatul 1100, domnul Krynicki cu un steyr, domnul Zachariewicz cu un ford vechi, precum şi doamna Kszyszkowska cu un adler-junior, iar în ceea ce priveşte Mercedesurile – am ajuns pe un platou şi puteam, în sfârşit, să schimb viteza ca să merg mai rapid – erau trei la Mościce, în afară de bunicul Karol, mergeau cu aceeaşi marcă doctorul Świerczewski şi inginerul Śledziński, numai că cei doi aveau modelul o sută şaptezeci cu două portiere, iar bunicul era fidel constant al versiunii cu patru portiere şi, în afară de acestea, au participat la concurs motociclişti pe ariel, BMW, zundapp, BSA, victoria, indiana şi harley davidson – buuun – mi-a întrerupt domnişoara Ciwle litania – să întoarcem pe drumul forestier, n-o luăm spre aeroport şi, fie vorba-ntre noi, mi-e imposibil să vă întrerup; aşadar, Mercedesul chiar era cel mai bun – m-a întrebat, zâmbindu-mi în aşa fel încât era să scap volanul de sub control – de fapt, nu mă interesează ca marcă, ci ca model, chiar dumneavoastră spuneaţi că dădea de lucru după fiecare cinci sute de kilometri– toate erau la fel pe vremea aceea – am întrerupt-o imediat – ţinea de tehnologie, şi nu de o anumită marcă sau de un anumit model, iar modelul o sută şaptezeci cu patru portiere îi purta mereu bunicului meu noroc în competiţii, însă norocul era sprijinit, bineînţeles, şi de bunica Maria în calitate de pilot, iar înainte de a o porni în goana după balon bunicul asculta prognoza vremii la radio câteva seri la rând, apoi ieşea

noaptea pe acoperişul casei să observe cerul şi norii, precum şi configuraţia planetelor, pe urmă se instala în cabinetul său în faţa unei hărţi schiţând traiectoriile probabile ale balonului aflat în zbor pentru fiecare valoare potenţială a direcţiei şi intensităţii vântului, după care calcula totul şi nota într-un carneţel sub formă de tabele şi diagrame şi fără îndoială că datorită acestui fapt reuşea întotdeauna să iasă pe primul loc, să câştige trofeul, întrucât imediat după start fixau balonul, bunica Maria se uita în tabele şi spunea – peste trei sferturi va fi deasupra localităţii Zakliczyn, drumul treisprezece, varianta unu, a doua la stânga, spre Zgłobice – iar bunicul gonea imediat la ţintă pe drumul cel mai scurt şi dacă se modifica brusc direcţia sau intensitatea vântului, oprea puţin maşina ca să amplaseze pe acostament un instrument improvizat de el, un soi de morişcă pe o baghetă telescopică şi datele citite cu precizie de pe ea erau introduse imediat de bunica în tabele, după care o porneau în goană dotaţi cu variabila de navigaţie care le fixa fără greş noua poziţie a balonului cu ajutorul integralelor şi logaritmilor şi de fiecare dată reuşeau să ajungă la vulpea aeriană înaintea tuturor, fie la Mszana, fie la Izdebna, fie la Wierzchosławice şi imaginaţi-vă – ajunsesem deja în josul străzii Słowacki, lângă cazarma prusacă – o privelişte superbă: bunicul Karol opreşte Mercedesul pe acostamentul unui drum pietruit şi fuge pe câmp ca să ajungă, conform regulamentului, cel mai aproape de punctul de sub nacelă, apoi scoate trompeta şi cântă semnalul vânătoresc la auzul căruia stegarul aeronaut Szuber din Sanok este obligat să întrerupă zborul imediat, închizând instalaţia de gaz pentru încălzirea aerului, aşadar, se văd deja, îşi fac semne cu mâna de-acum, iar stegarul Szuber aruncă în jos funia ancorei cu coada de vulpe agăţată la capătul ei, pe care bunicul o prinde şi de fiecare dată este cea mai fericită clipă din viaţa lui fiindcă, iată, bunica Maria aleargă spre el pe câmp şi se îmbrăţişează, cântă şi dansează, iar stegarul Szuber scoate sticla de şampanie prevăzută în regulament şi trei pahare de cristal dintr-o cutie de lemn, după care beau

în cinstea victoriei în timp ce sosesc de pe drum celelalte maşini şi motociclete şi cred că era un sentiment fantastic, să câştigi un asemenea concurs – îmi terminam eu povestea pe rondul dintre Grundwalska şi Kościuszki – gândiţi-vă, conform regulamentului, triumfa un singur concurent şi pilotul său pentru că nu existau locurile doi şi trei, la fel ca şi la goana de pe cai, unde doar un singur călăreţ smulgea coada de vulpe şi lua totul, fiind considerat un adevărat rege, iar seara beau cu toţii în cinstea lui la club. – Şi era mare premiul – domnişoara Ciwle a luat din tabachera de argint o răsucită şi a aprins-o cu bricheta de la maşină – mai mare decât cel primit de mecanicul Hnatiuk după buşirea citroënului? – Ce vorbiţi? – am luat-o lin pe banda din mijloc – domnul Hnatiuk a primit premiul nu pentru că ar fi distrus ceva, ci pentru promovarea locomotivelor din Chrzanów şi, dacă nu mă înşel, a fost de o mie cinci sute de zloţi, mult pentru vremea aceea, ţinând cont că fiatul polonez costa pe-atunci cam cinci mii de zloţi şi, în plus, un omega de aur cu dedicaţia gravată: *Eroului PKP*[11] *– Direcţiunea*, deci nu, premiul concursului era onorific, constând dintr-o plachetă de alamă cu contur de vulpe, cu inscripţia: *Mościce, goana după balon* şi data, pe deasupra, câştigătorul făcea cinste la club cu primele trei rânduri, aşadar, în privinţa laturii empirice a problemei, punea, vrând-nevrând, la această onoare şi splendoare ceva bani – nu ca acum – a suspinat domnişoara Ciwle – în ziua de azi, fiecare vrea să câştige din orice, dac-ar fi posibil să-ţi vinzi propriul căcat, nimeni nu s-ar jena de miros – ei, cred că exageraţi de-acum – am strigat de deasupra volanului, e-adevărat că materialismul dialectic s-a transformat într-unul practic, dar oare ar putea fi acesta un motiv ca să vedeţi lucrurile aşa? – nu ştiţi despre ce vorbesc, a tras din nou din răsucită, eliberând apoi un firicel de fum dens – aţi auzit de doctorul Elefant? – La o clipă după ce am negat, domnişoara Ciwle, cu vocea înăbuşită, şi-a început povestea şi, vă spun, dragă domnule Bohumil, că m-au trecut fiorii prin şira spinării când m-am gândit că aş fi

putut fi bolnav ca Jarek şi aş fi ajuns în ghearele doctorului Elefant, care, deşi se pricepea să taie cu abilitate un hematom de pe creier, cu şi mai mare abilitate îi ruina pe pacienţi cerându-le şpagă mai întâi pentru un loc în spital, apoi pentru numeroasele consultaţii şi, la urmă, pentru operaţia pe care o efectua chiar şi atunci când ştia foarte bine că nu avea şanse de izbândă, că pacientul murea oricum sau atunci când cazul nu necesita o astfel de operaţie; căci doctorul Elefant era un maestru desăvârşit în încasarea paralelor şi întotdeauna ştia cum să le smulgă de la oamenii disperaţi care, pentru a-i salva pe cei apropiaţi, ar fi fost în stare să vândă absolut totul şi chiar să se împrumute, aşa cum era şi cazul lui Jarek şi al surorii lui: mai întâi, ca să aibă un loc în clinică şi să plătească operaţia, şi-au vândut apartamentul, apoi au aflat că diagnosticul fusese greşit, operaţia nu se mai putea realiza, boala era atipică şi necesita un tratament de lungă durată, aşadar, domnişoara Ciwle s-a dus la cabinetul doctorului Elefant şi i-a cerut banii înapoi, măcar suma destinată operaţiei, iar doctorul Elefant i-a zis pe un ton glacial că va chema poliţia şi va depune o plângere la procuratură, că e o provocare, cum e posibil ca în cabinetul lui să fie acuzat de necinste, unde, când şi cine a văzut să-i fi dat domnişoara bani şi încă o asemenea sumă – nemernicul m-a dat afară pur şi simplu – spunea cu lacrimi în ochi domnişoara Ciwle – apartamentul lăsat de părinţi s-a dus naibii, Jarek a fost externat imediat din spital, iar eu trebuia să transform în câteva zile şopronul din grădină în ceva locuibil şi în timpul iernii, pentru că altfel am fi fost obligaţi să dormim în gară şi am avut noroc că ne mai rămăsese de la părinţi şi grădina aceasta şi vă spun – a stins mucul de capacul scrumierei – că nu e singular cazul nostru şi acum mă tot duc cu Jarek pe la diverşi făcători de minuni care, deşi nu-l pot însănătoşi, cel puţin nu ne fură pentru că nu iau mai mult decât ar costa o consultaţie la dentist şi, în afară de asta, îşi plătesc singuri cabinetele şi impozitele, spre deosebire de doctorul Elefant, căruia îi plătim noi, ca fraierii, studiile, cabinetul şi instrumentarul, din

contribuţiile noastre. – E culmea – am exclamat – şi nu-l prinde nimeni niciodată? – cum să-l prindă – domnişoara Ciwle şi-a şters nasul cu batista – hai să schimbăm subiectul; Mercedesul bunicului dumneavoastră era cu supapă superioară sau inferioară? – Dragă domnule Bohumil, cred că mă înţelegeţi că, după cele auzite, povestirile despre maşinile de odinioară şi distracţiile automobilistice ale domnilor ingineri îmi păreau banale şi inoportune, în plus, tocmai treceam pe lângă clădirea albă aflată la intersecţia străzilor Konny Trakt şi Curie-Skłodowska, aparţinând Academiei de Medicină, clădire în care, pe vremea când se numea Akademie der Praktischen Medizin in Danzig[12], profesorul Spanner producea săpun din cadavre umane, şi mi s-a făcut rău pe loc amintindu-mi de fotografiile şi mărturiile despre care Zofia Nałkowska scria în jurnalul său imediat după război, cum s-ar spune la cald, pentru că resturile de cenuşă din crematoriu încă mai scoteau fum, iar în cazane erau trunchiuri fierte şi bucăţi de piele; mi s-a făcut rău când am realizat că duhul Academiei de Medicină Practică Germană persista în continuare între zidurile Academiei actuale dacă oamenii de tipul doctorului Elefant sunt respectaţi, li se strânge mâna, sunt felicitaţi cu ocazia obţinerii titlului de conferenţiar şi de ziua onomastică, li se trimit scrisori pline de stimă, li se acordă premii din partea rectorului şi toate acestea în ciuda faptului că metodele lor sunt arhicunoscute. Sper – am pus mâna pe genunchii domnişoarei Ciwle – că va ajunge în iad – iadul – a râs ea cu neîncredere – cei de teapa lui sunt asiguraţi peste tot, poate nu ştiaţi că doctorul Elefant execută gratuit fiecare a zecea operaţie şi denumeşte asta fondul Sfântului Anton şi s-ar părea că speră într-adevăr că îl va ajuta, deşi eu, una, cred că dacă am aduna la un loc toate cazurile de pruncucidere, ar trebui totuşi să existe un iad pentru unii ca el. – Pruncucidere? – am întrerupt-o brusc – doar nu vreţi să spuneţi că nenorocitul de doctor este şi ginecolog şi, în cabinetul lui, prin intermediul unor tubuleţe şi pompe ultramoderne, aspiră fiinţele mici şi gelatinoase din pântecul matern direct

în chiuvetă – ei, na – s-a ofuscat domnişoara Ciwle – n-am spus asta, dar să ştiţi că doctorul Elefant este expert în amânări şi când trebuie întreprinsă o operaţie aşteaptă până când familia reuşeşte să strângă toată suma şi nu mai e nevoie să adaug că uneori aşteptarea se prelungeşte atât de mult, încât micul pacient moare, de aceea Elefantul mai este numit şi doctorul Mengele, îngerul morţii, deşi eu l-aş numi mai degrabă doctor în legile economiei, pentru că, până la urmă, asupra şanselor de supravieţuire ale cuiva nu decide naţionalitatea sau religia, ci banii, bişţarul pur şi steril… – A urmat, dragă domnule Bohumil, o tăcere prelungă, ne deplasam acum pe Konny Trakt, pe lângă teii bătrâni plantaţi pe bulevard cu două sute de ani în urmă din banii lui Daniel Gralath şi mă gândeam că dacă Spanner şi Elefantul ar fi fost simpatizanţi ai masoneriei, cum era primarul Gralath, poate că n-ar fi dezonorat vocaţia de medic şi i-ar fi rămas fideli lui Hypocrat, că doar, în cele din urmă, spiritul masoneriei presupune sacrificiu, fraternitate şi nu-ţi permite să te gândeşti la om exclusiv ca la nişte bucăţi de săpun sau ca la numărul de zerouri din cont, însă, pe de altă parte, spiritul masonic s-a evaporat de mult din oraşul nostru şi drept dovadă stă denumirea bulevardului pe care mergeam cu domnişoara Ciwle: mai întâi se numea Główny, apoi Hindenburg, pe urmă Hitler, după care Rokossowski şi, în final, Victoriei, exact ca şi cum tuturor conducătorilor acestui oraş le-ar fi fost teamă de Gralath, chiar şi de amintirea lui şi bineînţeles că nici nu se putea altfel atâta timp cât pe aleea cu teii seculari treceau dinspre Operă spre Centrul fackelzugurilor[13], iar din Centru spre Operă se defila cu ocazia zilei de întâi mai şi undeva, într-un pârâu invizibil al timpului, se amestecau între ele toate zvasticile, secerele, ciocanele şi orchestrele, iar doctorul Spanner şi doctorul Elefant priveau totul de la ferestrele Catedrei de Anatomie Practică şi, profund emoţionaţi, îşi strângeau reciproc mâinile căci, dacă după teza fackelzugurilor a venit şi a trecut antiteza marşurilor comuniste, în cele din urmă pentru cei ca ei a venit sinteza unei activităţi creatoare,

neîngrădite de nimic, a unei aritmetici a veniturilor curate, venituri spălate de toată mizeria ideilor de prisos – da, da, domnule, vă felicit, spunea cu lacrimi în ochi Spanner – aţi ajuns să trăiţi în vremuri bune, în această şcoală doctorii n-au beneficiat niciodată de asemenea posibilităţi – vai, domnule, să nu exagerăm – a dat Elefantul modest din cap – aportul dumneavoastră la dezvoltarea postbelică a concernelor de cosmetică este, de asemenea, demn de admiraţie şi invidie, mai ales că a trebuit s-o luaţi de la zero dincolo de Ocean. – La ce vă gândiţi? – domnişoara Ciwle a rupt tăcerea din fieţel. – La individul care, fiind primar, a pus din buzunarul personal o sută de mii pentru construirea şi amenajarea acestui drum – i-am zis – imposibil – a strigat domnişoara Ciwle – e prea frumos ca să fie adevărat, ziceţi că din bugetul propriu, şi nu din cel al primăriei? Păi, nu s-a pomenit nimic despre asta la televizor şi cu cât i s-a redus impozitul datorită sumei donate, doar Balcerowicz acesta e ca un raket, nu iartă pe nimeni – da – i-am zâmbit domnişoarei Ciwle – dar pe-atunci erau alte legi în privinţa impozitului, iar când Daniel Gralath îşi scria testamentul prin care dona cei o sută de mii de guldeni în scopul pregătirii terenului, stabilirii configuraţiei bulevardului şi, în fine, achiziţionării şi plantării câtorva mii de tei, pe atunci nu exista nici un Balcerowicz şi de aceea – uitaţi-vă – bulevardul este atât de lung şi de lat, singurul loc din oraş unde până în ziua de azi nu s-a format niciodată vreun cârd de maşini, unicul monument al unei idei cu adevărat creatoare – pe atunci – a întrebat domnişoara Ciwle – adică în ce an şi cine era Gralath acesta – v-am mai spus că a fost primarul oraşului nostru şi, pe lângă asta, comisul şi reprezentantul regelui polonez, a scos, de asemenea, prima enciclopedie de electricitate – am trecut pe banda din dreapta şi, apropiindu-mă de Piaţa Zebrań Ludowych, am făcut curba spre Gradowa Góra – în plus, se ocupa de ştiinţele oculte ale rozicrucienilor şi era suspectat de mulţi de apartenenţa la Loja Masonică, lucru ce nu a putut fi dovedit niciodată, spre deosebire de fiul său, tot Daniel, Daniel junior care, după terminarea

studiilor cu însuşi Immanuel Kant, a înfiinţat la Gdańsk loja numită „La Doi Lei Încoronaţi“, în a cărei bibliotecă au fost găsite multe cărţi ale lui Gralath tatăl, majoritatea consacrate ritualurilor de iniţiere, şi de aici lumea a dedus că şi Gralath tatăl era mason, ceea ce ne explică în mod evident de ce sub nici un regim, fie prusac, fie nazist, fie polonez, fie comunist, fie sovietic, acest splendid bulevard nu a primit numele generosului ei fondator, care şi-a scris testamentul chiar înainte de a muri, mai exact în anul 1767 – Isuse, vă rog să viraţi spre staţia de benzină – a ţipat domnişoara Ciwle – nu mai avem carburant – în loc să mă uit la indicator, vă ascult şi vă tot ascult, ca şi cum v-aţi fi întors din America, şi acum luaţi-o la stânga, ca să alimentăm, ca de obicei, aţi uitat să semnalizaţi!! – Dragă domnule Bohumil, asta era ciondăneala noastră constantă, un soi de refren al fiecărei ore, cu semnalizarea asta, n-avea dreptate cu semnalizarea, spuneţi şi dumneavoastră, de exemplu în poligon, când în afară de noi nu mai este nici o maşină, nici o bicicletă şi nici măcar un pieton, sau pe drum, ca acolo, lângă staţia de benzină, când nu venea nimic nici din sus, dinspre cimitir, nici din jos, dinspre Plac Ludowych Zebrań, spuneţi şi dumneavoastră ce sens ar avea să aprinzi luminile semnalizatoare, exact ca şi cum ai aprinde un far maritim ziua în amiaza mare, adică fără nici un rost, dar domnişoara Ciwle era de altă părere şi, invariabil, în astfel de situaţii mi se adresa cu un ton puţin supărat – domnule Paweł, semnalizatorul trebuie aprins chiar şi în pustiu – iar eu simţeam de fiecare dată că viaţa face din nou o buclă, o *mimořádna smyčka*, pentru că îmi aduceam aminte de lecţiile dumneavoastră de conducere a motocicletei jawa şi mă întrebam dacă atunci când luaţi curba din Václavskie Náměsti în strada Krakowska, să zicem, instructorul vă amintea – vă rog să ridicaţi mâna dreaptă – că doar pe vremea aceea motocicletele nu erau dotate cu semnalizatoare şi fără îndoială că acel moment de mers doar cu o mână pe cârmă vă costa o clipă de nervi, de instructor ce să mai zicem, aşadar atunci, la staţia de benzină de lângă

cimitir, când domnişoara Ciwle a rostit sacramental – domnule Paweł, semnalizatorul trebuie folosit chiar şi în deşert – tocmai atunci n-am mai reuşit să mă gândesc la dumneavoastră şi nici să-i răspund domnişoarei Ciwle la fel de sacramental – atunci să mergem în Groenlanda – căci exact înainte de a o lua la stânga, fieţelul ei a tuşit, a sughiţat, a pocnit o dată din ţeava de eşapament şi s-a oprit definitiv, prin urmare, trebuia să coborâm şi să-l împingem câţiva metri pieptiş în sus, pentru ca apoi s-o luăm la stânga şi, când a început să coboare pe platoul staţiei de benzină, a trebuit să ne urcăm în el concomitent, fiecare pe partea lui, fără să aprindem motorul, să ajungem la distribuitorul de benzină, ceea ce am reuşit cu o precizie simetrică surprinzătoare, exact ca şi cum am fi fost o pereche de dansatori pe gheaţă, cunoscători ai celei mai profunde taine a meseriei lor, a acelei definiţii, matematice în fond, a mişcărilor în oglindă, conform căreia simetria nu este altceva decât constanţa în transformări, acel punct de vedere de dinainte şi de după schimbare care presupune totuşi un anumit echilibru cosmic: între sus şi jos, între stânga şi dreapta, între trup şi spirit, între vorbire şi tăcere, între atom şi vid, într-un cuvânt, vidul din care se iveşte materia, ca întotdeauna în opoziţiile simetrice. – Hei, băgaţi furtunul – domnişoara Ciwle se căznea să deschidă capacul rezervorului – eu mă duc după bon – şi a luat-o spre casă – iar eu, dragă domnule Bohumil, cu furtunul în mână, aplecat deasupra orificiului de alimentare al fieţelului, tot întorceam capul, ca soţia lui Lot, ca să admir pasul extrem de graţios al domnişoarei Ciwle, mişcările ei agreabile, care nu aveau nimic provocatorîn ele, nimic din filmele doamnei Orlowski, nimic din atmosfera chioşcurilor *peep show dance*, nu, domnişoara Ciwle plutea spre casa benzinăriei ca o căprioară din *Cântarea Cântărilor* şi vă spun, dragă domnule Bohumil, că blugii ei negri, bluza de mătase închisă la culoare, pantofiorii delicaţi, vesta de piele şi clipsurile de argint care străluceau printre valurile părului lăsat liber, arămiu-castaniu, toate acestea reflectate în vitrinele benzinăriei amplificau şi mai mult efectul

deosebit de frumuseţe pură venit din violetul amurgului de mai, însă contemplarea a fost de scurtă durată, domnişoara Ciwle a ieşit în fugă din interior plină de nervi – fir-ar al naibii! – a ţipat – nu mai băgaţi benzină, am uitat să-mi iau parale, iar ei nu vor să-mi dea pe certificatul de înmatriculare, că au deja trei sertare pline cu de-astea, staţi puţin în maşină, mă duc repede, doar nu-i departe – de ce să mai urcaţi dealul – am zis punând furtunul la loc – plătesc eu – şi după o clipă eram aşezaţi din nou în fieţelul ei – am putea merge undeva, chiar şi pe malul mării – a ezitat un moment să mai continue – ştiţi cum este, când m-apucă melancolia, urc seara în fieţel şi merg înainte, oriunde, uneori e bine ca omul să iasă din casă fără un anumit scop, să mergem, iar dumneavoastră mai povestiţi-mi, mă încântă. Povestea bunicilor cu maşinile lor a fost cumva publicată, aş vrea s-o citesc, poate aveţi vreun exemplar, Jarek ar înnebuni de bucurie – nu – am pornit lent în jos spre strada Trzecii Maj – şi niciodată nu m-am gândit că aş putea scrie despre aşa ceva – aţi putea? – se uita interogativ la mine – pur şi simplu trebuie, este fantastic, halta aceea cu citroneta sau zidul de la palatul prinţului, însă cel mai mult mi-ar plăcea să mai aud şi să citesc despre concursul de baloane, despre goana după vulpe şi despre clubul automobilistic. – Ce să vă mai povestesc – am luat-o cu semnalizatorul aprins spre podul Błędnik – ultima oară nu a mai avut loc primăvara, ci în august, în treizeci şi nouă, bunicul, ca de obicei, se pregătea minuţios pentru ea şi, ca de fiecare dată, bunica Maria îl însoţea cu harta pe genunchi, însă, de data aceasta, balonul sau mai bine-zis vremea le-a jucat o festă tuturor, era timp frumos, păsările umblau pe câmpurile secerate, însă în aerul încălzit pe parcursul întregii veri nu binevoia nici o suflare mai puternică de vânt să se fofileze din sacul lui Boreas, balonul plana uşor spre valea Dunajec-ului şi s-a oprit exact în mijlocul râului, unii şoferi vroiau să meargă cu pluta la Wierzchosławice, sperând că, în cele din urmă, balonul va ajunge pe malul opus al râului, alţii aşteptau pe mal fără să le vină să creadă în această întorsătură a

lucrurilor, însă balonul, parcă atins de o mână invizibilă, că doar nu simţea nimeni nici cea mai mică adiere de vânt, a început să se deplaseze spre sud, exact spre amonte şi, mai precis vorbind, plutea ideal deasupra albiei râului Dunajec, deasupra mijlocului cursului rapid al apei şi părea că nişte tritoni îl trăgeau cu ajutorul unor frânghii în dorinţa de a ajunge la izvor, aşadar, goana se derula destul de atipic de această dată, maşinile şi motocicletele se deplasau în susul râului pe ambele părţi ale acestuia ca o gardă de onoare şi toţi păreau să aibă şanse egale, cel puţin până în momentul în care o adiere mai puternică va fi împins balonul spre malul stâng sau drept, deci în timp ce o parte dintre concurenţi trecea prin Wojnicz, Melsztyn, Czchów şi Lososina Dolna, o altă echipă la fel de mare se deplasa prin Zgłobice, Zakliczyn, Rożnów până la Gródek, dar nu e vorba de Gródek Jagielloński de lângă Lvov, ci de Gródek pe Dunajec – ei, şi pe ce parte– m-a întrerupt domnişoara Ciwle – a luat-o Mercedes-Benz-ul bunicului dumneavoastră? – Tocmai – am încetinit un pic pe dalele Podului Siennicki, de pe care se puteau vedea corpurile imense ale vapoarelor şi remorcherelor pe cheiurile luminate – bunicul împreună cu bunica au luat-o prin Rożnów şi Gródek, altfel spus, pe malul drept – mi se pare, Marysia – repeta bunicul, răsucind între degete trabucul de mult stins – că balonul va veni totuşi spre noi – eu nu-s aşa de sigură – răspundea bunica – mă tem, Karolek, că la fel de bine poate să zboare spre ei şi să aterizeze undeva pe lângă Limanowa şi atunci – s-a uitat pe hartă – e cert că nu vom câştiga, căci următoarea trecere ar fi abia la Nowy Sącz, dacă nu ar fi bine să ne întoarcem la Czchów.

…balonul s-a oprit aproape de coada lacului Rożnowskie […] şi a atârnat aşa în aer mai bine de jumătate de oră, aşadar, concurenţii au ieşit din maşini, au parcat motocicletele, au scos coşurile cu mâncare şi au început un picnic în toată regula…

– Şi imaginaţi-vă – mergeam în direcţia Stogi, de-a lungul râului Martwa Wisła – că balonul s-a oprit aproape de coada Lacului Rożnowskie, exact între Tęgoborze pe malul stâng şi Zbyszyce pe malul drept, şi a atârnat aşa în aer mai bine de jumătate de oră, aşadar, concurenţii au coborât din maşini, au parcat motocicletele, au scos coşurile cu mâncare şi au început un picnic în toată regula, la care numai bunicul Karol n-a participat, n-a ieşit din Mercedesul pe acoperişul căruia bunica Maria plasase instrumentul special pentru măsurarea intensităţii şi direcţiei vântului, morişca lor de pe baghetă, prevăzută cu un contor şi un mic barometru – s-a clintit ceva din loc – a şoptit într-un sfârşit bunica Maria – puţin, dar în direcţia noastră – strânge-l şi urcă-te – i-a şoptit bunicul – şi imaginaţi-vă – treceam acum printr-o pădure de pini de-a lungul liniei de tramvai şi al dunelor, spre plajă – că au pornit atunci înapoi pe drumul spre Gródek, conduşi de privirile uimite ale doamnelor şi domnilor aflaţi la picnic, însă n-a durat mult, căci, în momentul în care o adiere mai puternică de vânt a

împins balonul în direcţia lor, toţi s-au ridicat dintr-o dată de pe iarbă, şi-au pornit maşinile şi au luat-o la goană după Mercedesul bunicilor care, după câteva sute de metri de la localitatea Zbyszyce, a intrat pe drumul spre Korzenna, adică spre est, pentru că tocmai în direcţia aceea vântul se intensifica din minut în minut – Grybów sau Ciężkowice? – a întrebat bunicul când au ţâşnit-o cu o viteză nemaipomenită de şaizeci şi cinci de kilometri pe oră pe lângă ultimele case din Wojnarowa – mai degrabă Ciężkowice şi imediat la stânga – a răspuns bunica Maria – şi nu s-a înşelat, pentru că balonul, care exact în clipa aceea s-a arătat la vreo trei sute de metri de masca maşinii, avansa acum destul de repede spre direcţia indicată de bunica, însă de această dată nu le-a fost sortit să câştige competiţia – am parcat fieţelul lângă rondul de tramvai şi am pornit cu domnişoara Ciwle pe o potecă spre plajă – nu le-a fost dat nici celorlalţi, deoarece, atunci când balonul zbura deasupra localităţii Bobova, de după o colină de pe malul râului Biała artileria antiaeriană a început să tragă salve, iar în jurul balonului colorat au răsărit norişori cenuşii şi gata, unul dintre proiectile a perforat învelitoarea şi balonul s-a prăbuşit pe pajişte ca un paraşutist uriaş, iar stegarul aeronaut Szuber a fost imediat înconjurat şi arestat de către detaşamentul Corpului de Pază a Frontierei, acţiune care a declanşat un scandal de proporţii, întrucât stegarul aeronaut Szuber nu avea asupra lui nici permis şi nici un alt document de identitate, în schimb avea un aparat de fotografiat şi a fost luat drept spion german, nu l-au ajutat la nimic persuasiunile bunicului Karol, care venise în sprijinul lui urmat de ceilalţi concurenţi, nu l-au ajutat la nimic justificările că balonul este înregistrat şi are marca SP-ALP Mościce, nu l-au ajutat la nimic asigurările tuturor celorlalţi domni ingineri şi tehnicieni, căpitanul Rymwid Ostoja-Kończypolski era neînduplecat, a poruncit tuturor celor adunaţi să se ducă sub escortă la restaurantul doamnei Klungman şi acolo să aştepte desfăşurarea evenimentelor, aşadar, aşa s-a petrecut ultimul zbor al balonului SP-ALP

Mościce şi ultima goană după vulpe: la restaurantul doamnei Klungman se serveau prepeliţe, friptură de viţel, ruladă de carne, crap evreiesc, borş ucrainean, colţunaşi, ficat de gâscă, mreană la cuptor, ciuperci marinate, raţă umplută, pulpă de porc cu prune, ceafă de porc, costiţă, supă de carne de vită, cotlete de vită şi toate acestea cu garnituri şi salate, în plus, bere Okocim, bere Żywiec, Pilsner ceh, cinci soiuri de votcă Baczewski, coniacuri şi şampanii franţuzeşti, vinuri ungureşti din magaziile domnului Lippoczy, iar ca desert, ciocolată caldă, îngheţată de fistic, struguri, cremşnituri, ecleruri, napolitane, plăcintă cu stafide, cafea, ceai, suc sinalco, suc de zmeură, limonadă, preţuri accesibile fără taxă climatică, fiindcă Bobowa nu se putea compara cu Iwonicz, Truskawiec sau Krynica[14] – Isuse, ce-mi mai ghiorăie maţele – a râs domnişoara Ciwle, aşezându-se pe nisip, aşa aş vrea şi eu să fiu arestată, numai ceva parale să am. Şi i-au ţinut mult acolo? – Vreo trei ore – m-am aşezat lângă ea – numai stegarul aeronaut Szuber se afla într-o situaţie mai dificilă pentru că îl luaseră la interogatoriu în biroul campestru al KOP[15]-ului şi în afară de un pahar de apă n-a primit nimic, ei, şi în restaurant a început balul cozii de vulpe, pe care bunicul o atârnase de grindă, iar toasturile care au urmat au fost dedicate goanei de anul viitor şi învingătorului ei dacă ediţia de acum se dovedise a fi un chix, însă, fără îndoială, mulţi dintre ei aveau presimţirea că beau pe un credit cu cel mai mare risc şi dobândă, că semnează un cec fără termen care poate fi contestat în orice clipă, presimţire pe care o avea şi bunicul Karol atunci când îi tot turna vin bunicii Maria, ea protestând, deoarece nu-i plăcea să se ameţească, dar bunicul ştia el ce face, se apleca deasupra ei şi-i şoptea – Marysia, n-o să mai fim niciodată aşa fericiţi ca acum, trebuie să reţinem clipele acestea ca pe o insectă în chihlimbar, să le păstrăm poate chiar şi pentru nepoţii noştri – da’ de ce şi pentru nepoţi – s-a mirat ea – chiar dacă o să fie război, lumea o să se întoarcă la locul ei, aşa se întâmplă mereu – l-a privit cu încredere – o măsură de grâu cu un dinar – a zâmbit amar

bunicul – ce dinar, ce tot spui tu acolo? – a pus mâna discret pe paharul lui şi l-a tras spre ea – şi nu au reuşit să se înţeleagă – i-am explicat domnişoarei Ciwle – nu au reuşit pentru că în timpul primului război avuseseră experienţe complet diferite, ea stătuse aproape toată perioada în Elveţia, iar el în tranşee, ea organiza comitete de sprijin, iar el studia noile modele de tunuri şi proiectile, ea redacta scrisori, iar el interpreta hărţi de artilerie, iar apoi, când s-au întors la Lvov şi aveau în sfârşit timp să se odihnească, a mai izbucnit un război, nu mondial ci polono-ucrainean, iar el a trebuit din nou să tragă şi ea să organizeze din nou comitete de ajutor, deci vedeţi că erau două puncte de vedere total diferite şi asta nu pentru ultima dată, fiindcă la scurt timp după terminarea războiului cu Ucraina au venit bolşevicii, ocazie cu care bunicul a fost repartizat la un tren blindat şi, cu toate că stătea comod într-un turnuleţ din oţel cu inscripţia „Śmiały“, a fost nevoit să tragă, şi nu în aer de această dată.

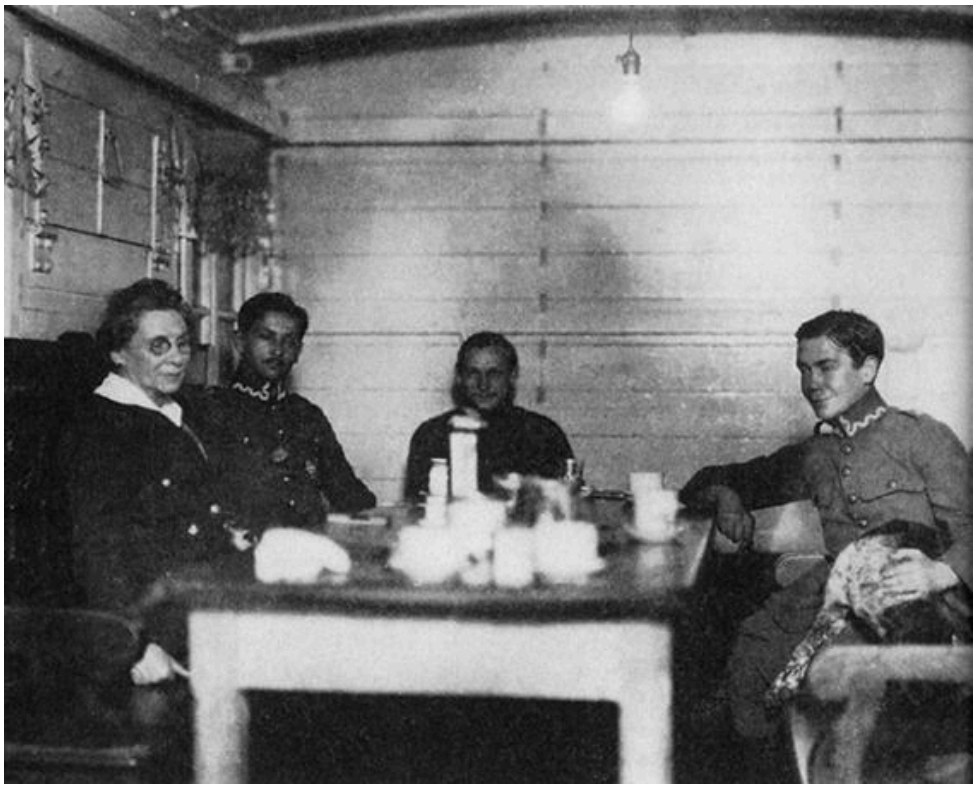

…de data aceasta bunicul a fost repartizat pe un tren blindat şi, cu toate că stătea comod într-un turnuleţ cu inscripţia „Ïmiały”, a trebuit să tragă, iar de această dată, nu în aer…

Interiorul trenului blindat, bunicul Karol –
primul din dreapta

– Staţi o clipă – domnişoara Ciwle şi-a aprins răsucita – vreţi să spuneţi că în timpul bătăliei cu ucrainenii pentru Lvov bunicul dumneavoastră trăgea aşa, ca un Szwejk, în aer? – Asta nu mai ştiu – i-am răspuns – dar întotdeauna el ne spunea aşa, că războiul cu ucrainenii fusese cel mai mare necaz din viaţa lui – o să-l câştigăm – spunea – dar cum o să trăim cu ei în acelaşi oraş, cum o să ne uităm unii în ochii celorlalţi? – Însă, în privinţa bolşevicilor – am continuat – evident că tunurile trenului blindat „Śmiały“ nu trăgeau aiurea, ci în cavaleriştii lui Budionny în galop şi cred că la ei se gândea bunicul acolo, în restaurantul de lângă Bobowa în luna august a anului treizeci şi nouă, cu certitudine îşi amintea de călăreţii Apocalipsei care avansau ca lăcustele, în orice caz – terminam eu – era conştient că războiul care urma nu o să semene cu cel trecut şi poate că de aceea atunci când s-au aşezat în Mercedes a repetat cu jumătate de gură citatul din Sfântul Ioan despre măsura de grâu şi dinar, fapt care a enervat-o pe bunica, care credea că el a băut prea mult şi că ar fi bine să preia ea volanul, lucru cu care el n-a fost de acord şi astfel ultima lor întoarcere din goana după vulpe a stat sub semnul unui conflict în tăcere; au trecut uşor pe lângă casa unui ţadic vestit în jurul căruia se adunau hasizi şi pe urmă au mers cu faza lungă pe un drum şerpuit, printre colinele cufundate în întuneric, motorul cânta ritmat, prin geamul întredeschis se auzea concertul neîntrerupt al greierilor şi atmosfera aceea nemaipomenită a nopţii de august a fost reţinută pentru totdeauna pentru că, într-adevăr – mi-am petrecut delicat mâna după umărul domnişoarei Ciwle –, niciodată nu au mai fost aşa de fericiţi. – Şi închipuiţi-vă, dragă domnule Bohumil, că atunci când am încheiat ultima propoziţie, instructoarea mea mi-a pus palma pe umăr şi am stat aşa neclintiţi ca o pereche de şcolărei îndrăgostiţi, privind mantaua bleumarin închis a golfului pe care se deplasau lin luminile vapoarelor, ale celor care stăteau în radă şi ale celor care se îndreptau spre Królewec, Stockholm, Helsinki, Visba, Hilversum

sau care încotro, şi în clipa aceea se putea simţi o atmosferă deosebită, un fel de Golfstream care trecea printre noi şi asta nu din cauza acelei atingeri nevinovate, ci din cauze mult mai profunde şi, ca să zic aşa, fundamentale; pur şi simplu, dragă domnule Bohumil, am simţit fiecare în celălalt un suflet fratern, ceva despre care au scris Shelley, Keats, Byron şi Mickiewicz, ceva de care râde astăzi toată lumea, inclusiv savanţii şi artiştii, ceva de care nu-şi dau seama nici preoţii, ceva ce nu mai cunosc nici scriitorii, într-un cuvânt, ne-a legat un limbaj dispărut în totalitate, ca un fir de vara babelor, deşi nu mai era octombrie, ci o noapte de mai, pe cer trona Aktur însoţit de Spiţa sa la fel de strălucitoare din constelaţia Fecioarei, Carul Mare mergea greoi undeva dinspre Bornholm spre Hel, iar tălpile ne erau şfichiuite de valurile mării, încă reci în acel anotimp.

…a fost ultima fotografie făcută în Polonia de atunci, portret de familie : în stânga, chiar la marginea drumului, stătea bunica Maria, apoi cei doi batiari, cum se spunea la Lvov, adică unchiul şi tata, iar bunicul, care, bineînţeles, n-avea cum să fie în cadru, era totuşi prezent sub forma unei umbre vizibile…

– O splendoare – a şoptit domnişoara Ciwle – Mercedesul care înainta în beznă şi greierii, terminaţi-mi povestea, ce-a fost mai departe – avioanele

germane – i-am răspuns – care nu au reuşit să răpună mitralierele căpitanului Rymwid Ostoja-Kończypolski, tancurile germane care n-au putut fi stăvilite de detaşamentele cavaleriei, într-un cuvânt – dezastru, dar înainte ca toate acestea să se săvârşească, bunicul reuşise să mai facă o fotografie şi să-i dea ultimul film domnului Chaskiel Bronstein, a fost ultima fotografie făcută în Polonia de atunci, portret de familie: în stânga, chiar la marginea drumului, stătea bunica Maria, apoi cei doi batiari, cum se spunea la Lvov, adică unchiul şi tata, iar bunicul, care, bineînţeles, n-avea cum să fie în cadru, era totuşi prezent sub forma unei umbre vizibile şi, vă spun, de fiecare dată când mă uitam la fotografia aceea, de fiecare dată când învârteam pe toate părţile micul carton îngălbenit de la firma domnului Bronstein, simţeam o anumită emoţie, întrucât acea umbră era ca o prevestire a evenimentelor care urmau să se desfăşoare, sugerând parcă absenţa tăcută a bunicului pentru următorii ani, iar în ceea ce priveşte Mercedesul – am anticipat întrebarea domnişoarei Ciwle – şi el a fost în fotografia de adio – păi, da – m-a întrerupt – cu siguranţă l-au rechiziţionat nemţii – tocmai că nu – şi am lămurit-o – când au început să cadă primele bombe, bunicul a primit ordin să ducă toate documentele cu secretele tehnologiilor din domeniul chimiei în est, ca să fie în siguranţă întrucât se prognoza ca frontul să se oprească la râul Dunajec şi, în cel mai rău caz, pe San şi să se menţină aşa până la sosirea sprijinului din partea francezilor, însă acestea erau doar speranţe deşarte, iar bunicul, răzbătând cu Mercedesul pe drumurile pline de refugiaţi pe care piloţii Luftwaffe îşi verificau dexteritatea, era convins că nu-şi va îndeplini misiunea, că nu va apuca să ajungă la Lvov, la hotelul „Georges“, unde trebuia să-l aştepte un agent, dar s-a întâmplat cu totul altfel: cam la douăzeci de kilometri de Lvov, între Gródek Jagielloński şi Zimna Woda, a zărit în faţă avangarda Armatei Roşii, un detaşament de cavalerie aflat în recunoaştere, şi s-a gândit să se întoarcă de îndată, căci din două rele i s-a părut că ar fi mai bine să se ascundă undeva, urmând să-şi termine

misiunea oriunde pe partea germană, dar nu a mai apucat, soldaţii Armatei Roşii au dat bice cailor şi au înconjurat Mercedesul, iar comandantul lor, un locotenent cu faţa ciupită de vărsat de vânt, nu-şi mai încăpea în piele de bucurie la văzul maşinii – ei, ne-a bătut norocul azi, comisarul o să fie tare încântat – s-a adresat soldaţilor, iar bunicului – *wychadi, swołocz*! – şi imaginaţi-vă – i-am spus domnişoarei Ciwle pe fundalul susurului valurilor – că locotenentul a şi întocmit un proces verbal de rechiziţie – e un act de ochii lumii pentru polac, ca să nu trâmbiţeze că armata noastră fură – i-a zâmbit şi l-a bătut pe umăr – cunoaştem noi propaganda voastră vrăjmaşă – aşadar, bunicul, stând în faţa locotenentului cu amprenta vărsatului de vânt pe chip, a primit în tăcere procesul verbal, în timp ce soldaţii scotoceau prin maşină şi aruncau în şanţ, spre stupefacţia bunicului, toate lucrurile care nu le erau de folos: şi-au început să zboare în desişul de brusturi trusa de ebonită cu cheile Bosch, pardesiul mâncat de molii al bunicului, o pereche de galoşi, gresorul, etuiul gol de la ochelarii de protecţie, pachetul cu documente legate cu sfoară pe care, din fericire nu l-au desfăcut după ce l-au scos dintr-o geantă din piele pe care bineînţeles că şi-au oprit-o, totul a durat mai puţin de şapte minute – i-am explicat domnişoarei Ciwle – şi după ce au pornit-o înapoi în direcţia Lvovului, bunicul şi-a aprins o ţigară şi s-a uitat cu atenţie la rotocolul de praf de sub copitele calului locotenentului, calul fără călăreţ alerga slobod în urma Mercedesului, în timp ce stăpânul lui schimba cu dezinvoltură vitezele, aprindea farurile, verifica sunetul claxonului, iar soldaţii care escortau maşina trăgeau satisfăcuţi în aer, fredonând un cântec melodios despre panii polonezi şi câinii de atamani pe care o să-i înveţe minte Armata Roşie; abia când au dispărut după curbă, bunicul a sărit în şanţ, şi-a scos lucrurile şi a pornit anevoie spre Lvov, sperând că, în ciuda neaşteptatei ocupaţii sovietice, va reuşi să-şi ducă până la capăt misiunea, şi parcă-l văd aşa, pe drumul acela: păşeşte încet în pardesiul său vechi, oprindu-se din când în când pentru că era tare grea trusa de ebonită cu

cheile Bosch, iar în cealaltă mână ţine pachetul cu documente secrete legate cu sfoară, aparţinând Fabricii de Stat de Compuşi Azotici, documente aşteptate de agentul de la hotelul „Georges“. – Tălpile frumoase şi delicate ale instructoarei, udate, ca şi ale mele, de valurile reci ale Balticii, tot dispăreau sub nisipul umed; preocupată de jocul copilăresc de a-şi ascunde şi a-şi scoate la iveală picioarele dintr-o masă cenuşie amorfă, părea că nu-mi ascultă povestirea, însă imediat ce am pronunţat cuvântul „agent“ şi am tăcut – m-a întrebat – şi s-au mai întâlnit până la urmă la hotelul acela? – Hotelul „Georges“ – am reluat firul povestirii – era deja plin de ofiţeri sovietici şi tot restaurantul arăta ca un stat major după un război încheiat cu o victorie; bunicul ajunsese acolo cu tramvaiul din strada Ujejski, unde mai înainte îşi schimbase hainele şi se odihnise, dar nu a intrat direct în hotel, a stat pe trotuar şi a privit ca un simplu trecător prin geamurile sălii puternic luminate şi nu-i venea să creadă ochilor: chelnerii, mai tineri sau mai bătrâni, picolii, cu toţii parcă dansau printre mese, servindu-i pe ofiţerii sovietici cu stufat, friptură, carne de oaie, vinuri ungureşti, coniacuri franţuzeşti şi votcă Baczewski, iar aceştia le plăteau cu multă amabilitate cu nişte hârtii ciudate, bunicul s-a ridicat pe vârfuri şi, lipit de geamul restaurantului, a observat că nu sunt altceva decât procesele verbale de rechiziţie ale armatei sovietice, exact la fel ca cel primit pentru Mercedes, şi era o imagine stupefiantă: ofiţerii bine dispuşi spărgeau paharele şi beau numai din căni, ca şi cum şi-ar fi dat seama foarte bine că peste câteva ore pivniţa hotelului se va goli complet, că cine mai putea oare să le furnizeze tokai, votcă de pelin, armaniak sau bordeaux, aşadar, scoteau din buzunare teancuri de procese verbale, aruncându-le în tăvile de argint, iar chelnerii le zâmbeau, mulţumindu-le pentru bacşişurile grase de parc-ar fi fost conştienţi că ofiţerii Armatei Roşii ar putea să plătească la fel de bine pentru acel lux de clasă discreditat de ei nu cu hârtii, ci cu plumb, deci bunicul s-a îndepărtat de geam şi s-a îndreptat spre Wały Hetmańskie, mohorât şi deprimat nu atât

de ocupaţia neaşteptată şi de pierderea Mercedesului, întrucât în Europa Centrală era normal aşa ceva, constituind într-un fel ordinea firească a lucrurilor, ci de faptul că această forţă întunecată şi prevestitoare de rău a invadat inopinat teritoriul care niciodată nu mai fusese supus anexării sau agresiunii şi de aceea părea cel mai nesigur, cu alte cuvinte, se gândea că tot acest mecanism invadează lent şi sistematic memoria şi, pas cu pas, îi distruge ţesutul delicat, îi ia forţa imaginilor pure şi clare, îi smulge trecutul şi îl acoperă cu filtrul specific necunoscut până atunci popoarelor din Europa Centrală, care nu putea fi comparat cu nimic; iată că, păşind pe Wały Hetmańskie, bunicul a înţeles intuitiv toate acestea, realizând că toate amintirile lui legate de hotelul „Georges“ şi Plac Mariacki, toate clipele de la întâlnirile cu logodnica, cu prietenii, cu colegii de la politehnică vor fi de-acum cu totul altceva, încărcat pentru totdeauna cu cântecele şi toasturile ofiţerilor sovietici, cu fumul ţigărilor lor, cu mirosul aspru de apă de colonie şi de transpiraţie, cu sunetul de armonică, cu scrâşnetul cioburilor de sub bocancii lor şi, dacă vreodată îşi va aminti discuţia cu logodnica, atunci când ea îi povestea despre mama sa unguroaică, decedată de tânără în împrejurări tragice, iar el îi derula povestea stră-străbunicului medic în armata lui Napoleon, aventurier şi chefliu de altfel, prin urmare, dacă şi-ar apropia toate aceste ingrediente ale întâlnirilor de odinioară împreună cu norii de deasupra pieţei, cu huruitul căruţelor, cu clopoţeii tramvaielor şi cu razele soarelui care pătrundeau prin geamul restaurantului până la măsuţa lor, atunci de fiecare dată această imagine se va suprapune cu imaginea unui şir de chipuri roşii şi transpirate, a unor borduri de caschete puse pe faţa de masă sau cu imaginea teancurilor de procese verbale aruncate chelnerilor şi veţi admite – continuam neobosit, în timp ce domnişoara Ciwle îşi scotea picioarele din apă – că astfel de gânduri nu erau deloc încurajatoare în oraşul în care atârnau deja placardele roşii – *Cinste eliberatorilor Ucrainei de Vest*, *Jos burghezia*, *Poporul muncitor şi Stalin* – şi, de parcă

n-ar fi fost destul, undeva în apropierea monumentului lui Sobieski, bunicul a observat pe partea cealaltă a străzii cum trece Mercedesul 170 cu patru portiere de culoare verde-închis, care nu era altceva decât propria lui maşină sau, mai exact spus, maşina care îşi schimbase radical proprietarul, şi atunci a auzit din spate – domnul inginer Karol? Vă rog să nu vă întoarceţi, o să mergem alături ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, bine că n-aţi intrat în hotel, roiesc agenţii pe-acolo, dar dac-aţi fi intrat, unul de-al nostru v-ar fi preluat şi v-ar fi scos pe uşa din dos, aşa este, totul se complică, dar situaţia se află sub control, ar fi mult mai bine să nu vă mai uitaţi după Mercedes, fiindcă ar atrage atenţia asupra noastră, vă spun eu cine este în maşină, comisarul Hruşciov, o să mai auzim multe despre el dar, *à propos*, mai aveţi hârtiile alea? – S-au dus cu tramvaiul până în strada Ujejski – am luat-o de braţ pe domnişoara Ciwle, coborând încet de pe faleză – şi-acolo, în vechiul apartament al bunicii Maria, au băut o sticlă întreagă de votcă de pelin şi nu e de mirare că discuţia lor gravita mai întâi în jurul fabricii de votcă şi lichior Baczewski, bombardată în urmă cu câteva zile de Luftwaffe – a ars pe nouă septembrie – l-a informat sec agentul pe bunicul Karol – ei, şi astăzi dimineaţă sovieticii i-au arestat pe ambii domni Baczewski, Ştefan şi Adam – oare pentru ca să le înmâneze procesele verbale de rechiziţie? – s-a mirat bunicul – asta se numeşte acţiune de eliminare a elementelor străine – i-a explicat agentul – haideţi să fugim împreună în Ungaria, apoi în Franţa şi peste un an să ne întoarcem prin Berlinul învins la Varşovia – şi cei de-aici – a arătat bunicul cu capul spre geamul deschis în spatele căruia bubuia un tanc – Franţa şi Anglia nu vor fi niciodată de acord cu această anexare – a zis asul serviciului secret – în plus, ne vom adresa Ligii Naţiunilor – însă bunicul meu – mă urcam în fieţel cu domnişoara Ciwle – nu prea avea încredere în aliaţi şi mai ales în Liga Naţiunilor, aşadar, a şi pornit în ziua următoare înapoi la Mościce prin noua frontieră încă netrasată de nemţi şi sovietici şi, când a ajuns în sfârşit acasă, în loc

să se prezinte la lucru în fabrica devenită între timp germană, se uita zile în şir la fotografiile vechi, îşi făcea ordine în arhivă, completa datele care lipseau de pe versoul fotografiilor, numele persoanelor, denumirile locurilor, şi simţea că ruloul timpului, desfăşurat din nou, devine cu totul altceva decât un album cu amintiri obişnuite, avea senzaţia că acele clipe surprinse cândva de bliţul rece al leikăi compun o Carte cu totul nouă, pe care niciodată nu-şi propusese să o conceapă şi, fiind alcătuită din clipe întâmplătoare, din unghiuri de lumină, frânturi de materie şi de voci de mult apuse, este ca o portiţă secretă deschisă brusc în faţa unui trecător, oferindu-i o perspectivă inedită, un spectacol uluitor cu fantome ale timpului şi spaţiului care se învârt ca nişte coloane aurii de praf într-un hambar vechi şi întunecat.

…bunicul […] se uita zile în şir la fotografiile vechi, îşi făcea ordine în arhivă, completa datele care lipseau de pe versoul fotografiilor, numele persoanelor, denumirile locurilor, şi simţea că ruloul timpului, desfăşurat din nou, devine cu totul altceva decât un album cu amintiri obişnuite, avea senzaţia că acele clipe surprinse cândva de bliţul rece al leikăi compun o Carte cu totul nouă…

Tatăl autorului în faţa citroënului

Şi de aceea bunicului i-a încolţit dorinţa de a se întâlni cu domnul Chaskiel Bronstein – mergeam din nou pe Podul Siennicki, deasupra eşarfei moarte a canalului din port, în care trunchiurile vapoarelor păreau corpurile uriaşe ale unor monştri exotici adormiţi – pentru ca – am continuat – să-i împărtăşească şi lui această viziune şi să-şi cumpere câteva filme de rezervă, deoarece, de când invadaseră, nemţii interziceau în fiecare zi câte ceva, şi bunicul se temea că în curând şi fotografiatul le va fi interzis polonezilor, la fel ca şi ascultarea radioului, schiul, concertele simfonice, fără să mai amintim de studiul geologiei la cursurile deschise ale Societăţii de Ştiinţe ale Naturii, care, ca toate societăţile şi şcolile superioare, fusese pur şi simplu desfiinţată; aşadar, a plecat cu bicicleta la Tarnów ca să cumpere de la domnul Bronstein hârtie şi filme Gevaert, dar studioul era deja închis, doar prin spate mai mişuna cineva, bunicul a intrat în curte şi a ciocănit delicat de trei ori – domnule inginer – s-a bucurat domnul Chaskiel, auzisem că v-au arestat sovieticii la Lvov, după cum văd, nu-i adevărat – i-a dat oaspetelui un scaun – de data asta – a răspuns bunicul – mi-au arestat doar maşina, iar data viitoare… n-am mai aşteptat-o şi m-am întors aici – nici aici nu-i mai bine – domnul Chaskiel i-a arătat banderola cu stea – închid studioul şi plec în Argentina – bunicul s-a mirat – cum? – nu mă întrebaţi cum, rugaţi-vă doar să-mi pot chema şi familia acolo, paşaportul mi l-am cumpărat cu două săptămâni înainte de izbucnirea războiului, dar n-am decât eu, iar ei trebuie să meargă la ghetou, ne-au luat şi apartamentul, nici nu ştiţi ce şpagă a trebuit să dau la noi la comunitate ca să le asigur măcar o cameră cu bucătărie, dar vor trece ei cumva şi peste asta, pe dumneavoastră, cel

puţin, n-o să vă dea afară din fabrică, vă rog să luaţi asta ca amintire de la mine – şi domnul Chaskiel Bronstein i-a oferit bunicului câteva cutii cu hârtie fotografică şi câteva role de film Gevaert, iar când bunicul a dat să-i plătească, fotograful l-a refuzat, spunând că nu ia bani de la cel mai fidel client din oraş care chiar şi atunci când endecii[16] i-au scris pe vitrină – *nu cumpăra de la evreu* – îşi oprea ostentativ Mercedesul în faţa studioului şi intra cumpărând mai mult decât îi trebuia; la plecare, după ce şi-a luat rămas-bun cordial, bunicul i-a spus doar atât – ştiţi, eu nu mă mai duc la fabrică, să se descurce nemţii singuri – şi a ieşit în curte, dar n-a mai găsit bicicleta, i-o furase cineva, pur şi simplu, iar bunicul a pornit-o pe jos pe strada Krakowska, trecând pe lângă patrulele jandarmeriei germane şi gândindu-se la ce va urma dacă francezii n-au declanşat încă ofensiva, englezii n-au aruncat nici o bombă în Berlin, iar nemţii şi sovieticii defilează împreună, şi deodată şi-a amintit cum înfiinţase cu ani în urmă în Oraşul Liber Gdańsk o mică firmă cu chimicale de import, cum îi veneau pe cap tot felul de controale, cum primea anonime – *Polacule, n-ai ce căuta aici* – şi cum, în cele din urmă, i s-a dat foc la magazie, fapt pentru care s-a ales cu o amendă atunci când autorităţile au aflat despre plângerea lui la Comisariatul Ligii Naţiunilor, deci cam cu această stare de spirit s-a întors acasă la Mościce, unde îl aştepta deja o citaţie la poliţie – nu te duce – îşi frământa mâinile bunica Maria – mai bine te întorci la Lvov şi mai aştepţi acolo un timp – n-au ce să-mi facă – a ridicat bunicul din umeri – cred că e vorba de Mercedesul pe care nu l-am predat încă, am citit anunţul, am să le spun că am fost plecat în est la familie şi le arăt asta – bunicul a scos procesul verbal de rechiziţie emis de Armata Roşie – doar ei colaborează şi se vor înţelege ei între ei în privinţa maşinii, ca să le iasă statisticile. – Şi imaginaţi-vă – m-am uitat la domnişoara Ciwle – că bunicul, plecând la poliţie a luat cu el şi procesul verbal, însă ofiţerul de Gestapo care conducea ancheta nici nu l-a luat în seamă, era vorba despre faptul că nu se prezentase la serviciu, boicotând astfel instrucţiunile

Arbeitsamtului[17], şi trebuie să ştiţi – i-am explicat – că în fabrica aceea se produceau nu numai îngrăşăminte agricole, ci şi material explozibil, iar ofiţerul deschisese dosarul acuzatului, din care a scos copiile expertizelor şi patentelor bunicului şi, trântindu-le pe birou, a zis – ştim totul despre tine şi avem o ultimă propunere: începând de astăzi, nu mai eşti polac, ci, ca austriac de origine, devii neamţ, iar de mâine te prezinţi la lucru. Şi în aceeaşi zi – îmi terminam povestea – bunicul era deja la închisoarea din Tarnów, de acolo l-au dus la Wisznicz, unde s-a întâlnit cu câteva sute de indezirabili ca el, iar de acolo toţi au fost mutaţi la Auschwitz şi au primit numere mici, formate numai din trei cifre, şi litera „P“ pe triunghiul cusut pe zeghe. – Şi dac-ar fi ascultat-o pe bunica dumneavoastră – domnişoara Ciwle era mişcată – şi dac-ar fi ajuns până la urmă la Lvov? – Cu siguranţă ar fi nimerit la Donbas – fieţelul nostru a luat-o de pe Podul Błędnik spre strada Trzeci Maj – ca Ştefan şi Adam Baczewski, care au murit acolo în patruzeci. – Dragă domnule Bohumil, mi-a părut foarte rău că, în loc să o delectez cu povestioare vesele şi în loc s-o amuz pe domnişoara Ciwle, care se afla într-o situaţie mai dificilă decât mine şi, la drept vorbind, trăia fără nici o speranţă în viitor, aşadar, în loc să-i ofer un mănunchi din anecdotele pe care le mai ştiam şi eu, i-am înşirat o poveste despre martiri, fără să-mi dau seama, de fapt, că picnicurile însorite de pe malul râului Dunajec, schiul de la Truskawiec sau goana după vulpea-balon se terminau, în versiunea mea, cu rechiziţia şi numărul compus din trei cifre al bunicului Karol, se terminau cu moartea cumplită a familiei domnului Chaskiel Bronstein în groapa comună de lângă Buczyna şi cu tot atât de cumplita moarte a fraţilor Baczewski în galeriile de la minele Donbas, aşadar, mă simţeam vinovat privindu-i faţa întristată şi, dintr-o dată, în momentul în care am luat-o pe drumul bătătorit printre grădinile din Kolonia Ochota, am realizat faptul că nu tot ce lega familia mea de firma Mercedes Deimler-Benz se termina cu un marş funebru şi cu amărăciunea înfrângerii, căci totuşi, după ani şi ani, aici, în Gdańsk, viaţa

a adăugat istoriei de-atunci un epilog al cărui conţinut ar fi amuzat-o, desigur, pe domnişoara Ciwle, aşadar, am redus viteza şi i-am zis, dragă domnule Bohumil – şi vreau să vă spun că viaţa a făcut totuşi o buclă nemaipomenită întrucât tatăl meu, care a trăit în Polonia comunistă ca un sărăntoc, s-a întors într-o zi mai târziu de la serviciu, dar nu pe jos, ci cu maşina – dar, dragă domnule Bohumil, n-am mai dezvoltat această temă a consolării, nu mi-am mai finalizat partitura întunecată cu o coda strălucitoare deoarece domnişoara Ciwle a văzut în beznă cum dansau flăcări în jurul şandramalei ei şi totul era înfiorător, focul părea că ajunge deasupra copacilor care înconjurau căsuţa – Isuse Christoase, haideţi mai repede, Jarek, Jarek!! – ţipa repetând numele fratelui, deci am accelerat, roţile s-au împotmolit în nisipul din curbă, spatele fieţelului a luat-o într-o parte şi, pe ultima porţiune dreaptă a drumului, am accelerat atât de mult, încât am frânat până la urmă intrând cu botul maşinii în poarta grădinii, domnişoara Ciwle a ajuns dintr-un salt în grădină şi apoi în şopron, gata să sară în flăcări pentru ca să-l scoată pe Jarek şi să salveze casa, însă, din fericire, n-a fost nevoie; când am retras maşina ca să fac loc la o adică pompierilor, când am alergat spre cei doi fraţi, am auzit râsul ei zgomotos – Băi Fizicianule, de ce faci mereu faze de-astea, am crezut că s-a dus totul de râpă, şi tu, Bocancule, trebuie de fiecare dată să bagi atâta pe foc, mi se urcase inima la gât, faceţi cunoştinţă, domnilor – tocmai mă apropiam de focul lângă care stătea Jarek în cărucior, savurând un cârnaţ din mâna Bocancului – acesta este elevul meu, iar ei sunt vecini de pe-aici – noi nu cultivăm morcovi aici – îmi întinse Fizicianul mâna – ci locuim, ca şi ea– şi din când în când mai frigem pe grătar câte-o găină furată – a râs Bocancul – ca să-l hrănim pe Jarek – atunci eu aduc costiţa şi ceafa – a pornit domnişoara Ciwle spre şopron – iar tu, Fizicianule, adu grătarul, e la locul lui – într-o clipită, dragă domnule Bohumil, Fizicianul a adus grătarul din magazie, Bocancul a mai stins din flacără şi a mai adăugat nişte butuci, iar eu ţineam între timp cârnaţul fript din care Jarek lua

înghiţituri mici clefăind şi articulând ceva sunete de bucurie şi de fiecare dată îi ştergeam cu batista gura şi bărbia unse, dar n-a vrut să mănânce ultima bucată, arătându-mi cu privirea să o înghit, că poate mi-e foame şi mie, aşadar, am primit bucăţica oferită şi l-am bătut pe umăr, iar el a dat capul într-o parte, mi-a atins cu el mâna scâncind prelung – uuu – uuu – uuu – ceva ce vroia să însemne „mulţumesc“, între timp, domnişoara Ciwle aranjase pe grătarul instalat de Fizician fleici de ceafă împănate cu costiţă şi ceapă, presărate cu mirodenii şi unse cu ulei, Bocancul ne-a servit cu sticle cu bere, iar Fizicianul a răsturnat dintr-o cutiuţă din argint care arăta ca o zaharniţă în miniatură pe o farfuriuţă un praf alb, a scos din buzunar un pai de sticlă şi, cu ajutorul lui, a inspirat pulberea pe nas, după care i-a întins farfuriuţa şi paiul Bocancului, care a repetat ritualul cu cea mai mare încântare şi pe îndelete şi, n-am să ascund, dragă domnule Bohumil, faptul că ştiam prea bine ce va urma şi probabil m-aş fi lăsat ispitit dacă n-ar fi intervenit domnişoara Ciwle şoptindu-mi la ureche – nu luaţi asta, vine ceva mai bun mai târziu… – deci l-am refuzat politicos pe Bocanc atunci când mi-a propus şi mie să trag o priză, a pus deoparte paiul de sticlă şi farfuriuţa şi am început să mâncăm friptura, trăgând din berea răcită într-un lighenaş de tablă, iar Fizicianul ne povestea despre cea mai fericită vară din viaţa lui, petrecută în California, atunci când a ajuns în vârf, atunci când a avut o grămadă de parale, când îl iubeau femeile, când acorda interviuri, şi totul începuse aici, în Polonia, căci Fizicianul, trebuie să vă precizez, dragă domnule Bohumil, era un fizician adevărat, lucrase la noi la universitate ca preparator, dar câştiga mizerabil şi îşi dorea atât de mult să plece în America, încât s-a apucat să producă aici, în grădini, bolţari din ciment şi, fiind pe atunci ultimii ani de guvernare a generalului[18], marfa se vindea ca pâinea caldă şi în scurt timp Fizicianul a angajat la manufactura lui jumătate din catedră şi, în final, a reuşit să-şi cumpere mult râvnitul bilet spre Chicago, având totodată destui bani pentru începutul drumului său american, însă acolo, peste Ocean, treburile

n-au mers chiar atât de simplu, nici vorbă să lucreze în domeniul său, şi-a păpat repede paralele, îşi tot schimba slujba, i-a expirat viza, într-un cuvânt – jale şi, ajungând la fundul sacului, în timp ce îşi petrecea nopţile prin cele mai hidoase vizuini, a venit momentul magic la care visează toţi emigranţii – un dar nesperat din partea sorţii, o răsturnare hollywoodiană de situaţie: la Minneapolis era lapoviţă, Fizicianul încălţat cu adidaşi ponosiţi vagabonda pe străzi obsedat de gândul sinuciderii, însă, înainte de această ultimă soluţie, îşi dorea să se încălzească un pic şi astfel a intrat într-o galerie de artă, iar acolo tocmai se demonta o expoziţie, instalaţii din lemn, bârne din lemn retezate de fierăstrău, Fizicianul privea muncitorii care cărau construcţiile greoaie şi deodată un individ cu crăvăţică s-a apropiat de el, zicându-i – azi, închis, peste trei zile avem o nouă expoziţie, vă rog să nu ne încurcaţi pe-aici – iar Fizicianul i-a răspuns – cară-te, băi, de-aici, tu nu ştii cine sunt, un artist din Europa, şi nu încurc cu nimic, doar mă uit la posibilităţile sălii voastre – ce posibilităţi? – l-a întrebat tipul – posibilităţi mobile, cretinule, cred că habar n-ai de acest gen de artă, dar America, cea care ni i-a dat pe Pollock, Beuys şi Warholl, America ce ne-a crescut abia mai răsuflă şi-şi devorează propria coadă, inima artei autentice bate din nou în Europa – spunând acestea, Fizicianul şi-a aprins în mod ostentativ o ţigară şi, fără să ţină cont de interlocutorul său, a început să se plimbe prin sala imensă uitându-se la tavan, numărându-şi paşii, privea printre degetele strânse lumina reflectoarelor halogene şi se gândea că îl vor da îndată afară din încăperea încălzită pe a cărei podea adidaşii lui continuau să lase urme umede; anticipând momentul neplăcut, s-a îndreptat spre toaletă şi atunci a fost momentul-cheie, dragă domnule Bohumil, căci trecând pe lângă uşa deschisă a unui birou îl auzi pe tipul cu crăvăţică urlând în receptor – tu ai înnebunit, Lee! Eşti tâmpit! Peste trei zile inaugurăm expoziţia şi tu eşti muci, nu ne-ai adus nimic, n-ai dat nici un semn de viaţă, ne-am săturat! – şi probabil artistul de la capătul firului o fi răspuns ceva urât de tot,

întrucât crăvăţelul i-a ţipat numai – du-te-n pizda mă-tii, Lee! – acesta fiind finalul convorbirii, Fizicianul a intrat calm în toaletă, s-a spălat cu apă caldă pe faţă şi pe mâini, apoi s-a descălţat de adidaşii nenorociţi, uzi ca un burete şi de şosetele murdare şi, ca un acrobat, şi-a ridicat mai întâi un picior, apoi pe celălalt, punându-şi în chiuvetă tălpile sale îngheţate pe străzile Minneapolisului şi dând drumul la un jet puternic de apă caldă, iar în timpul acestei activităţi a intrat în toaletă crăvăţelul, şi-au încrucişat privirile în oglindă şi, înainte de a apuca să spună ceva crăvăţelul, Fizicianul a răcnit din toţi rărunchii – băga-mi-aş …, nu suport când cineva mă pândeşte în timpul ritualului – la care crăvăţelul a şoptit doar – mă scuzaţi – şi s-a retras imediat, după care Fizicianul şi-a aruncat şosetele împuţite la coş, şi-a învelit labele cu prosoape de hârtie şi s-a încălţat cu adidaşii uscaţi puţin între timp, însă, în loc să iasă din galerie, s-a întors în sala pustie, s-a aşezat în mijlocul ei, apoi s-a îndreptat spre fiecare dintre cele patru colţuri mormăind – asta nu merge, mă stresează, staticitatea asta, băga-mi-aş, e nesuferită – iar crăvăţelul îl privea pe Fizician de dincolo de tocul uşii şi, când acesta s-a întors în mijlocul sălii întinzându-se la orizontală, pe spate, cu mâinile la ceafă şi uitându-se în tavan, crăvăţelul l-a întrebat – putem sta de vorbă? – Cum vă spuneam, dragă domnule Bohumil, acela a fost un adevărat moment de răscruce, geniul Fizicianului a sclipit deja în ziua următoare când, în aceeaşi pereche de adidaşi, însă cu un palton nou, a păşit în galerie şi i-a trântit şefului un portofoliu mare cu recenziile expoziţiilor sale decupate din ziare, cu ilustraţii ale operelor sale şi cu expunerile teoretice care se constituiau în fenomenul mobuart, adică *mobile building art*, da, Fizicianul era, evident, un geniu, fără doar şi poate, căci cine altcineva ar putea în timpul unei singure nopţi să elaboreze o simulare pe computer atât de coerentă şi convingătoare şi totodată perfect falsă, dar să nu mai răscolim de unde a luat banii, computerul, scannerul, hârtia, imprimanta şi toate materialele necesare pentru crearea unei arte inexistente, a unui artist

încă inexistent, e de ajuns că titlurile editorialelor în mai multe limbi, titlurile recenziilor şi, în primul rând, fotogramele color ale întreprinderilor sale artistice l-au încântat pe şeful galeriei – aceasta înseamnă întoarcerea la izvoare – a spus cu strălucire în priviri şeful – mi-ai picat din cer, dar ce vei arăta poimâine – şi atunci Fizicianul i-a pus pe birou lista cu cheltuielile necesare pentru desfăşurarea evenimentului şi i-a răspuns că un adevărat artist nu-şi dezvăluie dinainte intenţiile deoarece acţionează spontan şi imprevizibil, sfidând tiparele şi convenţiile, ceea ce i-a plăcut şi mai mult şefului, care, fără să clipească din ochi, i-a completat un cec, îngrijorându-se numai în privinţa prizei mobuartului la public, însă geniul Fizicianului s-a dovedit a fi inepuizabil, deoarece, imaginaţi-vă, dragă domnule Bohumil, că în ziua expoziţiei, ochii numeroşilor critici, *yuppies* şi eruditi în ale artei, au putut vedea în sala goală două cuburi, două cutii amplasate aproximativ în mijlocul acesteia, care arătau ca nişte schelete uşoare de bambus peste care era aplicată o folie groasă, neagră şi opacă, însă tot acest ansamblu nu aducea deloc, să zicem, a Christo, performerul din Bulgaria, cu o ideiţă banală a interiorului şi exteriorului şi publicul adunat s-a prins imediat, atunci când Fizicianul a rupt folia neagră de pe primul cub cu dimensiuni de mamut şi li s-a tăiat respiraţia tuturor, aşa, cu toţii au putut vedea o betonieră fixată vertical pe un ghidaj din lemn, la fel cum avusese Fizicianul la grădina din Kolonia Ochota, cam de şapte metri înălţime, la partea superioară a clepsidrei din oţel era orificiul pentru introducerea nisipului, cimentului şi apei, iar la partea inferioară, orificiul de scurgere a materialului rezultat, cu care se umpleau cofrajele, şi a început crearea operei de artă, betoniera a pornit, doi asistenţi se foiau cu cofrajele, după o clipă un al treilea a introdus în sală o suflantă care avea să usuce paralelipipedele din ciment, între timp, Fizicianul a dezvelit al doilea cub, mai mic, şi spectatorii au zărit doi oameni stând pe scaune de răchită: erau goi, un bărbat şi o femeie, în tăcere, priveau fix înainte şi abia acum, când primele

paralelipipede erau uscate, a devenit clară profunda idee artistică: cu ajutorul unui muncitor, Fizicianul a început să-i zidească pe cei doi, să înalţe patru pereţi fără uşi şi ferestre, astfel încât să închidă complet celula neconturată deocamdată, Doamne, ce le-a mai plăcut, mai ales atunci când Fizicianul s-a îndreptat spre public şi, înmânând celor dornici de colaborare mistrii, le-a explicat cum trebuiesă aranjeze paralelipipedele din beton pentru a menţine verticalitatea; numărul doritorilor, dragă domnule Bohumil, l-a depăşit pe cel al punctelor de lucru, aşa că a trebuit să lucreze în schimburi de câte un sfert de oră, şi uite-aşa pereţii se ridicau, betoniera se vânzolea şi scuipa material de construcţie mereu proaspăt, suflanta usca betonul sicativ conceput în mod ingenios de către Fizician, iar criticii de artă, *yuppies* şi erudiţii, dezbrăcaţi de sacouri, cu mânecile cămăşilor suflecate, împroşcaţi cu var, realmente se întreceau în muncă, nu numai aranjând paralelipipedele, ci şi cărându-le cu entuziasm de la betonieră la suflantă şi de la suflantă pe şantier, totul fiind înregistrat de camerele celor mai mari posturi de televiziune, anunţate între timp de un critic influent care, fără să se consulte cu artistul, descoperise în această idee şi acţiune simbolul holocaustului, zidirea de către societatea insensibilă a unei camere în care cei doi oameni, Adam şi Eva, vor muri în beznă şi fără acces la oxigen; şi, cum spuneam, atunci când cele două nuduri fuseseră zidite complet, în galeria din Minneapolis erau deja prezente peste cincisprezece posturi de televiziune, zece posturi de radio, fără a mai adăuga puhoiul de fotoreporteri şi scribi, unele posturi întrerupându-şi emisia pentru a intra în direct timp de trei minute ca să relateze acţiunea Fizicianului, care, pe viu, a fost considerată drept cel mai mare eveniment artistic al sezonului, dar Fizicianul şi-a demonstrat iarăşi calităţile de geniu şi atunci când reporterii alergau la el cu camera sau cu microfonul, el striga din toate puterile – băga-mi-aş, v-am spus că nu e momentul, sunt în interior, exact în centrul spaţiului şi în miezul timpului, sunt om, acum devin om, căraţi-vă, e momentul zămislirii mele, aşteptaţi

până când voi ieşi din lichidul amniotic – şi, auzind un asemenea *dictum*, jurnaliştii au luat-o razna pur şi simplu, atmosfera s-a îndesit de atâtea superlative, tensiunea a crescut ca înainte de furtună şi Fizicianul a început să vopsească în negru întregul buncăr cu ajutorul unui pistol cu injector, după care a exclamat cu voce tare – graffiti e un rahat, gata cu graffiti, de-acum voi creaţi megaliteratura semnului şi, dragă domnule Bohumil, întregul public s-a năpustit asupra pereţilor proaspăt zidiţi cu sprayuri înmânate de Fizician şi asistenţii săi, unii îşi scriau iniţialele, alţii, lozinci de genul – îmi bag picioarele în dobânzi – alţii îşi lăsau amprenta palmelor iar unele doamne, fără a ţine cont de existenţa camerelor sau, dimpotrivă, perfect conştiente de prezenţa lor, îşi dădeau jos chiloţii, îşi întindeau vopsea pe fese şi le imprimau apoi pe sarcofagul de beton, ceea ce părea o mărturie că ar fi văzut cândva filmul lui Jiři Mencl, şi, după ce toţi cei patru pereţi au fost împestriţaţi, Fizicianul a făcut un semn şi s-au adus târnăcoape şi au început cu toţii să cioplească o gaură în zid, gaură pe care influentul critic a denumit-o ulterior poarta către interiorul luminii, victoria umanului, cheia pentru înţelegerea tragediei celor subjugaţi, şi oricine putea să se aplece deasupra spărturii ca să-i privească pe cei doi cum copulează şi trebuie să menţionăm că din acel moment a început din difuzoare o simfonie a sunetelor ploii, a vocilor furtunii, a susurului apei care se scurge prin canal, iar Adam şi Eva completau acel fundal muzical în aşa fel încât fiecare mişcare copulatorie era comentată de el cu un strigăt puternic – Kilimanjaro! – iar ea îi răspundea cu un alto – cald şi mătăsos – muuuuuebue! muuuuuebue! – ceea ce a fost interpretat ulterior de criticul influent, în eseul său peren, ca o transgresiune a celor salvaţi din sfera inconştientului în sfera visării articulate, adică emanciparea dincolo de sex, de viaţă socială şi de moartea în masă provocată de napalm şi de bomba atomică – da, măi, eram în top în California – continua Fizicianul, prizând o nouă porţie de praf alb – după doi ani de ascensiune, timp în care *mobil building art*-ul

meu mi-a adus munţi de parale, eram ca un zeu, puteam să fac orice, combinaţii de piramide, de cilindri, romburi în spaţiu, discuri glaciare şi galactice, toate erau comparate cu opera lui Leonardo, cu toate că era o exagerare, întrucât Leonardo crea proiecte practice, dar irealizabile, în timp ce eu realizam în mod practic ideile universului, dar să le fie de bine – Fizicianul îi dădu farfuriuţa şi paiul de sticlă Bocancului – dar dacă n-ar fi intervenit nenorocitul de Lee, un alcoolic şi un degenerat, dacă n-ar fi fost invidia lui turbată de alb anglo-saxon faţă de un vagabond de nicăieri, dacă n-ar fi fost furia lui maniacă, aş fi stat şi în ziua de astăzi sub palmieri sau m-aş fi tras pe Bulevardul Soarelui cu Mercedesul 300 decapotabil, vă mărturisesc ca la sfânta spovedanie că paharul cu amar al nenorocitului care aiura că eu i-am răpit faima din Minneapolis s-a umplut atunci când a văzut că mi-am luat Mercedesul: *coupé*-ul sport cu cutia de viteze automată, tapiţerie din piele şi aer condiţionat; când m-a văzut cum circul pe alei uşor, relaxat, imediat ce a înţeles că toate porcăriile pe care mi le făcuse urmărindu-mă pas cu pas prin toate Statele ca, de exemplu, telefoanele care anunţau câte o bombă înainte de fiecare vernisaj, nu au avut nici un efect, imediat ce a pus faţă în faţă nimicnicia sa şi succesul meu şi, colac peste pupăză, l-a văzut, cum spuneam, pe zeu, pe inamicul său numărul unu mergând cu Mercedesul, au intrat în el demoni, demonii reci ai unei stratageme şi, pentru prima oară în viaţa lui, Lee şi-a pus capul la contribuţie şi a asmuţit asupra mea câinii federali, care imediat, fără să caute prea mult, au găsit în maşina mea o jumătate de kilogram de coca columbiană pe care, ce să vă mai spun, nu o văzusem în viaţa mea, dar n-au putut face nimic nici măcar avocaţii, nu aveam viza prelungită, eram un nimeni, steaua mea norocoasă care răsărise la Minneapolis se prăbuşea de-acum în Pacific şi nu prea a băgat nimeni de seamă, căci între timp se plictisise lumea de mobuart, începuse moda neofluxusului şi nu are rost să vă mai spun ce corcitură newyorkeză este asta, m-au deportat, nu regret nimic în afară de Merţan, l-aş fi luat cu mine, să am aici ceva lovele

pentru început, dar nenorociţii nu numai că mi-au blocat contul, dar mi-au confiscat şi Merţanul, la paragraful despre instrumentul infracţiunii, şi cu asta basta. – Oare de câte ori are de gând să mai povestească despre asta? – Bocancul i-a înapoiat Fizicianului farfuriuţa şi paiul – până când o să înţelegeţi – i-a tăiat-o Fizicianul – că, dacă aveţi duşmani, e bine să nu vă luaţi Mercedesuri – da – a râs domnişoara Ciwle uitându-se spre mine – tocmai asta intenţionăm să facem – da' asta n-a fost nimic – Bocancul l-a bătut pe umăr pe Fizician – să-l fi văzut după întoarcerea din America, cum s-a aşezat printre urzicile din grădină, cum se uita la betoniera ruginită, cum o mângâia cu mâna, vă daţi seama că după o clipă a sărit la mine spunându-mi – Bocancule, ne întoarcem la rădăcini, cât face cimentul astăzi – iar eu i-am spus că în aceeaşi apă nu te bagi a doua oară etc. etc., nu i-a venit să creadă că epoca spontană a manufacturilor eroice a trântit zgomotos uşa în urma sa, prinzându-le degetele unora, nu i-a venit să creadă că râul cu parale şi-a schimbat albia de cinci ori şi ne ocoleşte, nu-i mai venea să creadă în nimic, a căzut în depresie, bea, nu ieşea din vizuină, doar arunca păsărilor resturi de pâine şi atunci, stimabile public, cum hrănea vrăbiuţele… ceva s-a clintit în căpăţâna lui, i-a trecut ceva prin cap, şi-a amintit povestea Sfântului Francisc citită cândva, cică propovăduitorul lui Dumnezeu îşi căuta inspiraţia hrănind păsărelele – aiurea – l-a întrerupt Fizicianul terminându-şi sticla de bere – deja o ia razna – ne-a lămurit – o să vă spună de-acum că am văzut cum se transformă păsările în şerpi şi păianjeni ca şi cum aş fi avut viziuni în pustiu şi nu a fost deloc aşa – da' ce altceva, mă rog, este coşmelia asta a ta cu buruieni până-n tavan – s-a răstit Bocancul – dacă nu un pustiu sau o chilie, în orice caz, dacă nu eşti martir, eşti prooroc, una din două – hai, gata – l-a întrerupt din nou Fizicianul – vedeţi cum o ia razna – staţi aşa – s-a băgat în vorbă pe neaşteptate domnişoara Ciwle – dacă nu terminaţi cu ţipetele, închidem prăvălia – dar, dragă domnule Bohumil, intervenţia ei n-a folosit la nimic, vecinii instructoarei mele s-au ridicat la un nivel atât

de înalt, încât numai cu parapanta mai puteau să coboare de-acolo, deşi recunosc că nu mă deranja cu nimic, mai ales că din fraze încâlcite şi raţionamente contradictorii se desprindea o imagine clară a întreprinderii lor de pionierat care, după cum s-ar părea, a fost iniţial ideea Fizicianului, dar care ar fi fost imposibil de realizat fără Bocanc: nici mai mult, nici mai puţin Fizicianul şi-a instalat în coşmelia lui computer cu Internet şi într-o zi, intrând în contact cu vicarul din parohia Sucha Górka, tânărul preot i-a destăinuit la modul cel mai sincer cu putinţă că în ziua următoare avea de predicat şi era un chin să alcătuiască un text logic, comestibil şi inteligibil pentru membrii parohiei, căci se săturase să tune şi să fulgere la beţivani, să povestească despre păcatul celor divorţaţi, prin urmare, Fizicianul i-a propus Bocancului, care era un filolog erudit, să-l ajute creştineşte pe om şi să-i arunce câteva gânduri, iar Bocancul, din divertisment, a scris o alocuţiune pentru vicarul din Sucha Górka, intitulată *Sfântul Francisc rătăcind prin supermarket*, ei şi de-atunci şi-au început, dragă domnule Bohumil, afacerea, au avut un succes fulminant, după puţin timp le veneau câte patruzeci de comenzi pe săptămână din toate colţurile ţării, aşadar, Fizicianul se ocupa de logistică, iar Bocancul a demisionat de la şcoală şi scria predicile una după alta, însă totalul aşteptărilor depăşea posibilităţile modeste ale firmei, cererea a întrecut oferta de cel puţin patru ori şi atunci Bocancul a avut o sclipire de geniu la fel de mare ca a Fizicianului: pe situl lor cu taxă nu se mai vindeau texte de-a gata, ci anumite soluţii retorice, fragmente preparate după cele mai bune modele şi, de exemplu, când preotul din Radom a fost acuzat de către membrii parohiei de infatuare exagerată, Bocancul a scos din plic toposul cu titlul „modestie“ şi i-a băgat preotului o frază gata concepută, ceva în stilul lui Cicero: „pe bună dreptate, dragii mei, sunt ultimul care e îndreptăţit să vă dea sfaturi, însă circumstanţele mă obligă să“ şi aşa mai departe, iar când parohul din Owczarkowo aduna semnături împotriva noii constituţii, dând clic în meniul *Argumentatio*, a dat peste clasicul citat din

părintele Skarga, şi anume că „o lege proastă este mai rea decât cel mai sever tiran“, cu ajutorul căreia putea să argumenteze: comuniştii au fost o nimica toată, un mic copil pe lângă actuala dictatură iudeo-liberală de pe Wall Street, atunci când un preot căuta ceva argumente împotriva lui Darwin, a primit cel de-al treizeci şi treilea sfat din Eristica lui Schopenhauer sub forma unei fraze de genul „poate că lucrul acesta este adevărat în plan teoretic, însă în practică este fals totuşi“, ei, şi pe deasupra, la numai o săptămână, au adăugat şi chestiuni teologice şi în afară de toposuri puteai să găseşti lejer în vitrina lor un citat din Sfântul Augustin, din Pascal, din Toma d'Aquino sau din Newman, iar la vreo trei luni echipa de studenţi angajată de Bocanc a creat un schelet inedit, un cod universal al predicii din care chiar şi preoţii cei mai capricioşi au putut, pe baza câtorva linkuri, să-şi construiască o capodoperă a omileticii în optica preferată: de la ecumenismul soborului până la betonul armat al lefebriştilor[19]. Da, dragă domnule Bohumil, ascultam relaxat toate acestea pentru că domnişoara Ciwle, după ce l-a aranjat pe Jarek, s-a întors la mine cu răsucita gata pregătită şi aprinsă şi, în timp ce Fizicianul se certa cu Bocancul în privinţa prelatului Jankowski, care, cu o săptămână în urmă, le ceruse o predică despre Mercedesul său, ceea ce a determinat apariţia unei probleme pentru că nici un topos şi nici un link nu se referea la aşa ceva şi se tot gândeau cum să abordeze problema, din unghiul Providenţei sau poate din unghiul eticii muncii, căci preasfinţia sa nu binevoise să specifice acest lucru în comandă, intenţionând în cadrul predicii să-i pună la punct pe ziarişti laici de o anumită sorginte, cum spuneam, în timp ce se întreceau în ridicarea tonului vocii vărsând înjurături nu mai zic de care la adresa prelatului şi, să-i zic mai delicat, a sibaritismului său, simţeam cum, odată cu fumul expirat, mă părăseşte oboseala de peste zi şi de peste toţi anii despre care îi povestisem domnişoarei Ciwle în timpul escapadei noastre nocturne, simţeam cum sufletul îmi devine extrem de uşor, cât de curate şi nevinovate îmi sunt

dorinţele, corpul meu imponderabil şi gândul meu rătăcitor şi, subit, mi-a apărut în faţa ochilor grădina din Mościce: bunicul Karol citea într-un fotoliu de răchită, pălăria lui de vară arunca o umbră pe partea de sus a feţei lui, bunica Maria tăia trandafirii de culoarea ceaiului şi întreaga ei siluetă, înconjurată de o lumină puternică, se profila pe zidurile foişorului ca o pată de culoare deschisă – este logodnica ta? – m-a întrebat bunicul lăsând cartea la o parte când m-am apropiat de terasă cu domnişoara Ciwle – instructoarea – am răspuns stânjenit – mă învaţă să conduc maşina – da, a confirmat bunica Maria fără să-şi întrerupă tăierea trandafirilor – în vremea lui, aşa ceva e perfect normal – bine, dar politehnica ai terminat-o? – bunicul se uita la mine cu atenţie – dar nu-i fiul dumneavoastră – a zâmbit domnişoara Ciwle – ci nepotul – da, da, nu a lăsat-o bunicul să termine, se înţelege şi câtă splendoare – s-a ridicat din fotoliu, s-a apropiat de domnişoara Ciwle, i-a luat mâna studiindu-i discret profilul – mă refeream la trăsăturile dumneavoastră deosebite, îmi permiteţi să mă duc după aparat ca să vă propun un portret – ce frumos mi-a vorbit – a şoptit domnişoara Ciwle când silueta bunicului a dispărut în răcoarea casei – bine că nu-i aude pe Fizician şi pe Bocanc, ar fi tras concluzii pripite – nu-l chinuiţi prea tare – a trecut bunica Maria cu buchetul de trandafiri – este epuizat de propriul său timp, ar trebui să rămână în umbră – a adăugat, dispărând în foişorul cu pereţi de sticlă – chiar e adevărat – a întrebat domnişoara Ciwle – vrea să-mi facă un portret? – soarele era la zenit, aerul încins vibra deasupra vegetaţiei cu nuanţe cenuşii pe alocuri, propulsând mireasma dulce a florilor sub cupolele merilor pădureţi şi ale caişilor, iar arşiţa, ca un croitor frivol, ne îmbrăca trupurile în costume umede, mulate, care, deşi transparente, aveau totuşi greutatea de nesuportat a unei cuirase chitinoase şi de aceea stăteam nemişcaţi pe terasă, într-o letargie de insectă, o întreagă veşnicie, până când, într-un sfârşit, învingând rezistenţa aerului încins, am păşit încet în casa în care plana o linişte perfectă, hamalii tăcuţi coborau lăzile

şi cuferele de la etaj, în camere, în salon şi în bibliotecă guverna haosul lucrurilor împrăştiate peste tot, la voia întâmplării – uitaţi-vă – am ridicat de pe podea plicul cu antetul atelierului domnului Chaskiel Bronstein – este ceva înăuntru – am deschis plicul şi am scos un pătrat gri de hârtie fotografică Gevaert pe care nu era nici o poză – citiţi, vă rog, este scrisul bunicului meu – şi domnişoara Ciwle, aplecată deasupra cartonaşului, a început să citească cu jumătate de gură – M-au dus în locul în care oamenii arătau ca nişte flăcări, dar când vroiau, luau înfăţişarea oamenilor – apoi a întors hârtia şi a citit a doua frază scrisă de bunicul Karol – După aceea m-au dus în locul în care nu mai era nimic – vai ce-aţi luat-o pe arătură – a râs ea zgomotos, adăugând câteva vreascuri pe foc – mâine nu conducem şi aş vrea totuşi să aud ce a făcut tatăl dumneavoastră când s-a întors de la serviciu – acum nu vă pot explica – mi-am stăpânit cu greu limba, simţind cum fiecare cuvânt rostit de mine zboară izolat în aer şi se separă imediat în litere ale căror fulgi negri vibrează în limbile focului până când dispar într-un sfârşit cuprinse de flăcări – e prea tare – i-am înapoiat răsucita – şi cred că am cam greşit – doar v-am arătat cum trebuie să procedaţi: încet, delicat – domnişoara Ciwle a tras un fumuleţ demonstrativ – iar dumneavoastră, ca o locomotivă – dar n-am mai lăsat-o pe instructoarea mea să-şi ducă remarca până la capăt şi mi-am recunoscut vina, precum şi faptul că, în absenţa ei, rupsesem câteva smocuri pe care le uscasem pe balcon în speranţa iluminării spiritului şi eliberării corpului, iar ea, în loc să se supere şi să mă certe, a izbucnit în râs – ce mai elev sunteţi, ce mai botanist, nu ştiaţi că planta – a rulat pe degete o tulpină ruptă – îşi extrage forţele din puritate şi virginitate; ceea ce ţin eu în mână este exemplarul mascul care, atunci când înfloreşte, încearcă să polenizeze – a rupt o altă tulpină – uite-aşa, un exemplar femelă, dar atunci tot efortul este în zadar, iarba polenizată îşi pierde proprietăţile magice şi de aceea, în perioada înfloririi trebuie să scoţi din rădăcină toate exemplarele mascule – a aruncat una dintre tulpini în foc – şi atunci

inflorescenţele femele şi tulpinile lor cresc până când se umflă de esenţă – precum măicuţele devotate lui Dumnezeu – am zis eu, băgându-mă în seamă – să ştiţi că aşa este – s-a încruntat grav domnişoara Ciwle – nu-i nimic de râs aici, toate forţele supraomeneşti ale spiritului provin dintr-o renunţare, lucru ştiut de toate sfintele şi de toate vrăjitoarele, dar despre asta nu putem să ne exprimăm liber în ziua de azi – aţi înnebunit – de data asta am râs eu zgomotos – trăim într-o ţară liberă – liberă pentru cine? – mi-a retezat-o ridicând tonul – pentru doctorul Elefant, pentru Fizician, pentru Bocanc?

…am ridicat de pe podea plicul cu antetul atelierului domnului Chaskiel Bronstein […], am deschis plicul şi am scos un pătrat gri de hârtie fotografică Gevaert…

Şi poate că într-un anumit fel vă gândeaţi la mine, nu-i aşa, ca eliberată? – să vă zic ceva – a tras puternic din răsucită – în această primă iarnă, când am descins aici cu Jarek, am crezut că înnebunesc, n-am avut sobă, nici apă curentă, nici budă şi, pe deasupra, nici parale, nici nimic de lucru. Şi atunci m-am angajat ca dansatoare la barul „Lida“ la bară, pe un balansoar, sau în cabină sub duş, dar m-am înţeles cu şeful: fără curvit. În fiecare seară venea să mă vadă Szkaradek, pur şi simplu se încingea, transpira şi gemea şi-mi făcea invitaţii şi-mi oferea băuturi, spunându-mi

– sunt gata de orice pentru tine – şi aşa a ţinut-o săptămâni întregi, până când l-am întrebat – chiar de orice? – orice doreşti – saliva – orice îmi ceri – când i-am zis – bine, brevetul de instructor şi un fieţel – era să cadă de pe taburetul din bar. Timp de o lună m-a lăsat în pace, dar când a revenit şi a pus pe bar brevetul de instructor şi cheile, era să mă prăbuşesc eu de la bară. Şi să vă mai spun ceva – a aruncat mucul în focul stins – eu nu mă culcasem până atunci cu vreun bărbat, eram virgină, vai, mă scuzaţi, eram o domnişoară adevărată şi delicată, aşa cum se zicea odinioară, în atmosfera rafinată, selectă, desigur şi în salonul bunicilor dumneavoastră – tăceam, dragă domnule Bohumil, iar domnişoara Ciwle acoperea între timp jarul focului cu pământ din straturi şi-mi mai spunea că tulpinile astea pe care le uscasem pe balcon sunt bune de aruncat, le culesesem înainte de vreme şi, fără îndoială, erau mascule. Vroiam să-mi iau rămas-bun, i-am mulţumit pentru cină, dar domnişoara Ciwle mi-a zis – exclus, unde să vă duceţi în starea în care sunteţi acum, ar fi bine să nu mai fumaţi niciodată, dumneavoastră nu toleraţi aşa ceva, aşa cum nu tolerez eu alcoolul – şi, una-două, a scos din şopron un hamac, două pături şi o pernă – doar nu vă temeţi de companie – a aruncat o privire gardului viu în spatele căruia tăcea cimitirul vechi – mulţumesc – am zis – o iau încet-încet până la taxi, mâine nu conducem, deci poate stabilim pentru poimâine – şi am luat-o spre poartă, însă tălpile mele se desprindeau greu de la pământ, ca şi cum în locul pantofilor aş fi avut sandalele cu aripioare mici ale lui Hermes şi am plutit în starea asta de imponderabilitate câţiva metri înainte pe o altitudine mică totuşi şi am aterizat pe pământ exact ca Armstrong pe Lună, încântat ca un copil de gravitaţia diminuată şi am mai făcut un pas şi iar am plutit râzând din ce în ce mai tare, dar dintr-o dată s-a întâmplat ceva straniu – pământul, în loc să accepte următoarea mea aterizare molcomă, a început să-mi fugă de sub picioare, să se îndepărteze şi deodată am constatat că mă aflu deasupra copacilor, deasupra colinei şi deasupra goticului cărămiziu al oraşului hanseatic, simţind în interiorul

meu o uşurinţă indescriptibilă şi o desprindere de realitate pentru care misticii trebuie uneori să muncească toată viaţa ca să o obţină şi tocmai de aceea, ruşinat, mă străduiam să-i dau corpului meu o greutate care să-l tragă înapoi în jos, însă nu era deloc uşor, dragă domnule Bohumil, starea de imponderabilitate cred că a durat mult, până când am auzit ţipătul domnişoarei Ciwle, care, asemenea unui proiectil al unei mitraliere antiaeriene a căpitanului Rymwid Ostoja Kończypolski, m-a nimerit undeva în inimă şi în sfârşit am început să mă prăbuşesc, dar nu ca balonul dezumflat SP-ALP Mościce pe pajiştea de lângă Bobova, ci ca un Tupolev ruginit, cu motoarele arse, şi am încasat o lovitură teribilă, după care m-am ridicat încetişor în şiroaiele de apă scurse de pe mine, iar domnişoara Ciwle, ajutându-mă să mă ridic din cada cu apă de ploaie, tuna – dacă nu ştiţi să mergeţi, ar fi bine ca să nu vă apucaţi de zburat, s-ar părea că faceţi parte din categoria de oameni cărora întotdeauna le cade felia de pâine cu untul în jos, noroc că n-aţi aterizat în balegă – minunat – i-am vorbit, ciocnind în cadă – vedeţi, cristelniţa asta m-a readus în sânul comunităţii, punându-mi veşminte noi mi-am stors cracii pantalonilor – am luat şi un nou duh, sunt ca un nou-născut – ei, nu ştiu – mi-a răspuns aşezând perna în hamac – eu trebuie să mă culc, mă scol peste trei ore – dar înainte de a dispărea în uşa şopronului, s-a apropiat de mine, dragă domnule Bohumil, întinzându-mi mâna în semn de rămas-bun, spunând – mulţumesc – iar eu am rămas aşa, în faţa casei ei, complet surprins, căci n-avea pentru ce să-mi mulţumească, mai degrabă eu aş fi putut să-i fiu recunoscător pentru seara nebunatică în compania Bocancului şi a Fizicianului, pentru cursul intensiv de artă contemporană, pentru acel *know how* al firmei Prooroc de pe Internet şi, în fine, pentru scurta prelegere despre cum nu trebuie să fumezi iarbă dacă n-ai mai fumat niciodată; mergeam de-a lungul gardului de cimitir gândindu-mă la toate acestea şi, la drept vorbind, păşeam din nou în valea melancoliei; deasupra şantierului naval şi a golfului plutea o ceaţă densă, de undeva

dinspre port străbătea geamătul sirenei de la o navă, iar mai aproape de mine a sunat un tramvai invizibil la răscruce de şine, aerul era cleios de la visele infinit de grele care nu izbuteau să se îndeplinească în clădirile din cărămidă, în fundături şi în grădini; urzicile, pirul şi loboda invadau din nou oraşul pe care nu l-am îndrăgit niciodată, străin, ticălos, ireal şi care în fiecare an se mai cufunda cu câte un milimetru în mlaştina propriilor mituri, ca şi cum existenţa lui n-ar fi avut o doză suficientă de strălucire, ca şi cum mirosul ancestral de heringi, de smoală, de rugină, de funingine şi de alge s-ar fi instalat ca un giulgiu impermeabil pe apa unsuroasă a canalelor, pe fragmentele de punţi putrezite, pe blocurile socialiste şi pe hambarele nereparate niciodată – mata începi ziua cam acrit – pe chipul binevoitor al taximetristului se amestecau laolaltă toate întruchipările lui Klaus Kinski – dacă doreşti, putem să tragem o berică pe drum, servicii nonstop, în timpul lui Jaruzel era, dom’le, *unmöglich*, iar acum e *möglich*, totul este *möglich* – Mercedesul uzat, din generaţia înaripatelor, realmente se dezmembra la virajul spre strada Kartuska, motorul diesel paradit scotea rotocoale de fum, portierele clămpăneau, amortizoarele se bălăngăneau, geamul cădea, iar în interior plutea norul dens şi sufocant al aromatizatorului în variantă mentolată, probabil – ei, dacă nu, doar o secundă să trag o fugă după ţigări – şi-a dezvăluit şoferul intenţia – aşteptaţi, vă rog, o jumătate de minut – a oprit maşina în faţa unui nonstop de pe lângă poligon – mă întorc cât ai zice peşte – şi a trântit uşa – mata vezi numai să nu adormi – mă uitam cum lângă lada de gunoi, sub castan, arde un foc mic, iar dervişii, vagabonzi, adepţi ai Sfântului Wit, otrepe, lichele, secături, haimanale de ambele sexe, îşi încălzeau boarfele în cercul luminos al focului, ceaţa din ce în ce mai densă îmi acoperea şi descoperea acea privelişte, iar feţele lor, dragă domnule Bohumil, şi siluetele lor, mişcările lor lente şi măsurate îmi aminteau de rebelii istoviţi de marşul lung, care, desprinzându-se pentru câteva clipe de armata ocupantului, căutau momentul iluzoriu de respiro, iluzoriu deoarece zorii

zilei pe care nici nu-i vor observa urma să le aducă moartea sigură, umilitoare şi stupidă; am luat-o din loc cu Mercedesul îngrozitor, taximetristul îşi continua monologul, iar eu aveam senzaţia că lecţia mea de o seară şi o noapte încă nu s-a încheiat, că trebuie să aibă o continuare, aşa cum avea continuare şi povestea Mercedesului o sută şaptezeci, dar nu a celui furat de sovietici, pe benzină, ci a celui apărut într-o zi de primăvară în şaptezeci şi doi, în colţul străzii Chrzanowski, în cartierul Górny Wrzeszcz, datorită tatălui meu, a celui cu motor diesel, cu mai mulţi kilometri la bord, fapt care, în mod evident îşi va fi găsit reflectarea în epilogul poveştii – dar oare domnişoara Ciwle – mă gândeam în timp ce-i plăteam taximetristului – o să-şi mai dorească să revină la acest subiect, o să mai aibă chef să facă o buclă în orele noastre de conducere? – Şi imaginaţi-vă, dragă domnule Bohumil, că a mai vrut, căci în ziua următoare, când mergeam pe strada Sowiński la firma Corrado – garantăm permis de conducere la cele mai mici preţuri din oraş – de după geamul fieţelului s-a ivit căpşorul ei frumos conturat şi numai ce-am auzit-o – hei, domnule Paweł, aţi întârziat un sfert de oră, oare voi, bărbaţii, trebuie să complicaţi mereu lucrurile simple? – Eram confuz, întrucât atunci, după ce trăsesem din iarbă, nu mai stabilisem ora exactă, am tăcut, punându-mi centura şi potrivindu-mi oglinda, dar ea era foarte bine dispusă şi imediat, după ce am pornit, mi-a zis – astăzi facem intersecţiile, mai întâi o luăm spre Hucisko şi vreau să aflu, în fine, ce a făcut tatăl dumneavoastră, presupun că ar avea legătură cu maşinile bunicului dumneavoastră – bineînţeles – am luat-o pe strada Kartuska – însă, înainte de a vă povesti, ar trebui să vă precizez cum arăta aşa-zisul fundal pe care s-au petrecut evenimentele, deci – m-am oprit la semafor, în faţa Primăriei – realitatea era cenuşie şi sărăcăcioasă, trăiam foarte modest, tata era inginer, însă nu făcea parte din clasa zdravănă, modernă şi de avangardă, mulţi ani a câştigat mai puţin decât un tractorist la C.A.P., un desenator tehnic de pe un şantier naval, o mulgătoare sau un zidar necalificat, dar nu se plângea,

niciodată nu avea faţa posomorâtă, chiar dacă înainte de ziua de salariu mâncam numai pâine cu untură de porc, el tot zâmbea şi spunea – am trecut noi şi prin vremuri mai grele – şi niciodată nu-şi permitea să înşire povestea vremurilor mai bune de altădată, pentru că trăia în permanenţă cu convingerea că vor veni altele şi mai bune, deşi, la drept vorbind – ne mai aflam încă în cârdul de maşini din faţa Primăriei – niciodată n-am reuşit să depistez sursele optimismului său nobil care n-avea cum să provină, în nici un caz, din experienţa de atunci, ci din nişte straturi de bunătate nativă ascunse adânc în sufletul tatălui meu, căci altfel de unde oare ar fi putut să-şi extragă încrederea – porneam încet din faţa celei mai urâte clădiri din oraş – că va fi mai bine, dacă era din ce în ce mai rău – poate credea în Dumnezeu – m-a privit interogativ domnişoara Ciwle – când cineva are aşa ceva în el bine înrădăcinat, şi nu de suprafaţă, atunci, chiar dacă l-ar hali leii, el tot şi-ar menţine convingerea că, în ciuda unor dificultăţi trecătoare, lucrurile au luat-o, în principiu, pe un făgaş bun – da, ceva cam de genul acesta – am râs frânând în apropiere de Targ Rakowy – deşi credinţa lui în Dumnezeu izvora mai mult din spiritul fizicii cuantice decât din evenimentele istoriei, dar, în orice caz – am revenit la subiect – tata, care avea o repulsie estetică faţă de clasa zdravănă, modernă şi de avangardă şi protesta prin tăcere faţă de toate acţiunile lor, mitinguri, marşuri şi ţipete isterice, îşi călca principiile şi vorbea cu voce tare despre trecut doar într-o singură situaţie, şi anume când venea vorba despre maşini – ce, nu agrea sirenele şi wartburgurile? – mi s-a băgat în vorbă iarăşi domnişoara Ciwle – nu ar fi termenul cel mai potrivit – am lămurit-o – este vorba de faptul că, atunci când mama, fratele meu sau eu îi spuneam uneori tatălui – vai, ce plăcut ar fi să mergem din când în când la plajă măcar cu o sirenă decât cu un tramvai încins, timp de o oră, ce bine ar fi să ne întoarcem din Kaszuby cu coşurile încărcate cu ciuperci măcar într-un trabant, fără să aşteptăm în şiroaie de ploaie ultimul autobuz, aglomerat până la refuz, care trece pe

lângă staţie fără să încetinească măcar – aşadar, când îi spuneam uneori cu sfială că nu ştiu care vecin sau cunoscut, după un şir de renunţări extraordinare, a reuşit în cele din urmă să-şi ia o sirenă sau a câştigat la loterie un wartburg, tata ne răspundea că nu orice maşină cu două viteze şi cu un motor se poate numi automobil, aşa cum nu oricine ia cuvântul de la tribună devine om de stat şi încheia discuţia cu concluzia că, dacă vreodată o să meargă cu maşina, aceasta nu va fi altceva decât una ca a tatălui său, iar nouă nu ne rămânea decât să suspinăm, deoarece gândul sau visul că vom ajunge vreodată pe plaja din Sopot sau la Lacurile Kaszubiene într-un Mercedes erau de domeniul proorocirilor fantasmagorice; anii treceau, pe străzi apăreau deja fiaturi poloneze, iar în magazinele de delicatese exista posibilitatea ca, stând numai la o singură coadă, să cumperi două pachete de cafea şi o cutie de ananas, unii veneau deja din Berlinul de Vest cu volkswagenuri extrem de uzate, unii marinari treceau în goană pe strada Świętojańska din Gdynia în câte un talbot sau pontillac, însă tata a rămas la convingerile sale şi imaginaţi-vă – ne-am mai deplasat cinci metri şi iar ne-am oprit în cârdul de maşini – o după-amiază de aprilie în care, prin ferestrele micului nostru apartament, am auzit clănţănitul caracteristic al unui diesel bine reglat, acompaniat de corul vesel al copiilor scandând după Mercedesul 170 DS care venea alene – gestapo! gestapo! – da, într-adevăr era o clipă importantă din viaţa tatălui meu, în faţa ochilor noştri timpul lui a făcut o buclă nemaipomenită, modelul 170 de înaltă presiune, fabricat după război, era aproape identic cu cel pe benzină, aceleaşi aripi boltite, acelaşi bot lunguieţ cu radiator şi acelaşi spate umflat, aveai impresia că urmează să coboare din el bunicul Karol, dar în locul lui a apărut tata, făcându-ne încântat cu mâna şi invitându-ne la prima noastră plimbare pe străzile cartierului Wrzeszcz, am luat-o pe strada Chrzanowski, apoi pe Polańki, admirând bordul cu indicatoarele Bosch, timbrul sacadat al motorului, legănarea lină a suspensiei, iar tata ne povestea cât de greu îi fusese să

găsească unele piese lipsă, cum le căutase prin mormanele de fier vechi şi prin vechile ateliere, cum executase pe strung piesele care nu mai erau de găsit pe nicăieri – căci vreau să vă spun – am oprit motorul fieţelului – că recondiţionarea Mercedesului accidentat cumpărat de tata de la un mecanic cunoscut durase doi ani de zile şi totul în mod conspirativ, deoarece importantă era surpriza, surprinderea – incredibil – domnişoara Ciwle şi-a aprins răsucita – cred că era un romantic tatăl dumneavoastră – mai degrabă inginer – i-am răspuns, pornind motorul ca să mai mergem doi metri şi să ne oprim din nou – nimic nu-i producea o plăcere mai mare ca o avarie, uneori, la drum lung, când mergeam la munte şi nu se întâmpla nimic, nu se strica nimic, tata şofa tăcut, vizibil plictisit de monotonie, însă din clipa în care începea să se audă un huruit la cutia de viteze, un zgomot strident la frâne sau un pocnet în diferenţial, tata, cu o strălucire în priviri, începea să înşire diverse presupuneri, stabilea diagnosticuri, elabora ipoteze şi, când ajungeam la destinaţie, în loc să meargă cu noi în drumeţie, îşi etala uneltele şi scormonea în motor de dimineaţă până seara, uns de vaselină din cap până în picioare, şi tare mai era fericit când, după vreo câteva zile, când era de-acum timpul să ne întoarcem acasă, depista în sfârşit o fisură într-o garnitură de cauciuc de la pompa de frânare sau un filet de şurub rupt şi atunci începea o adevărată luptă împotriva timpului şi materiei pe care tata nu o pierdea niciodată, reparaţia era terminată întotdeauna cu cinci minute înainte de ora douăsprezece şi mergeam spre casă pe şosea, iar melancolia uşoară care-l cuprindea din cauza lipsei de avarii era compensată de impresia pe care forma şi aspectul Mercedesului vechi o lăsa asupra şoferilor care ne clipeau uneori din faruri, alteori ne făceau semne cu mâna sau apăsau pe claxon, însă cele mai mari emoţii le creau depăşirile, de exemplu un trabant sau un zaporożec se apropia de lădoiul nostru şi pentru un moment şoferul respectiv lua o distanţă de siguranţă, mirându-se că piesa noastră de muzeu chiar scoate nouăzeci la oră, însă imediat apăsa pe acceleraţie,

aprindea semnalizarea şi se angaja în depăşire, iar atunci tata apăsa uşor pe acceleraţie şi la aproximativ o sută zece la oră vedeam pe geamul din stânga noastră faţa mânioasă şi transpirată a proprietarului moskviciului sau trabantului care, realmente, holba ochii, scotea limba şi-şi strâmba faţa într-o grimasă teribilă pentru că vitezometrul nostru înregistra deja o sută douăzeci şi doi de kilometri la oră şi încă nu arătase Mercedesul nostru tot ce e în stare, mormăind din motor şi legănându-se uşor din suspensii, iar, dacă în cele din urmă eram depăşiţi, tata zâmbea în sinea sa şi, mângâind volanul spunea – nu pot să-l istovesc pe pensionar – dar se mai întâmpla că trabantul sau zaporożelul erau nevoiţi să se ascundă după lădoiul nostru atunci când din sensul opus venea câte un camion, iar atunci şoferul respectiv făcea o adevărată criză de nervi, ne călca pe coadă, claxona, clipea din faruri şi făcea următoarea manevră de depăşire fără să stea pe gânduri, pe o rampă, într-o curbă, neţinând cont de linia continuă, ei, şi de două ori s-a terminat destul de urât, dar nu prea tragic, prima oară un trabant cu număr de Kelce, depăşindu-ne într-o curbă, a ieşit din carosabil şi a intrat într-o căpiţă de fân, a doua oară i s-a întâmplat acelaşi lucru unei dacii româneşti din judeţul Poznań, care a nimerit într-un iaz şi tata, evident, ca de fiecare dată, încetinea imediat şi se întorcea la ei să-i ajute, dar cred că gestul său nu corespundea regulilor moderne de comportament, fiindcă şoferul trabantului ne-a făcut proşti, pule şi parşivi, în timp ce şoferul daciei, stând în apă până la genunchi, ne arăta pumnul urlând că toţi locuitorii Gdańskului sunt nişte criminali: nu numai că le blochează trecerea oamenilor cumsecade, dar, colac peste pupăză, umblă şi cu nişte rable rămase de pe la demnitarii hitlerişti, păcat că au murit atât de puţini în şaptezeci[20] – ei, chiar aşa – a exclamat domnişoara Ciwle – şi tatăl dumneavoastră nu i-a tras una în freză?! – pentru asta ar fi trebuit să intre în apă şi, pe de altă parte, când avea de-a face cu o asemenea bădărănie, nu se enerva, ci cădea în melancolie – să daţi drumul peştilor din portbagaj – i-a zis atunci arivistului din Poznań –

şi vă spun – am pornit în sfârşit cu a-ntâia – că a fost mai bine aşa decât să se tăvălească în mocirlă cu el, pentru că atunci când şoferul daciei a auzit de peşti, s-a făcut roşu la faţă, şi-a pierdut glasul, de mânie a tras un şut în portiera maşinii lui, iar apoi a pornit spre noi brusc în fugă, dar a căzut, o dată, de două ori şi l-am văzut cum iese la marginea iazului mânjit de noroi până în vârful urechilor, însă Mercedesul nostru ne purta deja pe şosea, tata a schimbat viteza şi ne-a spus, mie şi fratelui meu – aţi văzut acum de ce nu e bine să depăşeşti în curbă – frumoasă lecţie – a râs domnişoara Ciwle – eu n-aş fi putut să dau una mai bună, iar reparaţiile şi avariile sunt exact ca la Hrabal, staţi un pic, în care volum era faza cu demontarea motorului – *Un doliu atât de splendid* – i-am răspuns într-o clipită, dragă domnule Bohumil – de fiecare dată Francin căuta un ajutor pentru a-i ţine şuruburile – exact – domnişoara Ciwle s-a uitat la mine cu atenţie – şi dumneavoastră îndeplineaţi un asemenea rol? – nu – mergeam cu viteză de broască ţestoasă de-a lungul unui rond de flori din interiorul căruia două macarale uriaşe se străduiau să ridice un tanc sovietic, monument al eliberatorilor oraşului – tatăl meu avea un prieten cu garaj şi cu atelier mecanic, dar care locuia la Gdynia, aşadar, când era nevoie să umble la motor sau la şasiu, se ducea la el pentru o zi întreagă şi se întorcea la Wrzeszcz cu ultimul tren, cu timpul Mercedesul necesita reparaţii tot mai frecvente, de câte două sau trei zile, prin urmare, tata-şi lua sacul de dormit şi sandvişuri şi înnopta în atelier şi abia după ce termina totul venea acasă cu maşina, obosit, într-o salopetă murdară, mirosind a petrol, dar mama nu mai era atât de bucuroasă ca atunci când adusese prima dată Mercedesul în curtea noastră – uită-te şi tu la mâinile tale – se îngrijora servindu-i cina – stai pe ciment ore în şir – însă tata era, bineînţeles, optimist – se vor rezolva imediat problemele noastre – răspundea – e o chestiune de răbdare şi o să plecăm iarăşi la munte, da – nu se dădea bătută mama – numai ca să mai stai tu o săptămână cu sculele în mână, ai putea să-i dai pace, eşti surmenat, nu ne trebuie neapărat

maşină şi, în plus – îi punea o mână pe cap – ai putea s-o vinzi la un muzeu – poate la unul german? – întreba el cu sarcasm – cu siguranţă au deja un exemplar mult mai bine întreţinut pentru că noi, polacii, nu avem piese de schimb, suntem murdari, răi, beţivani şi leneşi, ştii de câte ori am auzit asta în timpul războiului? – bine, bine – răspundea mama – faci cum vrei tu. – Aici, dragă domnule Bohumil, a trebuit să-i explic domnişoarei Ciwle că tatăl meu, aproape toată perioada ocupaţiei, lucra câte unsprezece ore pe zi într-un service şi datorită acestui fapt nu l-au deportat în Reich la muncă forţată pentru că atelierul respectiv presta servicii atât pentru armată, cât şi pentru firmele care o aprovizionau – faci cum vrei – repeta mama, fiind convinsă că tata nu e în stare să renunţe la Mercedesul său, deoarece pentru el însemna mai mult decât o maşină obişnuită şi chiar mai mult decât un Mercedes obişnuit, aşadar, când ajunsese ca o oră de mers să echivaleze în cele din urmă cu treizeci şi nouă de ore de atelier – am continuat ajungând în fine la rondul Huciska – mama s-a supărat şi i-a zis răspicat – nu mai urc niciodată în rabla asta – şi, într-adevăr, nu s-a mai urcat, iar tata, într-o zi, când nu i-a mai pornit demarorul, a trântit portiera, a ascuns cheia în servantă şi nu s-a mai atins de-atunci de maşina staţionată lângă gardul grădinii noastre – şi mai departe? – a întrebat domnişoara Ciwle – nu s-au putut înţelege? – n-au putut – am continuat – deoarece fiecare s-a înţelenit în propria mânie şi fiecare avea argumentele lui, între timp Mercedesul se deteriora de la căldură, de la ploaie, de la zăpadă şi de la ger şi în doi ani, năpădit cu totul de lobodă, pir şi urzici, părea epava unui vapor cu abur părăsit în albia unui râu secat, hoţii i-au spart geamurile şi au devastat bordul dotat cu indicatoare Bosch, pisicile i-au pişat tapiţeria, copiii i-au rupt oglinzile, însemnele şi capacele, iar restul a fost mâncat de rugină şi umezeală până când, în sfârşit – mă scuzaţi, vă rog să vă întoarceţi – m-a întrerupt domnişoara Ciwle – în oraşul acesta nu se mai poate circula normal, n-am făcut decât un kilometru într-o oră – aşadar, întorceam, dragă domnule Bohumil, la

rondul Huciska, în faţa clădirii fostului Comisariat al Ligii Naţiunilor din fostul Oraş Liber Gdańsk, şi nu-mi era deloc uşor, semafoarele nu funcţionau, traficul era dirijat de doi poliţişti tineri care nu făceau faţă râului de maşini, zoii mecanizate care năvălea din toate direcţiile, tramvaiele sunau, claxoanele camioanelor răcneau, maşinile se deplasau ca nişte melci în aerul încins al ultimei zile de mai, iar eu mi-am dat seama că aceasta este ultima buclă pe care o fac cu fieţelul instructoarei mele – ar fi bun un metrou aici – a spus între timp domnişoara Ciwle – sau o bandă specială pentru tramvaie sau măcar una pentru biciclete, cu ce se ocupă cei de-acolo – s-a uitat în direcţia mastodontului mohorât al Primăriei – habar n-am – am revenit la subiect – înainte se mai interesau măcar de epavele maşinilor, de unde ştiu, că atunci când Mercedesul nostru mergea pe-al treilea an de stat lângă gard, năpădit de viţa sălbatică precum o libelulă uriaşă cu orbitele farurilor scobite, a bătut la uşa noastră un funcţionar de la Departamentul de Estetică, cerându-ne să luăm de-acolo epava hidoasă, după cum a binevoit să se exprime, deoarece aspectul ei influenţează negativ dispoziţia locuitorilor, şi aşa s-a sfârşit – am adăugat, intrând în fine din Huciska în Nowe Ogrody – epoca Mercedesului în familia noastră, un final irevocabil, cum s-ar zice, maşina a fost dusă la fier vechi, unde îşi aştepta rândul la o presă gigantică, printre locomotive vechi, macarale, schele, cisterne, şine de cale ferată, iar tata şi-a ascuns permisul şi n-a mai pomenit nimănui niciodată despre maşini – a capitulat – a zis domnişoara Ciwle – îmi dau seama cum se simţea, dar şi anii aceia trebuie să fi fost pentru el ca o vacanţă – aşa e – i-am răspuns – niciodată, nici înainte şi nici după, nu l-am văzut mai fericit, mai vioi – acelea au fost zilele lui însorite, o adevărată sărbătoare, o recompensă pentru anii şi iluziile pierdute pentru că, vreau să vă spun – am reuşit să mă încadrez pe banda din mijloc – că primii ani de după război au fost pentru el foarte grei, bunicul Karol fusese considerat duşman al poporului, şi la fabrica la care s-a prezentat imediat după război

i s-a spus că ar fi fost mai bine pentru el dacă ar fi pierit la Auschwitz pentru că acum nu mai este nevoie de ingineri burghezi, ştiinţa retrogradă se află în lichidare rapidă, iar când bunicul Karol l-a întrebat pe secretar ce a fost atât de burghez în cercetările şi invenţiile sale, l-au arestat pentru provocare şi astfel viaţa lui a făcut o buclă nemaipomenită căci, atunci când a ieşit din închisoare, nu l-au lăsat să se stabilească la Mościce, i se permitea s-o viziteze pe bunica doar de trei ori pe lună şi de fiecare dată cu bilet de voie special şi, ca să închei această poveste tristă, vă mai spun că tatăl meu, care se stabilise după război la Gdańsk, fiind student la politehnică, cu fiecare ocazie când i se cereau datele personale, completând rubrica „origine“ se enerva la culme şi nu putea să-l prindă somnul noaptea, căci acolo scria „intelectuală“, ceea ce era adevărat în mare parte, însă era de-ajuns un denunţ mărunt de-al vreunui mârlan ca să i se reproşeze că trecuse anumite fapte sub tăcere, ceea ce era o chestie urâtă de tot, cum spuneam, tata se enerva crunt în nopţile cu insomnii de teamă că va fi arătat cu degetul pentru acel duşman al poporului din familia sa, acel caz de inginer burghez în lichidare – exact ca la Hrabal – a chicotit domnişoara Ciwle – numai că el era scriitor în lichidare, iar bunicul dumneavoastră, Karol, un inginer chimist dat la casare – da, este o asociere foarte interesantă – i-am zis, oprind fieţelul din nou în apropiere de Targ Rakowy – ţinând cont de continuitatea fantastică a acestei proceduri pentru că, vedeţi dumneavoastră, atunci când generalul Jaruzelski a scos tancurile în stradă[21], eu nu eram decât un ziarist în faşă – daţi-mi voie să ghicesc – nu m-a lăsat domnişoara Ciwle să termin – v-au lichidat locul de muncă – exact – am zâmbit amândoi de data asta – şi nu mi-am mai practicat meseria – şi în acel moment, dragă domnule Bohumil, conversaţia noastră a fost întreruptă şi n-am mai apucat să-i spun instructoarei mele cât de mult mi-a influenţat întreaga viaţă această lichidare, cât de mult le datorez generalilor Baryła, Żyto şi Oliwa[22], doar datorită lor m-am ales cu maşina de scris pe care am scos-o din sediul

„Solidarităţii“ şi mulţumită lor, în loc să alerg pe la conferinţe de presă, să pregătesc buletine de ştiri, să asist cum Lech Wałęsa îl distruge sistematic pe Andrzej Gwiazda şi să redactez telegrame şi telexuri, am putut să scriu prima carte pe care, din fericire, n-a vrut nimeni să mi-o editeze, dar nu-mi pare rău, dragă domnule Bohumil, pentru că astfel mi-a rămas până în ziua de azi în sertar, amintindu-mi din când în când de clipele frumoase, de prima noastră vacanţă mare, de festivalul libertăţii, de înecarea noastră nobilă cu vântul dinspre mare, după care s-a instalat, puţin mai târziu, mocirla inevitabilă a politicii, chinul cotidianului, poezia scandalurilor, epica minciunilor, festivalul nemerniciei, într-un cuvânt, o viaţă normală, cu credite şi debite, însă n-am apucat să-i spun domnişoarei Ciwle toate acestea, deoarece, în Targ Rakowy, unde cele două macarale uriaşe tocmai ridicau tancul sovietic T-34, combatanţii Armatei Populare, Miliţiei Cetăţeneşti, ORMO[23] şi cred că încă alte zeci de formaţiuni de acest fel îşi demonstrau indignarea, încercau să împiedice înlăturarea monumentului; ţineau placarde: *Recunoştinţă Eliberatorilor*, *Să nu falsificăm istoria*, *Demnitate şi adevăr*, invadau platforma pe şenile astfel ca şoferii macaralelor să nu aibă unde plasa tancul, se întindeau pe-acolo, ţipau, intonau cântece ostăşeşti, îşi desfăceau ca nişte exhibiţionişti zeghile, poliţia a intervenit somnoroasă, împăciuitoare, ca şi cum domnii în vârstă, cărunţi, ar fi jucat un happening *Regrete Eterne Armatei Roşii* şi totul era de-a dreptul amuzant, după ce au fost daţi jos cu greu câţiva bătrâni corpolenţi şi li s-a făcut semn şoferilor de pe macarale să-şi facă datoria, îndată s-au căţărat cu stângăcie pe platforma cu şenile alţii, între timp, şoferii maşinilor blocate apăsau claxoanele unul după altul, ca un comentariu nemaipomenit, un zgomot infernal, ca la un meci de fotbal, deşi, vă spun, dragă domnule Bohumil, cu greu îţi dădeai seama de partea cui sunt chibiţii motorizaţi, ce nu le place sau ce-i încântă la acest spectacol, întrucât, sunt convins că ştiţi că şi în ţara mea, ţară a revoltelor, a cărei capitală a fost făcută una cu pământul, la fel ca şi în patria

dumneavoastră, patrie a compromisului, a cărei capitală este una dintre cele şapte minuni ale lumii, cum spuneam, în ambele cazuri, în ambele spaţii, oamenii nu aparţineau, în mare majoritate, clasei de profesionişti în lichidare, deoarece nu se plimbau într-un BMW superb ca tatăl dumneavoastră vitreg, Francin, nu se aşezau la volanul unui Mercedes ca bunicul meu Karol, nu deţineau acţiuni la o fabrică de bere sau la un combinat chimic, într-un cuvânt, nu se simţeau neapărat prost întotdeauna în desişul mitic al revoluţiei, în mitingurile de masă şi, privindu-i pe aceşti veterani jalnici care fuseseră în sfârşit îndepărtaţi până la colţul spaţiului verde, reflectam la afirmaţia lui Pascal referitoare la inegalitatea şanselor care este absolut necesară, însă, în momentul când suntem cu toţii de acord cu ea, în plan raţional începe imediat o exploatare extraordinară şi poate tocmai de aceea, dragă domnule Bohumil, tancul sovietic ce nivela totul în calea lui era pentru acei dinozauri nu atât un simbol al puterii lor pierdute, cât al utopiei în care mai credeau încă şi poate de aceea multe dintre claxoanele care răsunau în Targ Rakowy erau ambigue, nehotărâte – cred că sunt săriţi de pe fix – a comentat domnişoara Ciwle – au uitat că tancuri ca acesta ne-au pârjolit tot oraşul – pe-atunci nu ne aparţineau încă – i-am răspuns, dar aveţi dreptate, în Śródmieście, la fel ca şi în Wrzeszccz şi Sopot, tancurile circulau în voie chiar şi la câteva zile după capitularea nemţilor, soldaţii pătrundeau cu ele în curţi, în magazine, în biserici şi când nu mai aveau ce să fure, aruncau proiectile, mai întâi declanşatoare de schije şi apoi de foc, de asemenea, aveau loc şi urmăriri despre care se spunea şi în cântece: aici, la Canalul Radunia, un locotenent pe nume Zubow, când a văzut-o pe preafrumoasa Greta, a schimbat imediat traseul tancului şi a accelerat, aşadar, Greta, nemaiavând încotro, s-a aruncat în râu şi, fiind martie, dezgheţ, apa mare, trupul i-a fost luat de curent şi a dispărut în vâltoarea cenuşie, între timp, locotenentul Zubow, care intrase cu tancul în canal, văzând că-i dispăruse prada, i-a trimis pe soldaţii din tanc să caute fata intrând în apă până la

brâu, iar el, de mânie, a pornit turela trăgând în toate direcţiile şi aşa s-a prăbuşit faţada hotelului „Vanselov“, pe lângă alte câteva clădiri din apropiere, precum şi casele frumoase cu balcoane spaţioase de pe marginea Irrgartenului, iar tancul locotenentului Zubov n-a mai putut fi scos din râul Radunia decât abia în patruzeci şi şase, când l-au amplasat tocmai aici ca monument în cinstea Armatei Roşii, deşi cu totul altfel ar fi stat lucrurile – în sfârşit ne-am urnit de pe viaduct – dacă nemţii ar fi câştigat războiul şi ar fi ocupat din nou Gdańskul, să zicem în toamna lui patruzeci şi cinci, atunci pe acest spaţiu verde nu ar fi avut ce căuta nici un tanc sovietic, ci doar statuia preafrumoasei Greta, din bronz, cu inscripţia – *Am ales moartea în locul dezonorării* sau ceva de genul acesta, într-un stil german pompos, în fiecare an în martie orchestra ar fi cântat Wagner, iar fetele ar fi jurat în mod solemn că mai degrabă vor muri în apele Raduniei, ca preafrumoasa Greta, decât să-şi ofere himenul lor germanic fiinţelor subumane, chiar dacă acestea din urmă ar avea temporar statut de învingător – tare vă mai place să pălăvrăgiţi – a râs domnişoara Ciwle – exact ca în cazul Wandei, care l-a respins pe neamţ[24] – şi, între noi fie vorba – a adăugat în timp ce treceam iarăşi pe lângă primărie – cine seamănă vânt culege furtună – şi aşa am rămas cu această afirmaţie a domnişoarei Ciwle, dragă domnule Bohumil, deoarece cârdul de maşini s-a deblocat şi am luat-o repede pe strada Kartuska în sus, deoarece ultima noastră lecţie de conducere tocmai se apropia de sfârşit – şi, aşa cum se întâmplă în viaţă, când te aştepţi să urmeze vreun final, vreo coda, vreun deznodământ, nu se întâmplă nimic de acest fel, aşadar, stăteam în faţa biroului firmei Corrado: domnişoara Ciwle sprijinită de portiera fieţelului, iar eu de cealaltă parte, la fel, m-a servit cu o ultimă răsucită în care am sesizat ceva iarbă amestecată cu tutun obişnuit – vă mulţumesc foarte mult – i-am zis – au fost nişte lecţii cu adevărat fantastice de conducere – să aveţi grijă să aprindeţi semnalizatoarele şi să ştiţi că printre cerinţele examinatorului – a scos un fumuleţ – sunt unele

care duc intenţionat în eroare, cel mai frecvent interzicerile de viraj sunt capcanele lor preferate – da – i-am zis – voi fi atent la semne şi, după ce iau examenul, aş putea să-i fac o vizită fratelui dumneavoastră? – Lui Jarek? – s-a mirat – da – am repetat – lui Jarek, poate am să găsesc fotografiile acelea vechi, sunt convins că i-ar plăcea foarte mult, ştiţi, şi eu am un frate care, ce-i drept, nu a avut parte de un asemenea necaz, dar de câţiva ani se deplasează în cărucior, are scleroză în plăci şi, practic, nu poate ieşi din casă, fiindcă locuieşte într-un bloc fără lift, la etajul al treilea şi se bucură de orice vizită – da – a zis – bineînţeles, veniţi oricând, credeam că în viaţa şi în anturajul dumneavoastră nu există asemenea probleme grave – a ezitat o clipă – şi ingrate – n-avea rost să vă povestesc – mi-am terminat răsucita – de chestii dintr-astea suntem toţi sătuli – atunci, la revedere – mi-a întins mâna – şi să nu depăşiţi în curbe, mai ales dacă în faţa fieţelului dumneavoastră merge un Mercedes-Benz – şi acesta a fost, dragă domnule Bohumil, sfârşitul, coboram pe strada Sowiński spre staţia de autobuz, în timp ce domnişoara Ciwle instala la volan o nouă elevă, al cărei râs zgomotos îmi mai răsună în urechi pentru o clipă, eleva povestea că tocmai se mutase cu soţul din Germania şi niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că se poate face şcoală pe o astfel de maşină, acolo în Germania nu i s-ar fi permis să fie folosită la lecţii de conducere, nici măcar la trafic, zgomotul străzii Kartuska a bruiat într-un sfârşit trilul neîntrerupt, am mai putut să văd din staţia de autobuz fieţelul domnişoarei Ciwle îndreptându-se spre poligon, dar nu m-am mai gândit la vagabonzii de sub castan, la „mâneca“ delimitată de obstacole din cauciuc şi nici la instructorul Szkaradek, eram istovit de caniculă, de cârdul de maşini de la Hucisko, de amintiri, de tancul sovietic şi de oraşul aglomerat până la epuizare, oraş care părea că îşi pierde răsuflarea şi rămăşiţele frumuseţii sale dubioase şi am simţit dintr-o dată o teribilă invidie, dragă domnule Bohumil, faţă de orele dumneavoastră de conducere a motocicletei jawa, căci aţi umblat atunci cu instructorul prin cele mai frumoase locuri din

lume; am început să-mi amintesc de Kampa, de Mala Strana, de Hradczany, de Stare Mesto, de Josefov şi de Vinohrady, precum şi de toate grădinile umbroase din faţa barurilor şi berăriilor şi de secesionismul care concura cu clasicismul şi cu barocul aproape la fiecare pas şi peste aceste imagini mi s-au suprapus cele din oraşele Lvov şi Vinius, pe care ni le capturaseră sovieticii, iar acum trecuseră la ucraineni şi lituanieni, ca şi cum le-ar fi aparţinut de drept, şi, cu toate că n-am avut din acest motiv nici cea mai mică pornire patriotică, simţeam totuşi un regret confuz, deoarece oraşele pe care le primiserăm în schimb erau complet ruinate, pârjolite, ca Gdańskul şi Wrocławul, violate şi nenorocite, în timp ce Lvovul şi Vilniusul, deşi chinuite în perioada ocupaţiei sovietice, acoperite cu mizeria şi pecinginea comunistă, au reuşit totuşi să supravieţuiască, noua lor existenţă putând fi comparată cu un pacient care îşi recapătă forţele şi vechea frumuseţe după un tifos, în timp ce Gdańskul şi Wrocławul necesitau amputarea mâinilor şi picioarelor, un transplant de inimă, de rinichi şi de ficat, o proteză dentară şi, pe deasupra, o terapie de lungă durată a coloanei vertebrale frânte, care fusese reconstituită bucată cu bucată la locul ei, dar care nu mai putea garanta o bucurie deplină a vieţii, la fel ca şi numeroasele transplanturi de piele arsă, fără să mai amintesc, din bun-simţ, de ochiul de sticlă şi de protezele degetelor; m-am urcat în autobuz, dragă domnule Bohumil şi, mergând spre Ujeścisko, m-am hotărât să nu mă mai las acaparat de gândurile acestea, să mă eliberez de povestea Mercedesului, de povestea oraşelor pârjolite, de povestea expulzărilor şi de cea a profesiilor în lichidare, voiam să mă gândesc la domnişoara Ciwle, la profilul, la privirea, la parfumul părului şi timbrul vocii ei şi, dintr-o dată, am realizat că, deşi-mi luasem rămas-bun de la ea nu demult, nu-mi mai aminteam culoarea ochilor şi am uitat ce parfum foloseşte, da, dragă domnule Bohumil, dintr-o dată mi-am dat seama că în timpul săptămânilor de şcoală de şoferi, domnişoara Ciwle era ca o faţă frumoasă întâlnită undeva în metrou, unde, în câteva minute, vedem sute

de persoane reţinând una, poate două şi ne gândim atunci în sinea noastră – cine este oare această necunoscută superbă, aş da orice ca să vorbesc cu ea măcar o clipă, nu, niciodată n-o să uit sprâncenele şi pleoapele delicate ale ochilor ei migdalaţi – şi când gonim pe stradă, căzând din nou în vârtejul vieţii, întâlnirea privirilor noastre din vagonul metroului, cu coada ochiului, fugară, devine doar un trecut îndepărtat, o clipire de câteva secunde care, precum butonul unui aparat de fotografiat, a oprit această privelişte nemaipomenită doar pentru a o depune în straturile adânci ale memoriei subconştiente şi, uneori, această clipire se întoarce pe neaşteptate după ani şi ani datorită unei asocieri întâmplătoare a unui sunet sau a unui parfum şi atunci scriem un poem sau ne dedăm meditaţiei, dar nu pe tema feţei concrete, pe care nu o putem reproduce cu exactitate, ci pe tema timpului şi a mecanismelor lui stranii care ne guvernează visele nocturne şi imaginaţia, şi aşa s-a întâmplat şi în acest caz, dragă domnule Bohumil, domnişoara Ciwle a revenit la mine brusc, imprevizibil, în cu totul alt timp şi spaţiu, deşi numai din cauza dumneavoastră; da, era acea zi fatală din februarie în nouăzeci şi şapte când, pentru prima şi ultima oară în istoria lor, ştirile de la televiziune au fost la înălţime şi n-au mai imitat nici CNN-ul, nici alte posturi comerciale şi s-au comportat ca un post cu bun-simţ într-o ţară din estul Europei, punând pe primul loc ştirea despre zborul dumneavoastră de la etajul al cincilea din spitalul de pe Bulowka, despre saltul în neant, despre moartea dumneavoastră, dragă domnule Bohumil: stăteam atunci la pub-ul „La irlandez“ cu prietenii, vedeam prin geam cum cădea uşor lapoviţa pe bulevardul principal din Wrzeszcz, vorbeam de una, de alta şi dintr-o dată ştirea a curmat toate discuţiile – în timp ce hrăneaţi porumbeii, v-aţi aplecat pe fereastra clinicii de ortopedie şi aţi căzut de la etajul al cincilea în curtea spitalului – asta a sunat ca o sentinţă şi am înţeles cu toţii că abia acum s-a încheiat o epocă, însă nu prin revoluţia de catifea, prin căderea zidului Berlinului, prin victoria „Solidarităţii“, prin „Furtuna în Deşert“,

prin bombardarea Sarajevo-ului, ci prin zborul dumneavoastră, prin coda, finalul, bucla nemaipomenită pe care aţi făcut-o în întreaga dumneavoastră viaţă, prin cărţile care ne-au ajutat aşa cum alte cărţi n-au reuşit s-o facă, să supravieţuim celor mai grei ani, pentru că ne încurajau dezinteresat, ne dădeau inspiraţie şi ne ştergeau lacrimile; imediat am comandat bere şi şezătoarea noastră obişnuită s-a transformat într-un parastas, într-un ritual străvechi de chemare a spiritelor şi s-au prezentat printre noi unchiul Pepi, tatăl dumneavoastră vitreg Francin, frumoasa dumneavoastră mamă, nebunul de Vladimir, Pipsi a dumneavoastră, toate pisicile din Kersk, toate fanteziile dumneavoastră şi tot ceea ce vă încântase şi eraţi prezent printre noi ca celebrul ţadik din Bobowa printre hasizii lui cei mai fideli: ştiam fiecare rând al dumneavoastră aproape pe de rost, puteam să întoarcem pe toate părţile fiecare citat, savurând sonoritatea, înţelepciunea şi lumina lui, şi, uite, tocmai asta se întâmpla, dragă domnule Bohumil, în barul „La irlandez“ în timp ce aşteptaţi la morgă să vi se elibereze un certificat medico-legal şi să prindeţi rând la crematoriul din Praga; fiecare dintre noi spunea pe rând câte un citat cu voce tare, iar restul ghicea dacă reprezintă o frază din *Comorile lumii* sau din *Trenuri cu prioritate*, din *L-am servit pe regele Angliei* sau poate din *Întrerupere în planul oraşului*, iar cel care ghicea primul primea un premiu, toţi îi dădeau un rând extra, dar dacă se întâmpla să se bage cu un răspuns greşit, el trebuia să dea un rând tuturor, doamna Agnieszka venea mereu la masa noastră cu halbe de Guinness, de Żywiec şi de John Bull, iar tava ei plină cu pahare de beherowka circula permanent între bar şi cercul nostru gălăgios, iar eu mă gândeam, dragă domnule Bohumil, că poate acesta este cel mai bun premiu pentru un scriitor, cea mai frumoasă răsplată, faptul că într-un oraş străin pentru el, la o mie de kilometri la nord de Praga, pe strada principală numită cândva Hauptallee, apoi Hindenburg, pe urmă Adolf Hitler, după aceea Rokossowski, iar în prezent, Grundwaldzka, indivizi între două vârste schimbau între ei citate

din cărţile sale, se luau la harţă pentru fiecare virgulă şi se făceau unul pe altul idiot când cineva comitea o greşeală majoră încurcând, să zicem, *Bambini di Praga* cu *Anunţ pentru casa în care nu mai vreau să locuiesc*, aşadar, spuneam asta cu voce tare, că probabil aţi fi mulţumit de un astfel de premiu, şi cele spuse de mine au declanşat o adevărată furtună, pentru că imediat lumea şi-a amintit că dumneavoastră aţi fi fost îndreptăţit să primiţi premiul Nobel, şi nu Jarosław Seifert, deşi nimeni dintre cei prezenţi nu avea nimic împotriva lui Jarosław Seifert, ba chiar mai mult decât atât, mulţi dintre noi admiram poeziile sale încărcate de atmosfera praghezã şi totuşi poeţi de talia lui Jarosław Seifert sunt cel puţin câteva zeci în Cehia, în Europa şi în lume, dar prozatori ca Bohumil Hrabal, în afară de el, nu mai găseşti nici de leac, ţipau unii peste alţii, ca şi cum la masa noastră din „La irlandez“ s-ar fi aflat vreun reprezentant al stimabilei Academii – Ei, ce părere aveţi, cum poţi să te iei după modul în care se prezintă în timpul valsului cu regina Suediei, dacă vorbeşte în fraze rotunde sau dacă nu bea prea multe cupe de şampanie sau, Doamne fereşte, dacă nu toarnă şampania în vaze şi cere Pilsner obişnuit, cum e posibil să te temi de câteva cuvinte necenzurabile sau că respectivul îl bate pe reverele fracului pe alteţa sa regală, la urma urmei, când a venit Bill Clinton la Praga, a venit numai ca să bea o bere cu Bohumil Hrabal la „U Zlatého Tigra“, pentru că Budweiserul american este pur şi simplu un pişat pe lângă un Staropramen, de exemplu, iar un John Irving, să zicem, chiar dacă ar mai fi scris încă zece volume la *Hidroterapia*, şi ar fi făcut din ea un serial la Hollywood, oricum n-ar fi fost bun de altceva decât să-i aducă paharul lui Bohumil Hrabal, ce vă imaginaţi voi, şopârle suedeze, că Mitterand, să spunem, venea la Praga să vadă monumentul lui Jan Hus sau ca să-i spună lui Bohumil Hrabal – de când vă citesc, nu-mi mai trebuie apa de Vichy – cum aţi putut, domnilor academicieni, să nu observaţi că Bohumil Hrabal a fost cel mai modern, cel mai avangardist prozator al secolului douăzeci, care, pe deasupra, nu avea nimic din

barbaria avangardiştilor, din gloata gata oricând să se vândă şi care nu ştie nimic altceva decât să imite câteva gaguri din Cabaret Voltaire din Zürich, iată că Bohumil Hrabal era în stare să compună din frânturi de fraze, din rămăşiţe de imagini, de tapete, de fotografii, de sunete şi de miresme, nişte fraze inedite, construcţii uluitoare, feerii de lumi şi de poveşti şi, în afară de asta, în cuvintele sale vibrante stăteau mereu în aşteptare eleganţa lui Mozart, forţa lui Beethoven şi melancolia lui Chopin, ce credeţi voi, tăntălăi needucaţi, cine-ar mai fi fost în stare, ca un iluzionist, să scoată ceva din lada de gunoi a istoriei noastre, a civilizaţiei noastre nemaipomenite şi, ca Bruno Schultz, să construiască dintr-un petic de ziar o pagină de carte, o pagină care străluceşte din propria lumină, şi nu dintr-o lumină reflectată? – dar, dragă domnule Bohumil, academicienii suedezi nici gând să ne-asculte, aşadar, i-am cerut doamnei Agnieszka hârtie de scris, plicuri şi timbre poştale şi am început o scrisoare pentru Stockholm în care ceream vehement ca premiul Nobel să vă fie atribuit, măcar post mortem, dragă domnule Bohumil, să vă înrămeze diploma în cristal de munte şi să o pună la mormântul dumneavoastră din Kersk, unde vor sta, fără îndoială, să se încălzească la soare toate pisicile dumneavoastră, deci mie-mi revenea rolul de secretar, lucru deloc uşor, deoarece cu toţii, unul peste altul, îmi urlau în ureche – asta ai scris-o, n-ai uitat de asta, şi mai scrie-acolo că noi, polonezii, n-am avut niciodată aşa o unitate în gândire – şi, aplecat asupra mesei, scriam toate aceste postulate către stimabila academie, dar am observat în acelaşi timp cu coada ochiului o faţă bine cunoscută pe ecranul televizorului, dintr-o frântură de ştiri politice nu-mi zâmbea nimeni altul decât instructorul Szkaradek, evident că nu mai era îmbrăcat într-un tricou transpirat, nu mai era instructor şi probabil nu mai înjura, cel puţin nu în direct, din fragmentele de propoziţii care ajungeau la noi am realizat că devenise un funcţionar înalt în problemele de transfer ale proprietăţii, privatizează la greu tot ce-a mai rămas neprivatizat şi se zbate pentru noua înfăţişare a economiei poloneze, teribil de înapoiată, şi

vă spun, dragă domnule Bohumil, că scurta ştire care ajunsese la mine în timp ce scriam Academiei suedeze nu m-a impresionat deloc, nu mi s-a părut ciudată, din contra, era ca o încununare a crezului politic al partidului în care intenţiona să mă înroleze instructorul Szkradek şi se pare că în ziua aceea s-a deşertat un veritabil sac cu informaţii pentru că, după câteva minute, în timp ce dădeam la semnat scrisoarea noastră tuturor colegilor şi apoi câtorva oameni la întâmplare care doreau, de asemenea, să contribuie la acordarea premiului Nobel dumneavoastră, în timp ce umblam prin tot barul cu bucata de hârtie pe care se adunau tot mai multe semnături, pe ecranul televizorului au apărut Fizicianul şi Bocancul, cu feţele neclare, aşa cum au dreptul inculpaţii, m-am aşezat siderat în faţa ecranului; da, ei erau, nu încăpea nici o îndoială, cei mai mari hackeri ai Poloniei independente, procurorul tocmai citea actul de acuzare în care roiau paragrafe întortocheate, dar miezul problemei se desprindea clar: din îmbinarea geniului internetist al Fizicianului cu darul premoniţiei al Bocancului a rezultat un efect surprinzător: nu exista o firmă, o bancă, o poştă ori un stat major în al căror cod să nu pătrundă, au trecut peste porţile Pentagonului, peste codurile Bruxelles-ului, peste cifrurile băncilor, simţindu-se pretutindeni ca la ei acasă, peste tot găsiseră marfă bună, nu, dragă domnule Bohumil, Fizicianul şi Bocancul nu furau nimănui banii din cont, ei doar căutau informaţii secrete, pe care le vindeau apoi cu preţuri maxime, banca elveţiană putea cumpăra de la ei toate detaliile de la firmele asiatice concurente, ruşii – cele mai noi planuri legate de războiul stelelor, americanii – planul jocului preferat al lui Elţîn, palestinienii – documentele Mosadului israelian, Mosadul – adresele teroriştilor arabi, cartelul din Medelin – listele cu agenţii FBI, Citroënul – cele mai noi proiecte ale firmei Mercedes, Mercedesul – Toyotei, Toyota – Citroënului, avocatul spunea că problema nu cunoaşte precedent şi se va termina cu achitarea, întrucât nici una dintre instituţiile vătămate nu depusese o reclamaţie oficială, ci doar o plângere împotriva

activităţii firmei înregistrate în Bahamas, Fizyk & Bucho Corporation, a cărei înregistrare juridică şi fiscală nu se afla sub jurisdicţia poloneză, deşi proprietarii erau polonezi, într-un cuvânt, dragă domnule Bohumil, stăteam aşa şi căscam, cum se zice, gura, deoarece era vorba de un succes fulminant al băieţilor din Kolonia Ochota să facă dintr-o firmă de redactat predici aşa ceva şi să ieşi din şandramaua din grădini printr-un fluviu electronic la aşa un ocean şi cu toate că nu fusese nimic legal şi permis, datorită celor doi oraşul nostru a devenit celebru, aşa cum Odessa devenise vestită datorită Beniei Krzyk, camera arăta biroul cu două încăperi, a Fizicianului şi a Bocancului, la ultimul etaj dintr-un zgârie-nori nou, iar apoi baleia până în parcare, unde tronau două Mercedesuri identice, argintii, constituind imaginea de final a ştirii, m-am aşezat la masă, le-am dat colegilor scrisoarea către Academia premiului Nobel, au citit-o cu atenţie, însă eu eram deja în afara tuturor acestor probleme, îmi beam liniştit beherowka, apoi berea, pe urmă iar beherowka, gândindu-mă numai la dumneavoastră, dragă domnule Bohumil, şi la domnişoara Ciwle: oare unde-o fi acum instructoarea mea, care îi dădea fratelui său să citească povestirile dumneavoastră, oare s-a uitat la ştiri sau poate a auzit de moartea dumneavoastră de la radio, sunt sigur că i-a părut rău şi, la fel ca mine, a meditat la tenebrele în care aţi păşit şi care nu v-au fost străine toată viaţa, care v-au ademenit adesea, nu-i aşa că atunci când l-aţi văzut pe Franz Kafka pe balconul palatului familiei Kiński cum priveşte în jos ezitând să sară, când aţi tot vorbit despre spaima lui, era ca şi cum v-aţi fi referit la dumneavoastră, da, cred că mă înţelegeam fără cuvinte cu domnişoara Ciwle, ea ştia prea bine că melancolia amară şi conştiinţa neantului sunt, în râsul, glumele şi ironia dumneavoastră, atât urzeala, cât şi subiectul, în nici un caz nu constituie doar o dorinţă de a evada; ea ştia că toate halbele de bere băute de dumneavoastră prin baruri şi toate poveştile consemnate sunt pentru dumneavoastră ca o metodă de supravieţuire, o muncă veşnic sisifică, un răspuns la nemernicie şi o

astupare a unei găuri negre şi sunt convins că, atunci când îşi pregătea iarba, avea senzaţia că se află într-o situaţie asemănătoare, încă un pas şi puntea urma să se rupă şi sunt sigur că, la fel ca şi dumneavoastră, nu credea în Ahura Mazda, constructorul punţii pe care sufletele urmează să treacă în veşnicie, şi fără îndoială că, dacă am fi adus vorba acum despre dumneavoastră – m-am gândit – mă refer la saltul şi zborul de la etajul al cincilea al spitalului din Bulovca, cu siguranţă mi-aş fi amintit de cea de-a douăsprezecea tăbliţă a lui Ghilgameş pe care fusese consemnată jalea spiritului Enkidu scos din pământ, de cuvintele groaznice cum că trupul său este plin de plânset şi mâncat de viermi ca o cârpă veche, ca o cârpă veche, dragă domnule Bohumil, dacă Homer ar fi auzit aceste cuvinte, evident că lamentarea vedeniei lui Ahile în faţa lui Ulise cel viu ar fi îmbrăcat o altă formă, mult mai crudă, dacă am fi văzut cu ochii noştri măcar o dată ceea ce a văzut Orfeu, dar nu prin cântec, imn sau încurajare religioasă, ci printr-o singură clipă de reală groază, cred că de spaimă n-am fi putut să ne mai bem ceaiul, să mai scriem o scrisoare, să mai facem dragoste, să mai mâncăm sau chiar să murim, dragă domnule Bohumil, şi dacă aş fi stat acum cu domnişoara Ciwle – mă gândeam – aici, „La irlandez“ sau în şandramaua ei, şi dacă am fi făcut împreună aceste molitve de doliu, aceste panacide, aceşti moşi din Bielorusia, atunci bineînţeles că, în loc să redactăm scrisoarea către Academia suedeză, în loc să ţipăm peste masa umedă de bere şi beherowka, am fi tăcut, trăgând din iarbă, şi aceasta ar fi fost rugăciunea noastră pentru dumneavoastră, meditaţia, omagiul nostru închinat cuiva care, mergând pe puntea îngustă şi cunoscând finalul previzibil, zâmbea totuşi calm, ne făcea semn cu mâna şi înălţa laudă neîncetată zilelor însorite, ca şi cum n-ar fi vrut să-i descurajeze pe semeni să mai existe şi să mai caute, sperând că, în cele din urmă, va reuşi cineva să găsească ceea ce Ghilgameş nu a găsit niciodată, şi de aceea, dragă domnule Bohumil, aţi fost mai înţelept decât toţi filosofii contemporani care, fără să ştie cum este dincolo, urlă şi îşi

sfâşie veşmintele, dumneavoastră, în schimb, aţi ştiut, dar în loc să vă comportaţi ca ei, să vă bâlbâiţi despre descompunere sau sinteză, aţi scris superbele dumneavoastră fraze lungi, legate ca nişte panglici în copacul sfânt al dervişilor şi sunt sigur că aş fi schimbat câteva vorbe liniştite cu domnişoara Ciwle pe această temă, după care ne-am fi urcat, afumaţi de iarbă, în fieţelul ei şi ne-am fi dus cu câteva cărţi de-ale dumneavoastră la poligonul de sub castanul lângă care arde focul în fiecare noapte, ei, şi am fi agăţat volumele dumneavoastră, în semn de recunoştinţă, în copacul sfânt, iar mizerabilii, răii şi respingătorii, adică oamenii normali şi nefericiţi, ne-ar fi privit ca pe doi îngeri coborâţi lin din cer care au agăţat pe crengi tăbliţe cu sentinţe magice şi sunt convins că aceasta ar fi o modalitate minunată de a vă omagia moartea, dragă domnule Bohumil – reflectam în timp ce-mi beam ultima gură de beherowka – cel mai frumos final – aşadar, m-am ridicat de la masă şi am ieşit în acea noapte îngrozitoare de februarie şi am luat-o pe strada Grundwaldzka, am cotit pe Sobótki, unde locuiam de câţiva ani după ce mă despărţisem de Anula, şi am urcat pe scări până la mansarda mea înaltă ca să scot din sertarul biroului fotografiile găsite în timpul ultimei mele mutări, de la Ujeścisko la Wrzeszcz, şi după aceea am chemat un taxi, cerându-i să mă ducă pe colina pe care se întindeau grădinile, m-am afundat până la glezne în zăpada umedă, însă, în loc de copaci, şandramale şi coşmelii din lemn, am găsit un şantier adormit, înconjurat de un gard din scânduri necioplite, deasupra căruia o tăbliţă galbenă mă informa că acest cartier se va numi Olimp, gropile săpate şi fundaţiile sugerau forma viitoarelor case, ale căror ziduri se vor înălţa, bineînţeles, o dată cu primăvara, nu mai aveam ce căuta aici şi am simţit cum timpul a făcut din nou o buclă nemaipomenită şi am încercat să-mi traduc fraza aceasta în cehă, ca primă propoziţie a scrisorii pe care tocmai mă hotărâsem să v-o scriu, astfel încât să vă sune familiar, şi când m-am întors din Sobótki, aşezându-mă la masă şi răsfirând evantaiul de fotografii scoase din plicul cu antetul firmei

domnului Chaskiel Bronstein, prima mea frază a curs de la sine şi o ştiţi deja – *Milý pańe Bohušku, a tak zase Život udělal mimořádnou smyčku – scriam într-o tăcere absolută, fără să mă grăbesc nicăieri.*

1. Localitate unde şi astăzi există uzină de locomotive.
2. Zonă de influenţă germană, remarcabilă prin seriozitatea şi hărnicia locuitorilor săi.
3. Revolta galiţiană din anul 1846.
4. Cartier mărginaş al vechiului Lvov.
5. Culoar îngust şi curbat în poligonul unei şcoli.
6. Magazin de produse alcoolice.
7. Primii aviatori polonezi.
8. Referitor la Hansa, uniune comercială şi politică a oraşelor de pe litoralul mărilor Baltică şi Nordului.
9. Fragment din *The Waste Land*, de T.S. Eliot, în traducerea polonă a lui Krzystof Boczkowski.
10. Thomas de Quincey (1785-1859), autor englez al celebrelor memorii *Confesiunile unui opioman englez* din 1821.
11. Polskie Koleje Państwowe – Căile Ferate Poloneze de Stat.
12. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial.
13. Defilarea naziştilor.
14. Staţiuni balneoclimaterice din perioada antebelică.
15. Corpul de Pază a Frontierei.
16. Denumirea membrilor ND (Narodova Democracja), partid cu tentă fascistă.
17. Biroul de Muncă.
18. Generalul Jaruzelski.
19. Cunoscuţi prin pornirile lor antisemite.
20. Anul revoltei muncitoreşti de pe litoralul polonez (Gdańsk, Gdynia), când au murit şi au fost arestaţi foarte mulţi polonezi.
21. A introdus Legea Marţială în anul 1981, sub pretextul evitării intervenţiei sovietice în Polonia.
22. Colaboratori ai generalului Jaruzelski.
23. Instituţie care era slujită de miliţieni în rezervă.
24. Conform unei legende, Wanda, o prinţesă blondă, nevrând să-l accepte de soţ pe un războinic neamţ, s-a aruncat de pe o stâncă